Kincskeresés két keréken

GÁSPÁR SÁMUEL ALAPISKOLA ÉS ÓVODA

A CSICSÓI GÁSPÁR SÁMUEL ALAPISKOLA ÉS ÓVODA HELYTÖRTÉNETI MUNKAFÜZETE

Kincskeresés két keréken

HELYTÖRTÉNETI MUNKAFÜZET

Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda, Csicsó, 2022

Kincskeresés két keréken

HELYTÖRTÉNETI MUNKAFÜZET

Támogatók

© Szerzők: Bodó Ágnes, Buglos Bödők Terézia, Fábián Viola, Fábik Mónika, Győri Andrea, Győri Benedek Katalin, Komjáty Judit, Mészáros Lajos, Molnár Gábor, Nagy Edit, Púzsér Márta
© *Másnak térkép e táj* – felvidéki projektvezető: Rancsó Andrea
© Grafika: Mészáros Lajos
© Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda, Csicsó
ISBN XXX-XX-XXXXX-XX-X

Tartalom

Előszó 7
Bevezetés 9
1. állomás: Iskola és környéke 14
2. állomás: Kastély és park 23
3. állomás: Sportpálya 27
4. állomás: Hét vezér szoborpark 33
5. állomás: Kitelepítettek emlékműve 38
6. állomás: Tájház 42
7. állomás: Kultúrház 67
8. állomás: Zárda és katolikus templom 76
9. állomás: Református templom 81
10. állomás: Gáspár Sámuel nyughelye 85
11. állomás: „Magyarnak maradni” emlékpark és az Attila-szoborpark 89
12. állomás: Lion és Hami nádas 98
13. állomás: Árvízi emlékmű 106
14. állomás: Hippokratész szobra 110
15. állomás: Balassi játszótér 115
16. állomás: Komáromfüss 119
17. állomás: Kolozsnéma 126
Betyárkodjunk 133
Visszatekintő 135

Előszó

A tanév befejeződött, de a nyár éppen csak elkezdődött. Amikor a szomszéd fiú belépett az udvarra, Lajos bá', a faluvégi fafaragó éppen azzal bíbelődött a fészer alatt, hogy legutóbbi, félkész munkáját előszedje a nedves nejlonzsákból, és a satuba rögzítse. A gyermek köszönt, lehuppant a sarokba állított székre, és érdeklődve figyelte a történéseket.

– Tudod, a fát mindig nedvesen kell tartani – szólalt meg az öreg köszönés helyett –, legalábbis ha azt akarod, hogy ne repedezzen meg...

– Mit farag belőle, Lajos bácsi?

– Embert – villant huncutul az öregember szeme –, legalább ebből, ha már belőled nem sikerült...

– Jó vicc! – vigyorgott kényszeredetten a fiú, majd felsóhajtott: – Vége a sulinak, hál' istennek, jövőre pedig már gimibe járok. Beköltözöm a városba. Már éppen ideje volt.

– Nocsak, de sietős! – szólt vissza Lajos bá' a válla fölött rosszallóan. – Tán bántott itt valaki?

– Á, dehogy! – sóhajtott unottan a fiú. – Még csak azt sem. Tök unalmas az egész. Itt nem történik semmi...

Az öreg megütődve nézett rá. Aztán a kerítéshez ballagott, kinézett az utcára, majd így szólt:

– Tényleg nem, igazad van. Bezzeg a város, a nyüzsgés! A nagy élet! Amikor minduntalan beléd könyököl valaki! De hát mi tudsz te erről a faluról?

A fiú vállat vont: – Mit kéne tudni? Ha esik, sár van, ha süt a nap, portenger. A busz kétszer jön naponta, a bolt ötkor zár. Ha ennyit tud az ember, mindent tud. Nem csodálkoznék, ha az Elmegyek, elmegyek című népdalt Kodály itt gyűjtötte volna.

Az öreg összeráncolta a homlokát, egy pillanatra eltűnődött, majd hirtelen elhatározással visszacsomagolta a fadarabot a nejlonba.

– Tudod... – nézett kajánul a fiúra.

– Ja, ja, a nedvesség – bólintott a másik, bár nem leplezhette meglepődését a rövidre sikerült munkafolyamat miatt.

– Most pedig velem jössz! – szólt rá parancsolóan Lajos bá', és elindultak lefelé az utcán a központ felé. És közben mesélt és mutogatott. Mutogatott és mesélt. Pannonhalmáról, ahonnan a barátok évszázadokig idejártak misézni és beszedni a papi tizedet. Elvitte a környék legöregebb fájához, amelyhez állítólag Thököly Imre is odakötötte a lovát egy ütközet után.

– Legalábbis a fa így emlékszik rá, s az ő nyomán mi is – mosolygott huncutul.

Megmutatta a grófi kastélyt, amelyet négyszáz éve építettek, s amelynek ablakaiból úrfiak és grófkisasszonyok egész sora bámult vágyakozva Bécs felé, ahol szerintük a nagy élet, a leendő hitvestárs és a boldogság honolt.

– El is mentek. De hogy, hogy nem, nem lettek boldogabbak. Abból is látszik, hogy az öreg gróf, a hajdani úrfi mára visszatért a kastélyba. Igaz, a kommunisták a maguk idejében csúful elbántak

az apjával, egyszerűen kikergették a faluból. De a fiút visszahozta valami. Talán az, hogy gyermekként a Duna vizét itta.

Lajos bácsi aztán beszélt pusztító tűzvészekről, meg a nagy árvízről a hatvanas évekből, sírásról-rívásról.

– Ott is összeomlott egy ház, meg amott is – mutatta –, de ma már újak állnak helyettük. S a Duna is szerényebben folydogál. Hiába, megöregedett ő is.

Majd megmutatta a falu egyetlen gólyafészkét, amely egyelőre üresen áll:

– Néhány éve jött valaki az ötlettel, hogy gólya kéne a faluba. Fészek most már van, és a falu vár. Addig a remény fészkel benne. Az is fontos. Lehet, fontosabb is, mint a gólya.

Öreg este lett, mire hazaértek, öregebb, mint maga Lajos bá'. A kapujuk előtt az öreg megállt, és a fiú vállára tette a kezét:

– Látod, olyan ez, mint a vízcsepp az asztalon. Látszólag színtelen-szagtalan, semleges, mozdulatlan és érdektelen. „Tök unalmas." De ha mikroszkópot teszünk föléje, azt látjuk, hogy tele van élettel, jövéssel-menéssel, izgalmas sorsokkal.

– De ahhoz kell a mikroszkóp...

– Az csak eszköz – legyintett az öreg –, a lényeg a kíváncsiság. Hogy az meglegyen benned. A többi gyerekjáték. Mit gondolsz, az öreg gróf miért jött vissza, hm? No, most már beköltözhetsz a városba!

* * * * *

Nos, örömmel látom, hogy az a fajta kíváncsiság, amelyről a fenti történetben szó esik, egyre inkább teret hódít a Kárpát-medencében. A magyarországi Emberi Erőforrások Minisztériumának *Másnak térkép e táj* című projektje keretében felvidéki barátaink – akik, nem árt tudni, a Hetényről készült helytörténeti tankönyvvel az egész projekt ötletgazdáinak számítanak – Madar után immár egy újabb, harmadik, Csicsó, Komáromfüss és Kolozsnéma településekről szóló kiadvánnyal örvendeztetik meg a szívünket. Meg a jövendőbeli olvasók szívét.

Az iskoláskorúaknak szóló kiadványt felnőttek, helybéliek és idegenek is haszonnal forgathatják, hiszen minden település történetében végeérhetetlenül sorjáznak az érdekesnél érdekesebb emberek, sorsok és történetek. A helybélieknek tudniuk kell, hogy majdan az ő történeteik is helyet fognak kapni e lapokon, hiszen minden jelen egyszer történelemmé válik. Mert a történelem egyének, az egyének által alkotott családok és a családok által alkotott nemzet sorsának szintézise.
Az eljövendő nemzedékek pedig áldani fogják e kiadvány megalkotóinak nevét, amiért eszükbe jutott könyvbe foglalni, azaz megörökíteni mindazt, amit e települések lakóinak sorsából a krónikák és az emberi emlékezet megőrzött.

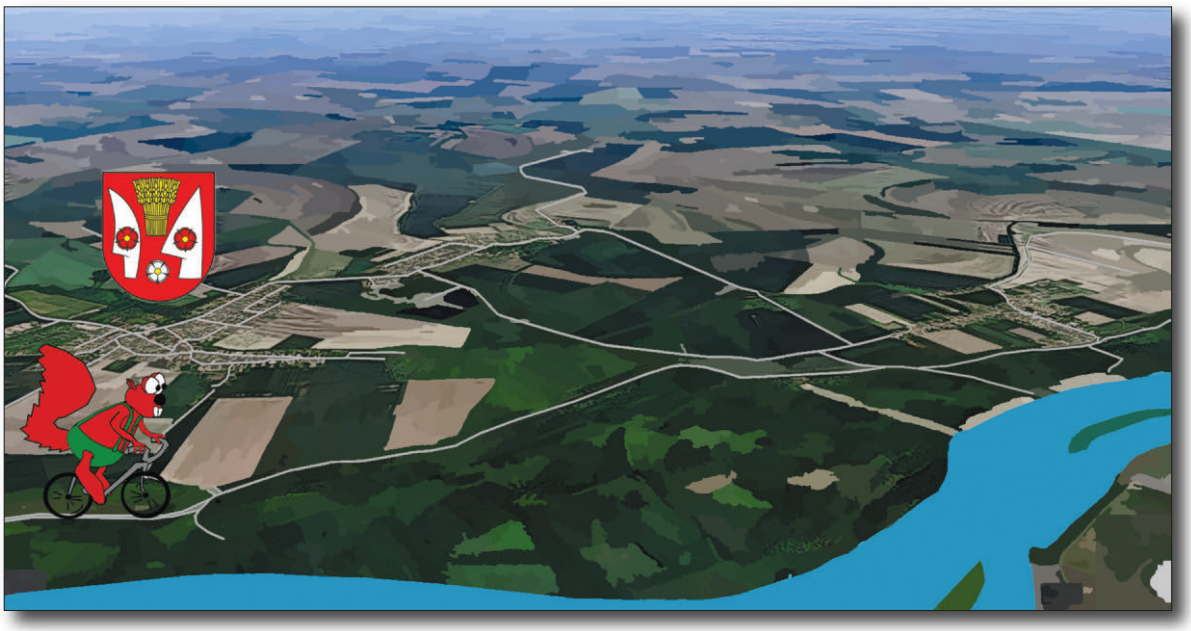
Mi még egyelőre nem hálálkodunk. Csak elismerően bólintunk.

Lakatos Mihály

Kedves Gyerekek! Tisztelt Olvasó!

Ez a kiadvány elsősorban három település (Csicsó, Füss, Kolozsnéma) értékeit mutatja be különböző ismeretterjesztő szövegek és kreatív feladatok megoldásán keresztül. A munkafüzet vezérfonala az említett települések kincseinek virtuális felfedezése az egyes célállomásokon való elidőzés, együttgondolkodás segítségével. A túra vagy annak egy része természetesen megtehető a valóságban is, kerékpárral vagy gyalogosan. A kincsek alatt az egyes állomásokon található értékeket és az azokról összegyűjtött ismeretanyagot értjük. Kalandra fel! Kutassuk fel ezeket a kincseket! Ismerjük meg alaposabban környezetünket, legyünk büszkék értékeinkre! Legyünk tisztában a múltunkkal, éljünk a jelenben, és álljunk készen a jövő kihívásaira!

A túrát az iskolából indítjuk. Végzünk néhány bemelegítő gyakorlatot, hogy legyen erőnk kerékpározni. Agytekervényeinket megmozgatva pattanjunk fel a kerékpárra! Szerezzünk kondíciót az EuroVelo kerékpáros-útvonal ránk eső szakaszán!

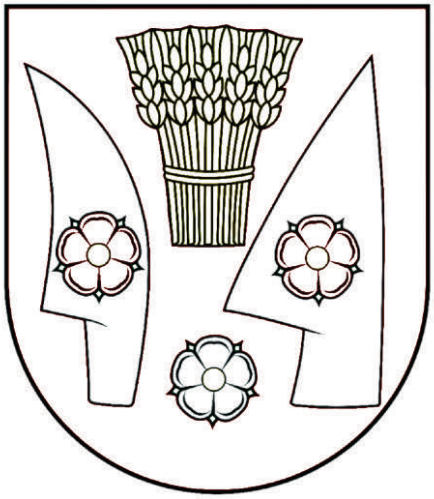

Színezd ki Csicsó község címereit az utasítások szerint!

Régi címer: daru – fehér (ezüst), daru mögötti háttér – kék, oroszlán – sárga, oroszlán mögötti háttér – piros, címer alsó része – zöld.

Új címer: háttér – piros, gabonakéve – sárga, két csoroszlya* – fehér, mindhárom virág közepe – sárga, alsó virág szirmai – fehér, felső virágok szirmai – piros.

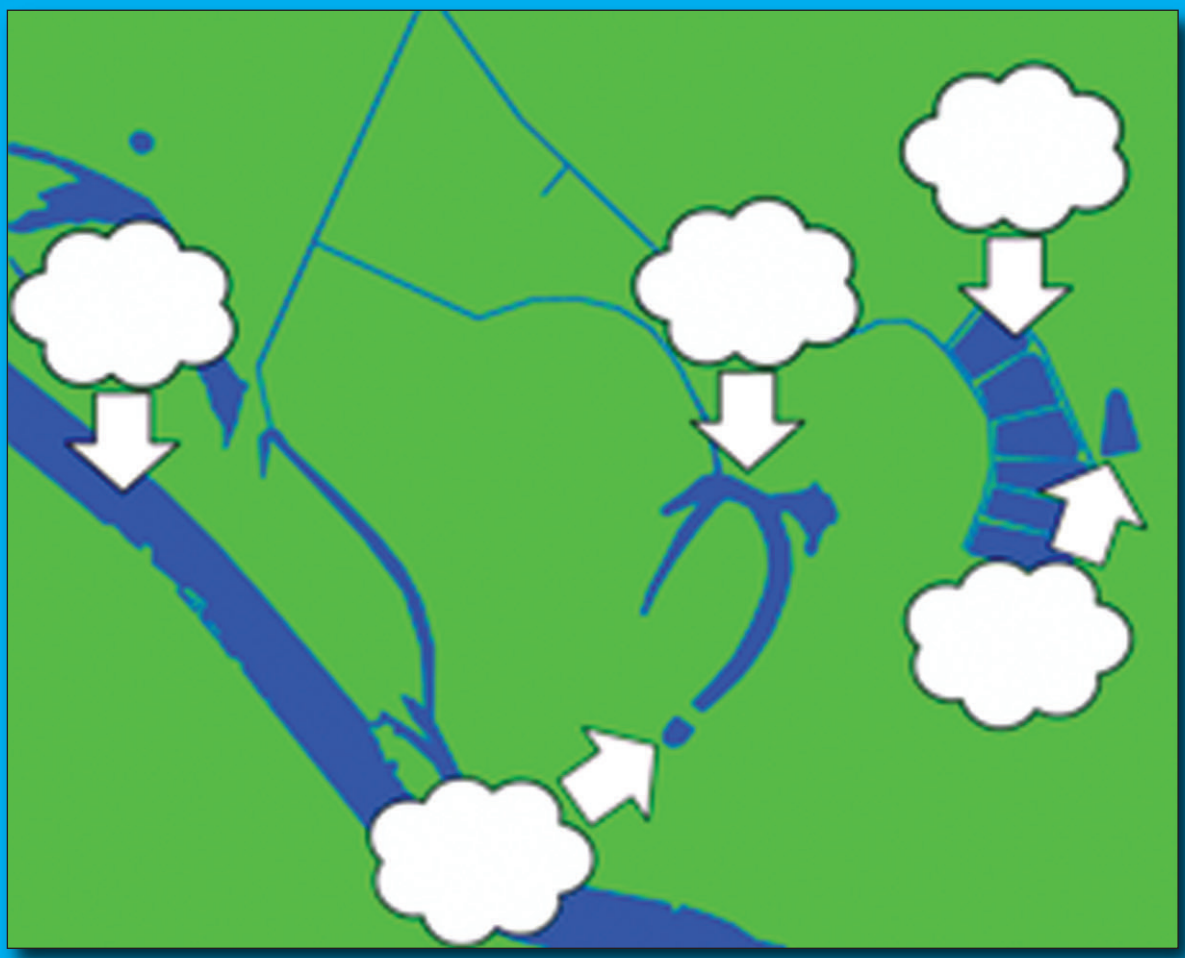
* **Szómagyarázat:** csoroszlya (hosszúvas, kés) – szántáshoz használt eszköz.

Segíts a mókusnak megtalálni a labirintusból kivezető utat, majd felelj a kérdésre!

Jelöld ki a térképen a szövegben említett vizeket!

Csicsó határában több jelentős vízfelület is található. Községünk a Duna folyó mentén terül el, természeti szépségei közé tartozik a gyakran vízzel elárasztott dunai ártéri erdő. A Szakajtás, más néven Lion a Duna patkó alakú holtága, amelyet az 1965-ös árvíz után választottak le. A Lionnal szemben, a töltés túloldalán található a Kis-Lion, amely a vízimadarak kedvenc zsákmányszerző helye. A halastavakat hat különálló tó alkotja, melyekben pontyokat tenyésztenek. A kavicsbánya a halastavak szomszédságában rekreációs horgászatra szolgál.

TUDTAD?

1990-es évektől 2008-ig a község ezt a címert használta. Mindkét címerállat nemcsak a csicsói, de nagyon sok csallóközi családnak is a címerében szerepel. A követ tartó daru Csicsó község határában lévő természetvédelmi területre utal.

TUDTAD?

Az EuroVelo, vagyis az Európai Kerékpár Hálózat azzal a szándékkal jött létre, hogy kerékpározásra biztassunk mindenkit, akár lokálisan – iskolába, boltba, munkába járáshoz – akár egész Európát átszelő kaland reményében. Összesen 17 ilyen útvonal létezik, sorban a hatodik (EuroVelo 6) elhalad Csicsó mellett.

Oldd meg a következő feladatokat, hogy jobban megismerd ennek a kerékpárútvonalnak a történetét!

Az EuroVelo 6 – másnéven a Folyók útja – nagyon sok vízpart mellett is elhalad. Az út egy óceántól indul, és egy tengernél ér véget, miközben folyókat, tavakat is érint. Fejtsd meg a következő anagrammákat, amelyekhez egy kis segítséget is adunk!

Innét indul az út, a Földünk második legnagyobb víztömege. (ALTATÓ-ENCIÁN) _____

Közép-Európa harmadik legnagyobb állóvize. (DOBÓ-NET) _____

Nyugat-Európa egyik legfontosabb folyója. (NARAJ) _____

Franciaország leghosszabb folyója. (RIOLE) _____

A Föld „legnemzetközibb" folyója, 10 országon halad át. (UDAN) _____

Itt ér véget az út, a Duna is ide torkollik. (KEFE-RENGETTE) _____

Összesen 10 európai országon halad át az útvonal. A térképen megtalálható zászlók segítségével határozd meg, melyek ezek az országok!

Határozd meg a térkép és a címerek segítségével, régiónkban mely falvak mellett halad el az útvonal!

Az anagrammák segíthetnek: AGYZSENIK, KONZOLSÉMA, CSOKDUL, EDVEM, SPAZ, SÓSICC

Az előző feladatban mindegyik szó teljesíti az anagramma meghatározását? Ha valamelyik szó nem tűnik értelmesnek, próbáld cserélgetni benne a betűket!

TUDTAD?

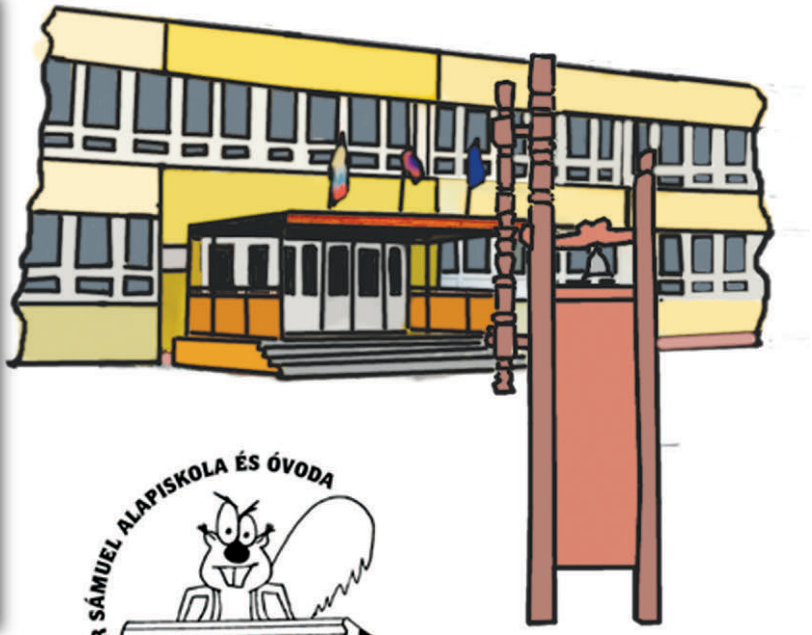
Az anagramma egy szójáték, melyben értelmes szavak betűi sorrendjének megváltoztatásával egy másik értelmes szót kapunk. Pl. élet - étel, darázs - szárad, nyelvész - szelvény stb.

BETŰVADÁSZAT INDUL

Valamennyi állomáson magenta színnel jelölt, megszámozott betűket találtok. Rakjátok sorrendbe a betűket, és írjátok be a Visszatekintő című fejezet idevágó részébe! További részletek a Visszatekintőben. Jó vadászatot!

1. ÁLLOMÁS:
Iskola és környéke

A túrát az iskolánk területén kezdjük, ahol két emlékmű található: a Tanítók fája és a magyar oktatás újraindítása alkalmából faragott kopjafa. Az iskola épületében helyet kapott a Gáspár Sámuel Emlékszoba. Ha szemfülesek vagyunk, megpillanthatjuk az iskolánk jelképét ihlető mókust, ahogy átszalad az udvaron.

„Kijárta az ökörgimnáziumot!"

Lejegyezte Nagy Amália

Iskolánk rövid története a pecsétek tükrében

Másold[7] le az iskola eddigi elnevezéseit a pecsétekről! Az iskolánk jelenlegi nevét írd bele az utolsó pecsétbe!

1950-től

1953-tól

1959-től

1965-től

2002-től

2005-től

Madártávlatból milyen betűre hasonlít az iskola épülete?

Hány tanterem van az iskola épületé[9]ben?

Az alábbi számítás segíthet neked a válaszadásban.

$5 \times (18 - 16) + (26 - 10) : 2 =$

Számítsd ki, hány m^3 levegő van az osztálytermedben!

Rakd helyes sorrendbe az alábbi szövegdobozban található szavakat! Egy ősi kínai közmondás tanítását olvashat[10]od.

Ajtót, kinyitják kell!" tanítók „A de neked bemenned az neked

Látogass el a „Technikai múzeumba” – az iskola emeletén található!

A múzeumot Szakszon Gyula, egykori igazgató úr és Bödők Terézia nyugalmazott kémia-biológia szakos tanító néni elgondolása alapján az iskola vezetősége 2017-ben hozta létre.

Ismerkedj meg a régmúlt technikai csodáival! Válassz ki egy tárgyat a múzeumban, írd le, hogy mire használták, majd rajzold le!

TUDTAD?

Iskolánk logója egy rajzpályázat keretén belül lett megválasztva, amelyen Czita N[1]ikolas, kolozsnémai tanuló rajza nyert. A logó egy mókust ábrázol ce[2]ruzával a kezében. Keresd meg az iskola folyosóin Nikolas és osztálytársai tablóját!

Színezd ki iskolánk[12] logóját!

Te milyen logót ajánlanál az iskola vezetőségének? Rajzold le!!

GÁSPÁR SÁMUEL

Gáspár Sámuel 1848. május 10-én született Csicsón. Édesapja Gáspár József csicsói kántortanító, édesanyja Hegedűs Zsuzsanna. Gáspár Sámuel az alapiskolát szülőfalujában végezte, majd a híres Pápai Református Kollégiumban folytatta tanulmányait. Részt vett a Képzőtársaság munkájában és az osztrák elnyomás ellen szervezkedő ifjúsági mozgalmakban. Tanulmányai befejezése után segédtanítóként tevékenykedett, majd szülőfalujában kántortanítóként működött. Feleségül vette Bödők Juszti csicsói hajadont, két gyermekük volt: József és Amália.

Gáspár Sámuel fő törekvése volt, hogy a magyar nyelv, a történelem és a földrajz nemzeti jellegű tartalommal kerüljön oktatásra. A csicsói gazdálkodókat új mezőgazdasági módszerek bevezetésére és korszerű mezőgazdasági gépek vásárlására ösztönözte. Az 1867-es kiegyezés után szorgalmazta egy hatékony árvízvédelmi rendszer kiépítését. 1928-ban hunyt el csicsói birtokán.

Rajzold le azokat a tantárgyakat, melyeket Gáspár Sámuel szeretett volna megtölteni magyarságtudattal!

TUDTAD?

Az iskolánk névadójának unokája, Gáspár Tibor közismert történész és sok fiatal életében fontos szerepet játszó, magyarságtudatra nevelő, nívós díjakkal kitüntetett tanító volt. Gáspár tanár úr végakarata folytán jött létre 2011-ben a ma is működő Gáspár Sámuel Társulás, mely az iskolánkban zajló oktató-nevelő munkát hivatott támogatni. Bővebb információt Gáspár tanár úrról itt találsz:

GÁSPÁR SÁMUEL EMLÉKSZOBA

Az iskola épületében, a földszinten, a falu egykori kántortanítójának, Gáspár Sámuelnek emlékére 2002-ben emlékszobát rendeztek be. Csicsói Nagy Géza felajánlotta, hogy 2002. június 15-re, az iskola ünnepélyes névadására egy emlékszobát rendez be, melybe[1] összegyűjtötte az egykori tanító hagyatékából még megmaradt tárgyi emlékeket. Az emlékszobában megtalálhatók még korabeli tankönyvek, füzetek, bizonyítványok, iskolai csoportképek is. Az emlékszobát díszíti Nagy János szobrászművész Gáspár Sámuelt ábrázoló mellszobra is.

Figyeld meg a képet, és írd le a tárgyakat, melyek megtalálhatók itt!

Mit jelent számodra a tanulás? Fejtsd ki gondolataidat néhány mondatban!

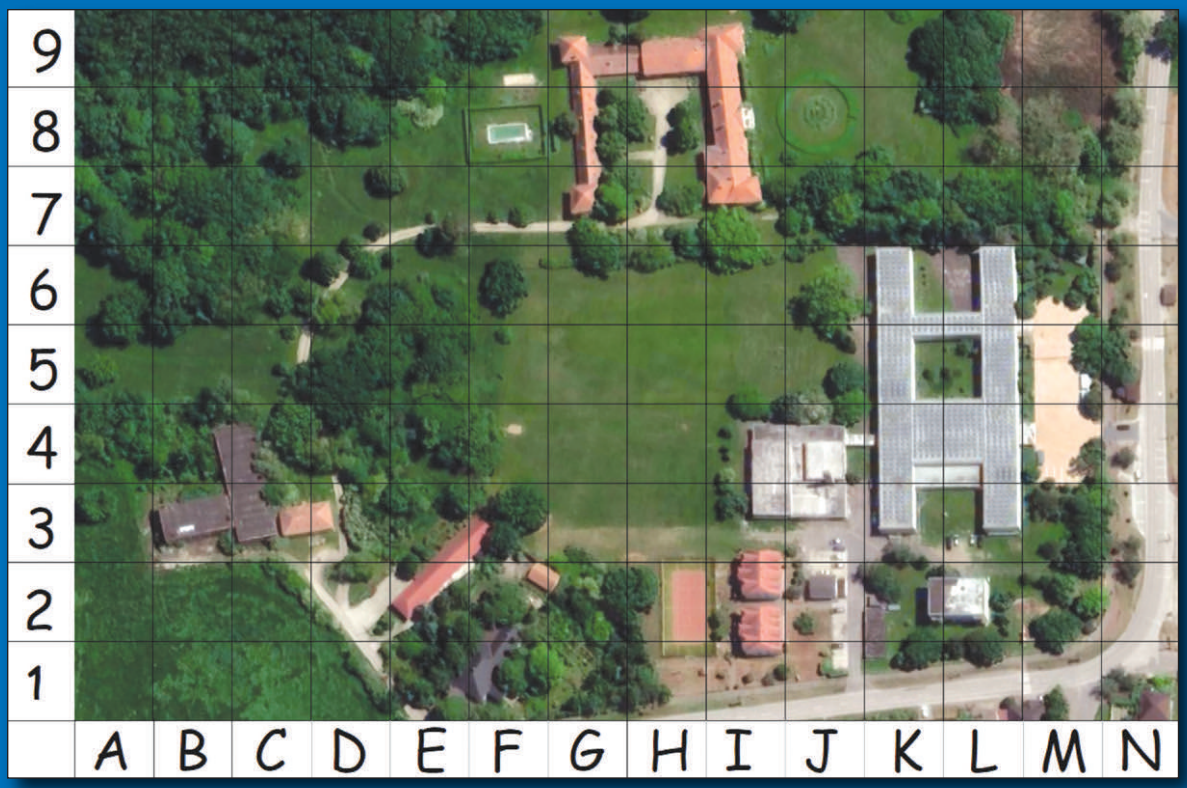
A TANÍTÓK FÁJA

A helyi tanintézmény, a Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda területén található a Tanítók fája, melyet 2002-ben ünnepélyes keretek között adtak át. Ez a remek alkotás is Nagy Géza, csicsói fafaragó nevéhez fűződik.

Iskolánk környékén számtalan természeti kincs található, amelyet élőben is csodálhatsz. Fogd a kezedbe a térképet! A koordináták segítségével határozd meg a megjelölt fás szárú növényeket az iskola udvarában!

F6 _____

F3 _____

D5 _____

J6 _____

M3 _____

N3 _____

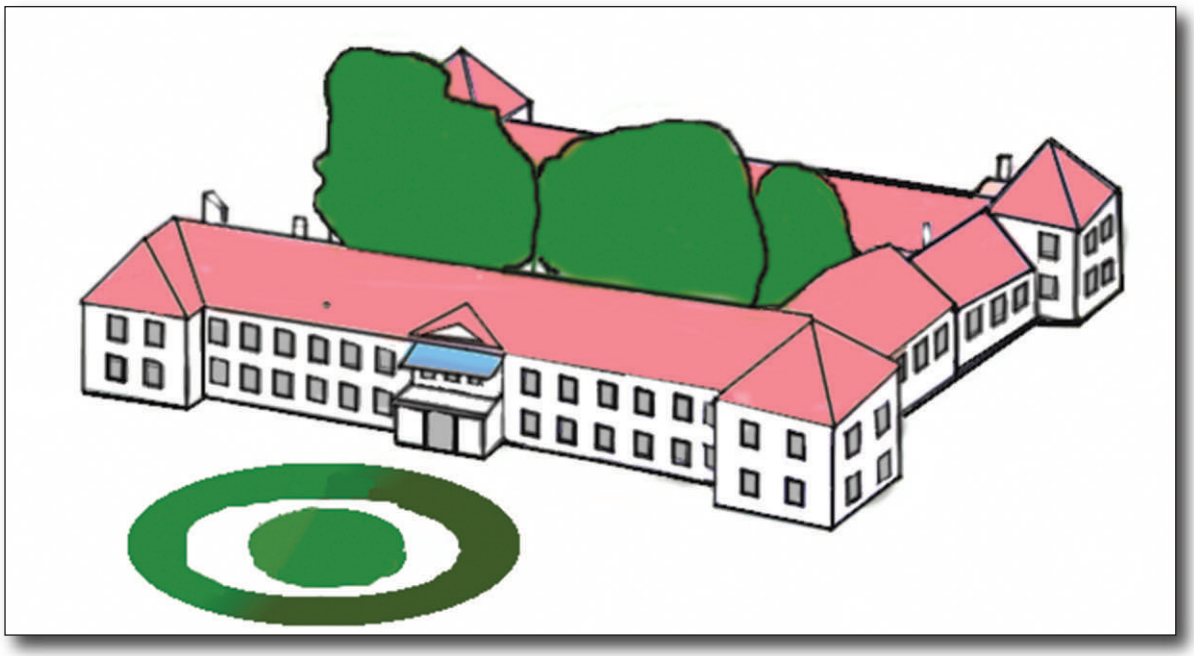
K7 _____

E7 _____

D6 _____

I7 _____

2. ÁLLOMÁS:
Kastély és park

Az iskolánk tőszomszédságában található egy romantikus hangulatú park patinás kastéllyal.

„Ne kérj a paraszttól semmit, mert azt előbb meg kell csinálni."
Tárnok Rudolf, molnár, nagygazda

A KASTÉLY TÖRTÉNETE

A kastély és a körülötte lévő park a falu dísze. A kastély előtti kastélytóból ered a Csörgéd-patak a Sóhajok hídjával és a Zengő híddal. A parkban 3 mesterséges domb van: Rózsadomb-ünnepségek színhelye, Mennyország, Pokol. A remészi erdő szélén vezetett a Grófi út a 9[1]es-tenyefasorral. A kastély 1950-től 1979-ig alapiskolaként szolgált. Az istállók és a lovarda helyén épült az új alapiskola komplexuma (tanítólakások, tornaterem).

Vajon felismered a k[2]épen látható épületet?

Számold ki a feladatot! Az eredményből megtudhatod, hogy a képen látható kastély alapjait mikor rakta le Zichy Pál.

Feladat: A csicsói szorgos mókus a családjának télire 2000 db tobozt raktározott el. Ebből egy hónap alatt megettek 240 db-t, tönkrement 90 db és a szo[m]szédnak adományozott 120 db-t, távoli rokonaitól pedig 80 db tobozt kapott. Mennyi maradt a szorgos mókusnak a hónap végére? A kapott szám azt az évet jelenti, mikor Zichy Pál elkezdte a kastély építését.

A reneszánsz kastély alapjait _____ táján rakta le Zichy Pál.

Hallgasd meg Komjáthy Dorka, iskolánk tanulójának interjúját, melyben Hostomsky Eszter mérnöknővel a Zichy-Kálnoky k[7]astélyról beszélget!

GRÓF KÁLNOKY SÁNDOR ÉLETRAJZA

Gróf Kálnoky Sándor Kőröspatakon született ősi, székely nemesi családban 1888. augusztus 17-én. Szeretett sp[o]rtolni, nagyszerűen lovagolt. A tanulást sem hanyagolta el, a gimnázium után jogot tanult Prágában. Félbe kellett szakítania tanulmányait, hiszen behívták katonán[a]k. Négy évig harcolt az I. világháborúban, melynek végeztével kitüntették a bátorságáért. 1920-ban házasságot kötött Maria Theresia Schönburg-Hartenstein hercegnővel, és a fi[a]tal pár Csicsóra költözött. 60 éves korában Kálnoky Sándort családjával együtt hazája, otthona elhagyására kényszerítették.

Keress vízszintesen és függőlegesen értelmes kifejezéseket a betűhálóban! Színezd ki a megtalált szavakat!

K	A	S	T	É	LY	P	K	D	A	M
Á	N	D	Ó	R	I	C	Á	Í	Z	S
L	B	F	U	G	E	K	I	SZ	Í	Z
N	A	M	H	Ű	B	Ó	ZS	U	V	Á
O	C	E	K	X	CS	Á	R	D	R	R
K	Z	I	CH	Y	I	S	T	V	Á	N
Y	B	L	P	Ü	CS	Á	B	A	N	I
J	Ó	L	Á	D	Ó	M	U	R	I	S

Párosítsd össze a személyek vezetékneveit a keresztnevükkel!

Kálnoky • **• Schönburg-Hartenstein**

Zichy • **• Sándor**

Maria Theresia • **• Pál**

Betűrejtvény: összekeveredtek a betűk. Ha helyes sorrendbe rakod őket, megtudhatod, hogy a Kálnoky család mit működtetett a zárdában.

K P T R Á, É **más szóval:** **R L G A A I É**

Válaszolj a kérdésekre!

Mi volt a feladatuk a rendi kedvesnővéreknek?

Ki volt az utolsó Zichy?

Pótold a hiányzó szavakat!

_____ második férje, Sabran – Pontevés Elzear _____ herceg _____ alapított Megyeren, ahol _____ is gyártottak, de _____ is voltak téglaégető kemencék.

Magyarázd meg a kegyúr szó jelentését!

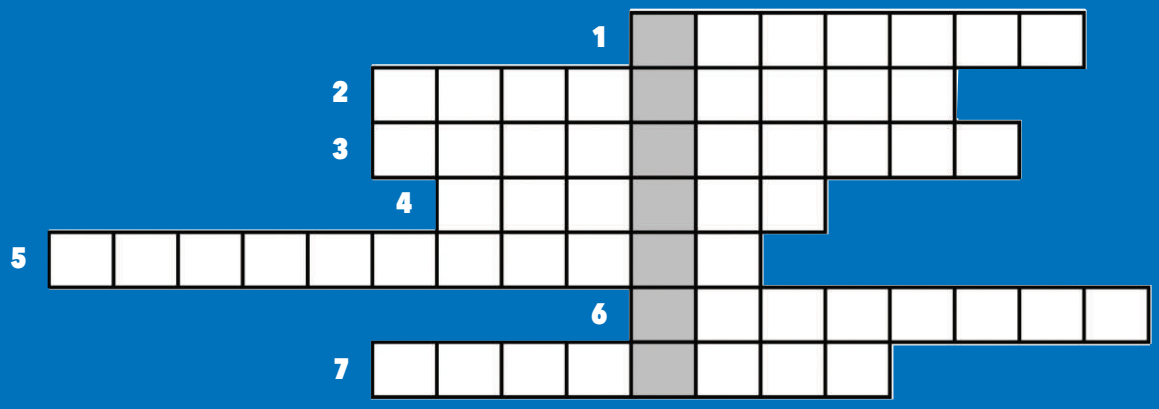
Ki ő? Találd ki! A nevét írd a mezőbe! **Maria Theresia von Schönburg-Hartenstein** férje

Kösd össze az eseményeket az évszámokkal!

a csicsói zárda építése •	**• 1831**
Waldstein János halála •	**• 1889**
Kálnoky Alojz gróf úr születése •	**• 1876**

Keresztrejtvény!

1. Mi a vezetékneve a gróf úrnak?
2. A kastélyparkban az egyik domb neve.
3. Ilyen stílusban épült a kastély.
4. Mi jött létre a táborokban összegyűlt anyagból az egyik torony helyiségeiben?
5. Ő alapította a zárdát Csicsón.
7. E személy rakta le a reneszánsz kastély alapjait.

3. ÁLLOMÁS: Sportpálya

A kastély és a sportpálya közti rövid szakaszt bokrok és fák szegélyezte földúton tehetjük meg.

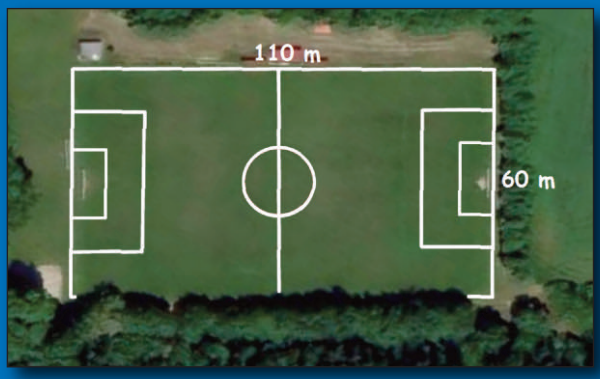

„Lesz még Csicsón búcsú!"

Lejegyezte Nagy Amália

Régmúlt idők ifjúsági focicsapata minden idők legfiatalabb játékosával 1954-ben

Bemelegítésként fussuk körbe 5-ször a csicsói futballpályát! A méreteket a képen megtalálod. Hány méter hiányzik még a 2 km-hez?

A futás után passzolgassunk a labdával! Tételezzük fel, hogy a labda gömb alakú, és átmérőjére 22 cm. Mekkora a labda térfogata?

TUDTAD?

A focilabda valójában nem gömb, hanem csonkított ikozaéder, amely 20 hatszög, és 12 ötszög panelből áll.

Puska: gömb térfogatképlete

$$V = \frac{4r^3\pi}{3}$$

Kezdődhet a meccs. Piros csapat játszik Kék csapattal. A szabályok a következők:

- A középkezdés a középső, zöld színnel megjelölt betűről.
- A meghatározásokra adott válasz a labda útja.
- A meghatározások mind a nyolc irányba elhelyezkedhetnek.
- Az utolsó betű a következő szó első betűje.
- Gól és félidő után is újra középről kell indulni.
- Gól akkor van, ha a „labda" begurul a kapuba, azaz a P vagy K betűs kapuban végződik egy meghatározás.
- Ha elfogytak a meg[1]határozások, vége a meccsnek.
- A ceruzával nem érintett betűket olvasd össze!

	A	F	A	T	T	I	L	A	G	A	N	C	S
	U	T	B	K	K	A	N	S	Á	V	Ó	A	Z
	L	N	L	E	U	M	Á	S	Á	M	L	A	Ő
P	A	L	E	B	L	S	I	S	A	C	I	R	N	K
P	É	Z	S	L	C	A	C	S	I	C	S	Ó	A	K
P	D	Z	P	U	S	K	A	O	G	H	A	S	Í	K
	E	Í	I	R	O	K	L	A	M	R	N	S	E	
	S	Á	D	U	D	M	T	J	Á	P	Ó	Ü	T	
	S	Z	I	T	A	R	A	D	O	V	Ó	F	K	

I. félidő

Csallóközi település, a Duna partján / tanítási idő | pite jelzője is lehet | Gáspár ???, iskolánk névadója | szabálytalanság a fociban | gyönyörű, szemrevaló | focikellék tréfásan, vagy halfajta is lehet | Isten ostora | szarvas fejdísze | vásznat készít | többes szám harmadik személy | fiatalos köszönés | faiparos | veremszerű pince téli takarmánynak | fociban az eredmény megvétózása | éles levelű tószéli növény | tá[8]blás játék | korcsolya becézve | hogyishívják | akár a méz.

Vége az első félidőnek!

II. félidő

Pontyféle édesvízi hal | kisdedóvó,iskolát előzi meg | érett gabonát vág | magyar totemállat | textilnövény | központi csillagunk | mérgező gáz | személyrag *–nek* párja | település Csicsó szomszédságában | kettő belőle nem fér meg egy csárdában | a focibíró jelzőeszköze | diákok készítik d[4]olgozat előtt | női szólam a kórusban | klubba jár | nemesi rang | Csicsó melletti település | alföldi jellegű.

Vége a meccsnek!

Vége a mérkőzésnek. Válaszolj a kérdésekre!

- **Mennyi lett az eredmény?**
- **A ceruzával nem érint[9]ett betűkből milyen szöveg állt össze?**
- **Derítsd ki, kitől idéztünk!**
- **Mit kell róla tudni?**

A meccs végén pedig mezcsere. Színezd ki csicsói színekkel a focizó mókus mezét!

A focipálya mérete még mindig 110 méter hosszú és 60 méter széles. Az előző oldalon található kép alapján számold ki a következő távo[5]lságokat a pályán!

a. Milyen messze van egymástól a focipálya két legtávolabbi pontja?

b. Milyen messze van a kez[7]dőkör közepe a pálya bármely sarkától?

c. Milyen hosszú a felezővonal által alkotott félpálya átlója?

Puska: Pitagorasz-tétel $c^2 = a^2 + b^2$

Isko[2]lások sportnapja a futballpályán

A sportpálya mellett található a négylábúak sportolására alkalmas terület. Mely állatok „edzenek” ott?

Mivel foglalkozik a kynológia? Keretezd be a helyes választ!

a. mo[10]zifilmek
b. kutyák
c. edzés
d. fegyverfajták

TUDTAD?

A csicsói LION kynológiai klub (kutyaklub) 2006-ban ke[16]dte meg működését két taggal, jelenleg több mint 40 taggal működik. A négylábú „sportolók” különböző fajtájúak.

A feladatban ismerd fel az egyes kutyafajtákat és a nevüket párosítsd a megfelelő képpel!

• Upil • Tarwilero • Arab lord • Szálabhujeg • Al gebe
• Héten muszáj • Kovács lucsavcs • Alma rizs vagy

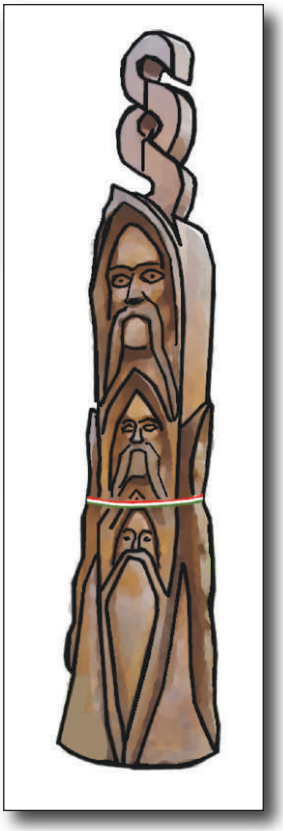

A kutyaiskola növendékei „edzés" közben

4. ÁLLOMÁS:
Hét vezér szoborpark

Kiérve a Fő útra, az út bal oldalán megtekinthetjük a Hét vezér szoborparkot, melynek „lakóit" Kárpát-medence több magyar fafaragója közösen faragta. A szoborpark szerves részét képezi a képen látható Nyelvtörvény elleni tiltakozás szobra is.

„Le van takarva szarvasbőrrel."
Véghné Domonkos Terus néni

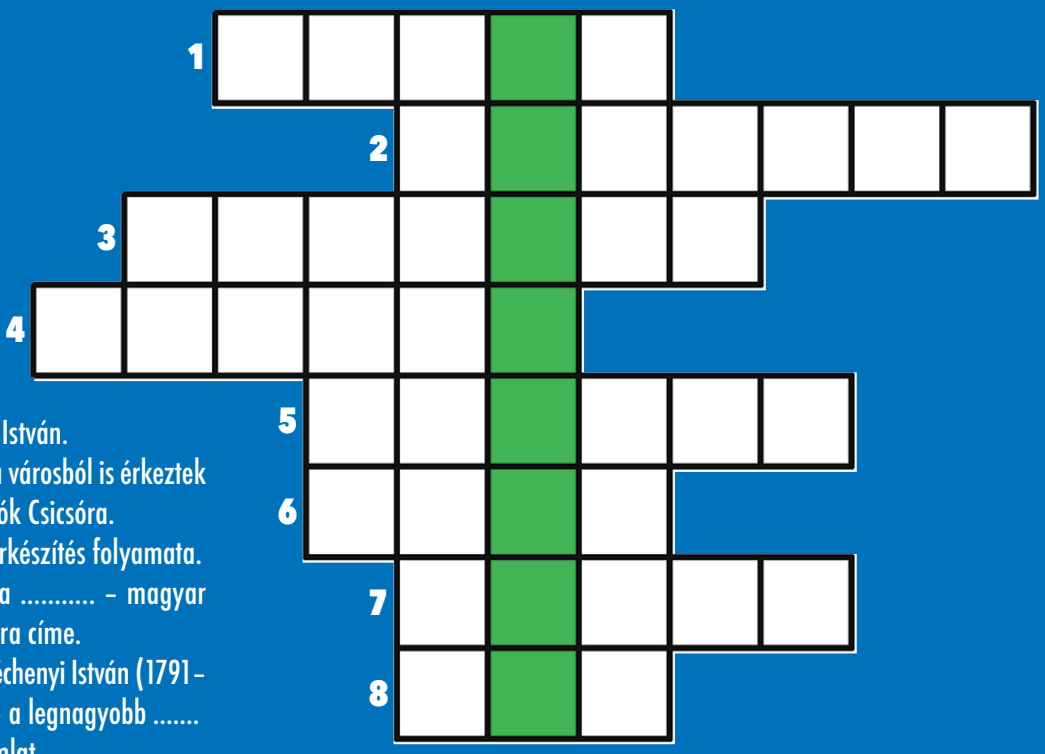
NAGY GÉZA

A szoborpark megálmodója Nagy Géza, csicsói fanyűvő. Több mint 250 alkotása található köztereinken, úgy mint kopjafák, domborművek, síremlékek és szobrok. A legismertebb munkái: a csicsói tájház berendezése, Tanítók fája emléktábla, Hét vezér szoborpark, Magyarok Nagyasszonya: Szűz Mária szobor, „Magyarnak maradni" emlékpark, Atilla hun fejedelem szobra, a Kitelepítettek emlékműve, Hites Kristóf bencés rendi szerzetes szobra, Károli Gáspár szobor, Kálvin János szobor, a Csemadok megalakulásának 55. évfordulójára állított kopjafa, Árvízi emlékmű.

Fedezd fel a szoborparkot a következő videó segítségével:

Kit rejt a keresztrejtvény?

Az első fafaragó tábort is ő szervezte Csicsón:

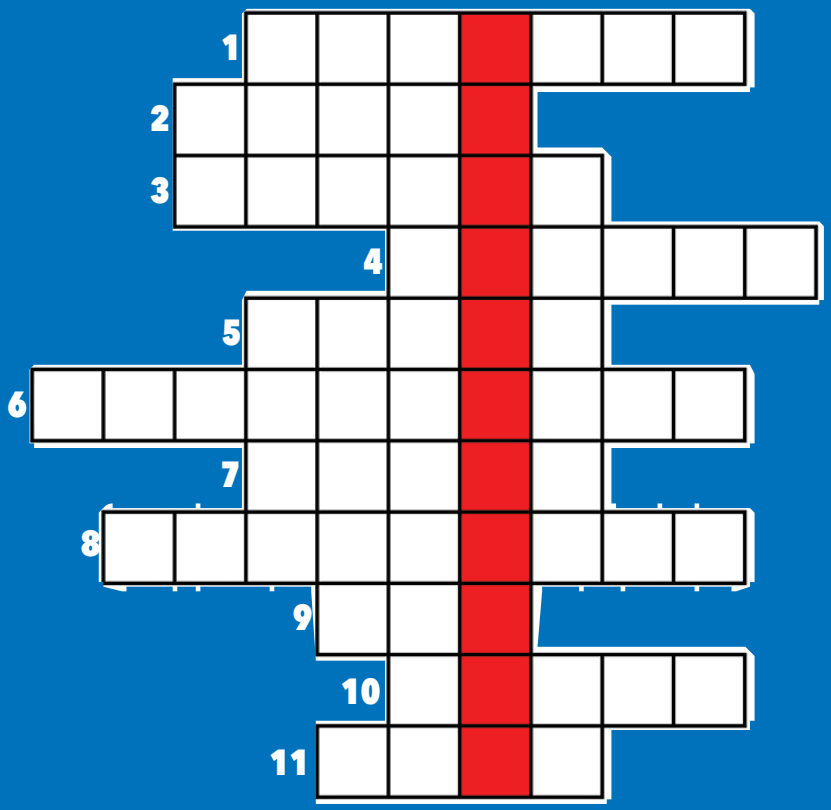

1. ..... István.
2. Ebből a városból is érkeztek fafaragók Csicsóra.
3. A szoborkészítés folyamata.
4. István, a ..... – magyar rockopera címe.
5. Gróf Széchenyi István (1791–1860) – a legnagyobb .....
6. Légáramlat.
7. Mazsola is készül belőle.
8. A hét magyar vezér egyike.

Töltsd ki a keresztrejtvényt, melyben egy örök érvényű gondolat befejezése olvasható Szent Istvánnal kapcsolatban!

A magyar nemzet mindenkori boldogulásának kulcsa az _____

1. a hét vezér egyike
2. a magyar zászló egyik színe
3. szerszám
4. megformált alak
5. a Szent István opera szerzőjének vezetékneve
6. megkeresztelt személy
7. régi nemesi cím
8. a Dunakanyar „legfelsőbb" városa
9. a magyar vezérek száma
10. zenei hangszer
11. Buda... - európai főváros

SZÓMAGYARÁZAT:

Csanak – Fából faragott, lapát alakú edény, amellyel a mezőn a kútból vizet mernek.
Táltos – A honfoglalás előtti magyaroknál pap, gyógyító, varázsló és bölcs.
Turul – A magyar eredetmondák legendás madara. Attilától Géza fejedelem idejéig a koronás fejű turul volt a magyarság hadi jelvénye.

Sorold fel a hét magyar vezér nevét, majd keresd meg a szobrokat!

Á_ _ _ _

E_ _ _

O_ _

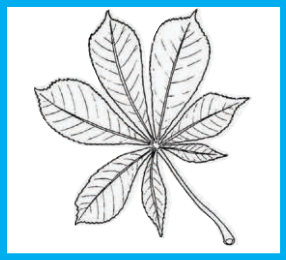
K_ _ _

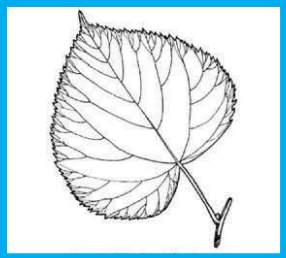
T_ _

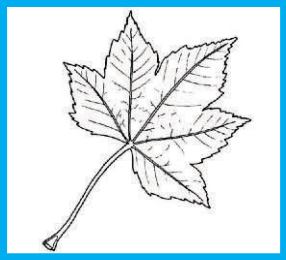
H_ _ _

T_ _ _ _ _ _

A szoborparkban lévő alkotások keményfából készültek. Kösd össze a faleveleket a hozzá tartozó fa megnevezésével! Színezd ki a képeket! Karikázd be, hogy melyik fafajtából készültek a szobrok!

HÁRSFA TÖLGYFA GESZTENYEFA PLATÁNFA

Számítsd ki, hány m^3 fát használtak fel a hét vezér megformálásához, ha a henger alakú szobrok keresztmetszetének átmérője kb. 50 cm, átlagos magassága 3 m!

Két szőlősgazda beszélget, a nagy zajban azonban nem érteni mindent, így a hiányos részeket nektek kell pótolni.

– Jó reggelt, szomszéd!

– Jó reggelt! Nekilátunk a szüretnek?

– Neki bí[14]zony, de csak egy kosarat találtam. Sokat kell térnem, mert csak 5 kg szőlő fér bele.

– Az én puttonyomba 3-szor annyi, _____ kg is belefér. Viszont a vödrömbe nekem is annyi fér, mint a kosarába szomszéd, _____ dkg. A ládájába mennyi fér?

– Ötször tértem a kosarammal, mire megtelt az egyik láda, tehát _____ kg.

– Hát, mennyi láda kell így, hogy összejöjjön 1 tonnányi szőlő?

– Ha jól számolom, _____ darab.

– Az nem kevés, és dézsája van-e kendnek?

– Van, egy 3 hl-es.

– Az enyém csak feleakkora, _____ liter fér bele. Demizsonom viszont van 8 darab, beléjük fér összesen 4 hektoliter must, az-az egyenként _____ literesek.

– Na, és szomszéd 5 dl-es üvegekbe teszi majd el a bort?

– Bizony, ha az összes demizsonom megtelik, fog kelleni belőle _____ darab.

– Hát, akkor jó munkát, szomszéd!

– Jó munkát kendnek is!

TUDTAD?

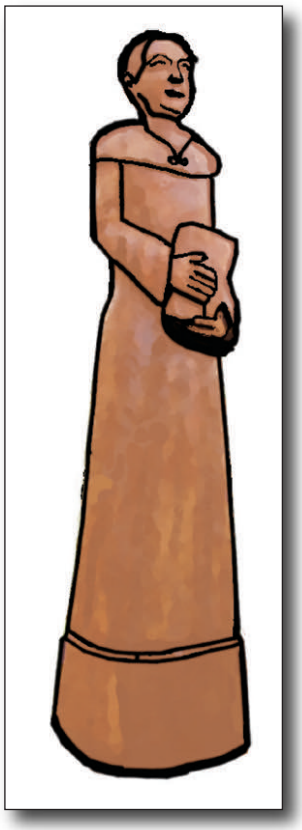
Nagy Géza, csicsói fafaragó és felesége, Szerénke, Mariborban vették át a szőlő tőkéjének leányhajtását, melyet a Hét vezér szoborparkban ültettek el Csicsón. A Guinness Rekordok Könyve szerint a legidősebb szőlőtőke – ami még mindig terem – több mint 400 éves. Szlovéniában, Maribor közelében található, ahol múzeum is épült a szőlőtő[k7]e köré.

5. ÁLLOMÁS:
Kitelepítettek emlékműve

Az út túloldalán két emlékmű bújik meg. Az egyik Hites Kristóf szobra, aki szerzetes és latin–magyar szakos tanító volt. A másik alkotás a Kitelepítettek emlékműve, mely azoknak a csicsói lakosoknak állít emléket, akiknek a II. világháború után szeretett szülőföldjüket kellett elhagyniuk. A döntéshozók szerint fő bűnük az volt, hogy magyarnak vallották magukat...

„Kúdús (koldus), kúdús, köll-ë káso? Van-ë kanalad?"
Kovácsné Kántor Eszter néni

OLVASD EL A FORRÁST, ÉS OLDD MEG A FELADATOKAT!

„Nyolc éves voltam. Nagyon hideg volt. Egy lovasgazda jött a faluból, hogy kivigyen minket a tanyi (nemesócsai) vasútállomásra. Ruhaneműt, vánkosokat raktak fel a kocsira, minket meg a ruhák közé. A mi családunkban öten voltunk gyerekek: én, Erzsi, Lajcsi, Manci és Kató, szüleink: az orosz fogságból éppen megtért 37 kg-os apám, Kovács Ignác, terhes édesanyánk, Mező Margit, és drága, jó nagyanyánk – nyanya, mi így hívtuk őt – özvegy Kovács Ignácné Kántor Eszter. Egy szlovák ember jött értünk, úgy mondták, munkára toborzott családokat, de valójában magyarokat vittek kényszermunkára. Emlékszem, nyanya nagyon sírt, hogy itt kell hagyni a házat, állat'okat, bútort. Az ember azt mondta, hogy lesz ott ház és olyan fényes bútor, amiben meglátjuk magunkat.

Azután az éjjelre emlékszem a vonatkupéban – addig még vonatot sem láttam –, sötét volt, csak kevés fény szűrődött be a kupéba, csak itt-ott égett egy-egy lámpa. Eleinte nagyon hideg volt. A gyerekek sírtak, az én kisebb testvéreim is, fáztunk, szomjasak voltunk és éhesek. Szegény szülők a sok batyu között keresték a kenyeret, vizet. A fiatalok felmásztak a csomagtartókra. Úgy a fülembe cseng a legények dala: „Nádfedél, faluvég, eljutok-e haza még?"

Pravice faluba szólt a papírunk. Abban a faluban volt már egy család Csicsóról, Bódis Imre bácsiék. Ő jött értünk és lovas szánnal elvitt minket a házukba. Megvoltunk fázva, sírtunk, éhesek voltunk. Felesége, Erzsi néni ágyba rakott minket, betakart dunyhá'val, meleg teát és cukros kenyeret adott. Aztán estefelé jött egy pocakos ember, ő volt a major intézője – „Panešafár" („Šáfár úr"). Összecsomagoltak minket, és egy nagy házba vittek, ahol, úgy emlékszem, egy sparhelt (tűzhely) és ágyak voltak. Az ágyakban még szalmazsák sem volt.

Apám, amikor kicsit megnyugodtunk, felmelegedtünk – a későbbi elbeszélésből tudom –, kiment az udvarra, ahol egy szép, nagy pincét talált tele élelemmel. Rögtön hozott fel krumplit, amit a rédliben (sütő) megsütöttünk. Már nagyon éhesek voltunk, örültünk a krumplinak. Bár ne tette volna szegény apám! Rémálom volt, ami azután történt! Jött egy nagypofájú cseh ember, kiabált, hogy mert apám a krumplihoz nyúlni, az az övé. Mutatta a kezével, hogy lelövöldöz minket, és fel leszünk akasztva. Sírtunk, emlékszem, anyám és nyanyám is. Az volt a szerencse, édesapám meg tudta magyarázni csehül: minket úgy hoztak ide, a vagon még nincs itt, és éhesek vagyunk.

A poggyászunk, ruháink és a hazulról hozott élelmiszer, kis liszt, zsír, hús – mert apámék otthon levágták a malackát és odacsomagolták – csak másnap érkezett meg a vagonnal. A kiabálós ember megértette, amit apám mondott neki, és elment. Egyszer csak kopogott valaki, és nagyon megijedtünk, mert a kiabálós jelent meg az ajtóban. Már nem kiabált, egy üveg bort hozott, leült, beszélgettek."

Szalai Vincéné Kovács Mariska visszaemlékezése, születési éve 1938

a) Ki emlékezik?

b) Mivel és melyik állomásra utaztak a szereplők?

c) Írd le, mit vittek magukkal az u'tazók!

d) Melyik faluba érkezett meg a család?

e) Miért volt mérges a cseh ember?

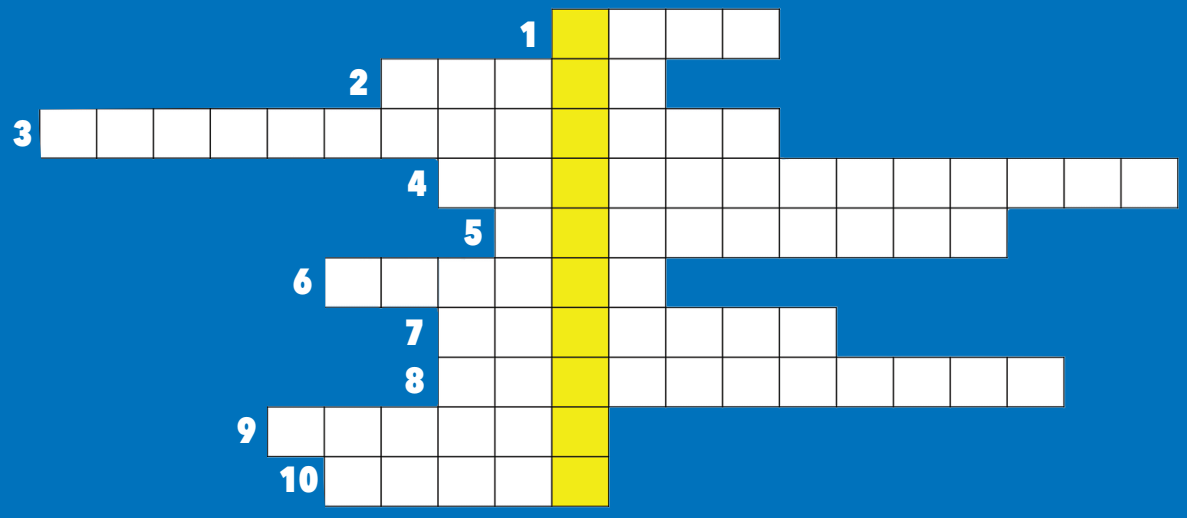
f) Milyen meglepő fordulat történik az emlékezésben?

Nézz utána! Mi a különbség a kitelepítés és a deportálás között? Írd a szavakat a megfelelő csoportba!

25 KG CSOMAG, KÉNYSZERMUNKA, FEHÉR LAP, CSEHORSZÁG, MAGYARORSZÁG, KOMISZÁR, FEKETE LAP ÁLLAM ÁLTAL KIJELÖLT ÚJ LAKÓHELY, MAGYAROK KOLLEKTÍV BŰNÖSSÉGE, MINDEN INGÓ VAGYON ÁTVIHETŐ, 1945. OKTÓBER, 1948. ÁPRILIS

Kitelepítés	Deportálás

Fejtsd meg a rejtvényt!

1. Edvard Beneš ennek az államnak volt a köztársasági elnöke: …Szlovákia. 2. A város, ahol Beneš meghirdette kormányprogramját. 3. Annak az eljárásnak a neve, amellyel a magát szlováknak valló magyar megmenthette a vagyonát: újra… . 4. Csehszlovákia csak annyi magyart telepíthet ki, amennyi szlovák nemzetiségű önként hajlandó elhagyni Magyarországot: … egyezmény. 5. A felvidéki magyarság vezetője, tiltakozása miatt bebörtönözték: … János. 6. Magyar tanügyet támogató erdélyi katolikus püspök: … Áron. 7. Ebben az országban élt a legnagyobb létszámú magyar kisebbség. 8. A Beneš-dekrétumok szerint a németek mellett a magyarok is … bűnösek Csehszlovákia felosztásában. 9. 1944–45-ben a Romániához visszacsatolt Észak-…ben tömegesen mészárolták le a magyarokat. 10. 1942 januárjában a szerb mellett ezt a népet érték atrocitások a Délvidéken.

Nézz utána, miről nevezetes a megfejtésben kapott erdélyi falu!

Nyomozz! Keresd meg Csicsón a kitelepítettek emlékművét! Ki az alkotó? Az emlékmű táblájáról írj le 8 családnevet!

Nézd meg a következő filmet, majd készítsd el a vázlatát!

TUDTAD?

Csicsón az iskolával szemben, a park és az üzlet között található egy kétoldalas emléktábla, melyre Nagy Géza fafaragó 268 csicsói lakos nevét véste fel, akiket 1946 és 1948 között Csehországba és Magyarországra telepítettek ki.

6. ÁLLOMÁS: Tájház

A Főteret elhagyva a kultúrház irányába folytatjuk utunkat. Néhány méter megtétele után egy újabb állomáshoz érünk, a tájházhoz. A tájház segít megőrizni a régi mesterségek eszközeit, emlékeztet szokásainkra, nagyanyáink receptjeire…

„Olyan rossz a háza teteje, hogyha Pozsonyban esik, önála már becsurog."
id. Bödők Dénes

Gondolj bele, hogy 100 év múlva akár a ti házatokból is múzeum lehet! Rendezz be egy mostani házat az általunk használt tárgyakkal, és rajzold le!

Vajon mit fognak gondolni a jövőbeli emberek a mi szokásainkat bemutató múzeum alapján? Jobb, könnyebb, boldogabb az életük, mint a mi időnkben? Írd le röviden a véleményed!

TUDTAD?

A tájház tulajdonképpen falumúzeum, ahol a korábban élt emberek által használt eszközök, szerszámok, viseletek, használati tárgyak, kézműves termékek találhatók. A valamikori élet mindennapjaiba nyerhetünk bepillantást.

TISZTASZOBA

Manapság nem jellemző, de régen volt olyan helyiség a házban, melyet kivételes alkalmakkor használtak. A ház utca felőli helyiségét tisztaszobának vagy „szépszobának” nevezték. Ünnepekkor (pl.: karácsony, húsvét stb.), nagyobb családi események alkalmával (pl.: születés, esküvő, ravatalozás stb.) használták. A szoba a család vagyoni helyzetére is utalt.

Melyik bútordarab nem található a tisztaszobában? Húzd alá!

szék **asztal** **ágy** **heverő** **szekrény** **téka** **láda** **tálasfogas**

A tisztaszobában a legrégebbi bútor a festett láda. Tervezz, rajzolj mintát a láda oldalára!

A faluban többségében római katolikusok laktak. A tisztaszobában nagyon sok vallással kapcsolatos tárgyat helyeztek el. Itt állították fel a házi oltárt, amely a szobába belépővel szemben, az ablakok között volt. Sorolj fel 5 ilyen tárgyat!

NÉPSZOKÁSOK

A mindennapok régi használati tárgyai a tájházban anyaguk vagy funkciójuk szerint vannak elhelyezve. Ezek közül sokat maguk az itt élők készítettek el (pl.: kendertörő, madzagszövő, mozsár, klumpa stb.), más tárgyakat viszont vásárokban, piacokon szereztek be (pl.: cserépkorsó, hurkatöltő, fűrész stb.).

Az ember életéhez számos szokás kapcsolódott a születéstől a halálig (pl.: keresztelés, legény-, leányavatás, lakodalom, temetés). A dolgos hétköznapokhoz (pl.: aratás, szüret, kukoricafosztás, disznóvágás stb.), valamint az ünnepekhez, jeles napokhoz (pl.: karácsony, farsang, húsvét, pünkösd, úrnap stb.) is sok szokás kapcsolható.

Találd ki, minek a készítéséhez használták a következő eszközöket, anyagokat!

fa, fűrész, véső, vonókés, gyalu, kalapács, bőr, szög, kés	
tiló, gereben, rokka, kender, szövőszék, madzagszövő	
kötőtű, gyapjúfonal, tű, „hímzőpamuk", vászon, szalag	

A lakosság állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkozott. Később egyre több volt köztük a mesterember (pl.: kőműves, ács, bognár, kovács, szabó stb.).
Ki mit készített? Kösd össze a mesteremberek foglalkozását az általuk készített tárgyak megnevezésével!

bognár •	**• háztető**
kovács •	**• kocsikerék**
ács •	**• liszt**
kádár •	**• patkó**
molnár •	**• hordó**

Írd le a találós kérdések megfejtéseit!

Szeme van, de nem lát,
szálkája van, de kopoltyúja nincs,
lefekszik, de nem alszik,
s a sírba mégis beteszik. (agnbao)

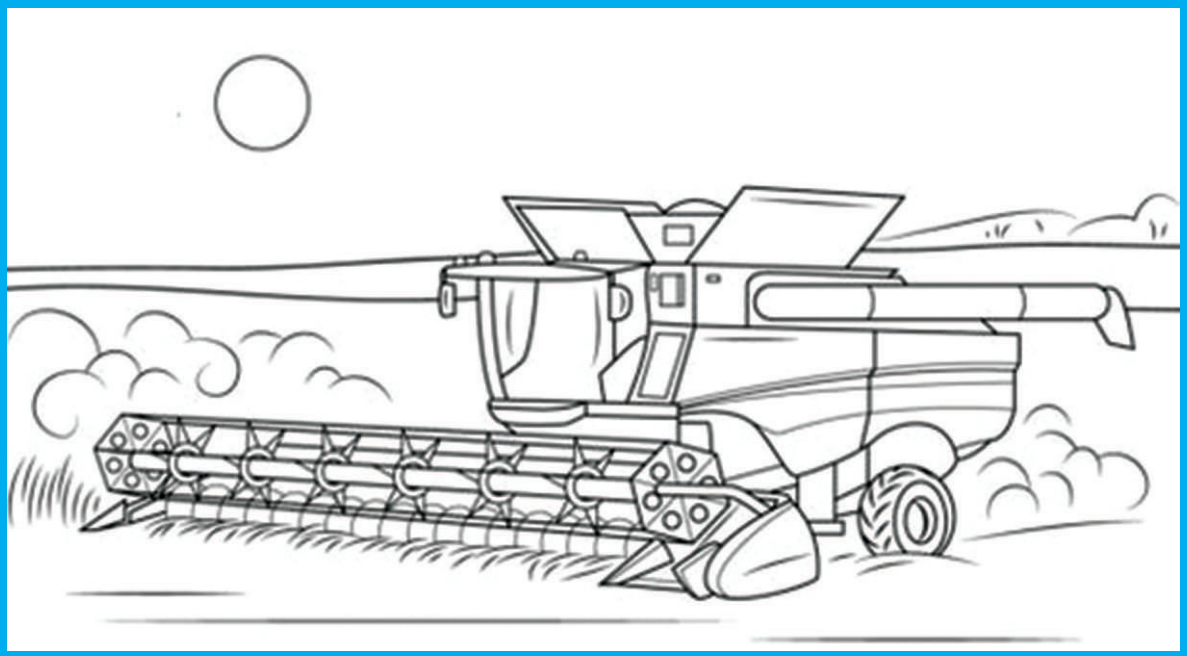
Szakálla van, s szeme,
több tízen is laknak benne. (zúbaszaklá)

Állítsd betűrendbe a következő szavakat!

sarló, aratás, kombájn, búza, kéve, marokszedés, aratókoszorú, tarisznya

Színezd ki a képet!

ARATÁS

Az aratás volt a legfontosabb mezőgazdasági munka. Az ősszel elvetett kenyérgabona Szent György napja körül növekedni kezdett, szárba indult. Péter-Pál napján, június 29-én megszakadt a búza töve. Az aratás menetét a munkafolyamatok szervezett üteme határozta meg. Az elöl haladó férfi rendre vágta a gabonát, a mögötte haladó nő volt a marokszedő. Kézzel, sarlóval vagy marokszedő eszközzel kévékbe gyűjtötte a gabonát. A kötöző volt a harmadik személy. A kévéket búza és rozs szálából font kötelekkel kötözték össze, majd keresztekbe rakták. Nagy jelentőséget tulajdonítottak az első és az utolsó lerakott kévének. Az elsőből a baromfinak adtak, hogy egészségesek legyenek, az utolsóból készült az aranykoszorú.

A férfiak kendervászon „ümögben" (ingben), gatyában, kalapban, a lányok és az asszonyok hosszú ujjú rékliben, szoknyában, kendővel védték magukat a portól és a naptól. A kaszához tokmányos tarisznya tartozott, a tokmánnyal, a „kaszakűvel", a kalapáccsal és az üllővel. Az aratás után aratóünnepséget rendeztek, az aratókoszorút táncolva, énekelve vitték végig a falun. Este aratóbál volt, az egész falu mulatott.

DISZNÓÖLÉS – JÁTSSZUNK EGYÜTT! – PECSENYEFORGATÓ JÁTÉK

A disznóölés, disznótor vagy disznóvágás a sertés levágását, feldolgozását jelentette. A falusi népszokások közül az egyik legtöbb embert megmozgató közösségi esemény volt. A disznóvágás folyamata:

A pecsenyék kézfogás nélküli kört alkotnak. Mindkét kezüket előre nyújtják könyökben meghajlítva, tenyérrel felfordítva. A kör közepén áll a szakács. A körön kívül farkas ólálkodik. A szakácsnak minél több pecsenyét meg kell forgatni: megfogja a pecsenyéket, és megforgatja őket egyszer a tengelyük körül. Amelyik pecsenyét megforgatta a szakács, az hátra teszi a kezét, mert megsült. Aki még nem sült meg, az azt mondogatja: „Sülök, sülök, majd megsülök!" A farkas igyekszik a körön kívül ólálkodva elkapni a szakácsot, de csak akkor foghatja meg, amikor körön kívülre kerül pecsenyeforgatás közben. A szakács igyekszik a farkastól távol eső oldalon forgatni a pecsenyéket. Ha m^{5}ár megfogta a pecsenyét, meg kell forgatnia. Ha a farkas elkapja a szakácsot, véget ér a játék. Megszámoljuk, hogy a szakácsnak hány pecsenyét sikerült megforgatnia. Szerepcsere után újra indulhat a játék.

Párosítsd a szólásokat a jelentésükkel!

A disznó sem tudja, mitől hízik. •	• Nagyon piszkos hely.
Fülel, mint disznó a búzában. •	• Mindent megeszik.
Hazug disznó. •	• Nagyon mohón eszik.
Éhes disznó makkal álmodik. •	• Piszkos hely.
Nekiesik, mint disznó a makknak. •	• Hazudozó személy.
Olyan, mint egy disznóól. •	• Nagyon figyel.

Válaszolj a kérdésekre!

Mit jelent a disznóvágás?

Írd le a disznóölés folyamatát!

Ki volt a böllér?

Hova vitték a megmosott állatot?

Miből készült a zsír és a töpörtyű?

Írd le, mit küldenél kóstolóba!

Kézműveskedj és sportolj!

Hurkatöltés: A zoknit töltsd meg rizzsel, majd kösd be a két végét! Megjegyzés: A rizzsel töltött zokni alkalmas a „hackisack" nevű sport művelésére, melyről bővebb információt a QR-kód segítségével tudhattok meg.

FONÁS-SZÖVÉS

A fonás a paraszti élet egyik legfontosabb munkafolyamata volt, hiszen a parasztember a ruházatát is maga állította elő kenderből. Nagy Imréné Bödők Terézia (1924–2013) és Nagy László (1921–2008) adatközlők szerint a fonás ősi női munka volt. Szépen és jól fonni kevés asszony tudott. A durvább fonalat guzsalyon, kézzel sodorták, gyalogorsóra. A finomat rokkán fonták egészen cérna vékonyságúig. A durvább kenderszálból a férfiak kötelet vertek és zsákot szőttek. A guzsalyon a fonnivaló kóc volt. Ezt sodorták fonallá, és kinyújtott kézzel tekerték a gyalog-orsóra, vagy rokka segítségével tekerték fel az orsóra.

A szövést takácsmesterek végezték. A finomabb vászonhoz a felvetőszálak finom kenderfonalból voltak, a keresztszálak pamutból. Az első és legnehezebb lépés a fonal felvetése, szövőszékre rakása volt.

Magyarázd meg a következő szavak jelentését az internet segítségével!

guzsaly	
gyalogorsó	
rokka	
szövőszék	

Nézzétek meg közösen A kisvakond nadrágja című mesét, majd dolgozzatok csoportokban! Beszéljétek meg, majd írjátok le, hogyan lett a lenből nadrág! Készítsetek rajzot is!

HALÁSZAT

Csallóköz pár évszázaddal ezelőtt apró erek, össze-vissza folyó Duna-ágakkal felszabdalt terület, mondhatnánk szigetcsoport volt. A gyakori gátszakadás kialakított természetes tavakat, örvényeket. Így keletkezett a Hosszúklábi örvény, a Paptava, a Bírótava és az Erecsi örvény. Ezeknek a tavaknak és örvényeknek némelyike még napjainkban is bővizű. Ilyen víz adta lehetőségek biztosították az itt élő ember egyik ősi foglalkozását, a halászatot.

A vizeket és tavakat, hogy a halászatra alkalmassá tegyék, az év folyamán rendszeresen gondozták. A vízi növényzetet, hínárt lehalászás előtt legalább egyszer megtisztították, de előfordult, hogy többször is. A tisztítást a partról vagy csónakról, hosszú kaszákkal végezték.

A nagyobb vízterületeket évente árverés alá bocsájtották, és akinek így került tulajdonába a terület, az egész évben bírta a halászati jogot. Az egyes tavak nevéből kitűnik, hogy kik voltak a leggyakoribb bérlők, így például a Bíró és Paptava jelentéséből következtethetünk arra, hogy a vízterület minden bizonnyal a községi bíró, vagy az egyház tulajdonában volt.

A főhalász Vörös Imre volt, ő fogadott maga mellé két halászsegédet. A kifogott halat kétféleképpen értékesítették. Nagymegyeren a vásárban, valamint a faluban is árulták a portékát. Ezt a műveletet a halász felesége végezte.

A halász fő szerszámai közé tartoztak a különféle hálók és „vörsék” (varsák). Áradáskor a dunai halász rekesztőhálót használt. Ősszel elővette a húzóhálót vagy a kerítőhálót. Ezt a halászati módot folytatták egészen befagyásig.

Válaszolj a kérdésekre!

Miket alakított ki a gyakori gátszakadás?

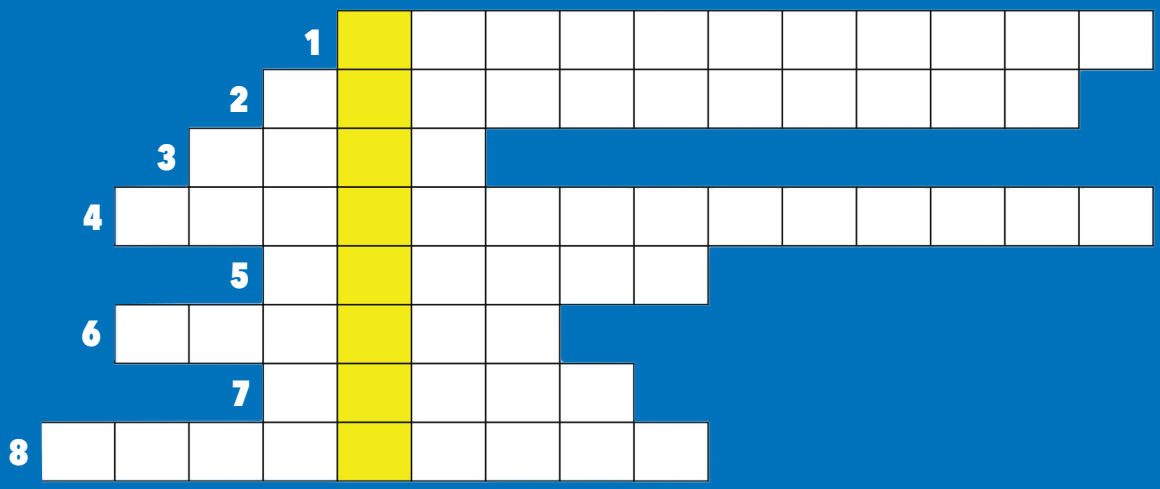
A tavak és az örvények milyen foglalkozást tettek lehetővé?

Összekeveredtek a betűk. Az összekeveredett betűkből halak neveit kapod.

kacsu		gekecse	
csarha		lőlsü	
náram		rákszá	

Milyen halból készült ételeket ismersz? Sorold fel !

Fejtsd meg a rejtvényt!

1. ..... örvény.
2. A főhalász fogadta maga mellé.
3. A halász egyik fő szerszáma volt.
4. A faluban ő árulta a portékát.
5. Falunk neve.
6. Ezzel végezték a tisztítást a partról.
7. Ide rakta a halászember a kifogott halat.
8. Egykori csicsói főhalász.

KOSÁRFONÁS

A legelső vesszőhajlítók a halászok voltak, akik naponta járták a vizeket, mocsarakat. A háztartásokban fontos volt a fahordókosár, a szakajtókosár és a kenyérkosár.

A legfontosabbak az ülőke, a kaspad, az állvány, a vesszőválogató léc, a különféle forgácsolószerszámok (vágókés, tisztítókés, metszőolló), továbbá az anyag forgácsmentes alakítására használt szerszámok (sulykoló verő, kalapács) voltak.

A zöldvesszőket először is méretük szerint osztályozták. Ha például szakajtó- vagy kenyereskosár (ún. fehér kosár) készült belőle, több óráig főzték, hogy megszabaduljanak a háncsoktól. A vesszőket ezután rögtön kiszárították, hogy ne penészedjenek, majd felhasználás előtt gyakran áztatták, így könnyebb volt dolgozni vele.

Horváth Gyula kosárfonó beszámolóját nézhedet és hallgathatod is.

A képeken látható tárgyak megnevezésével fejtsd meg a keresztrejtvényt! A megfejtéssel egy másik, az öltözködéssel kapcsolatos olvasmányban találkoztál.

1.

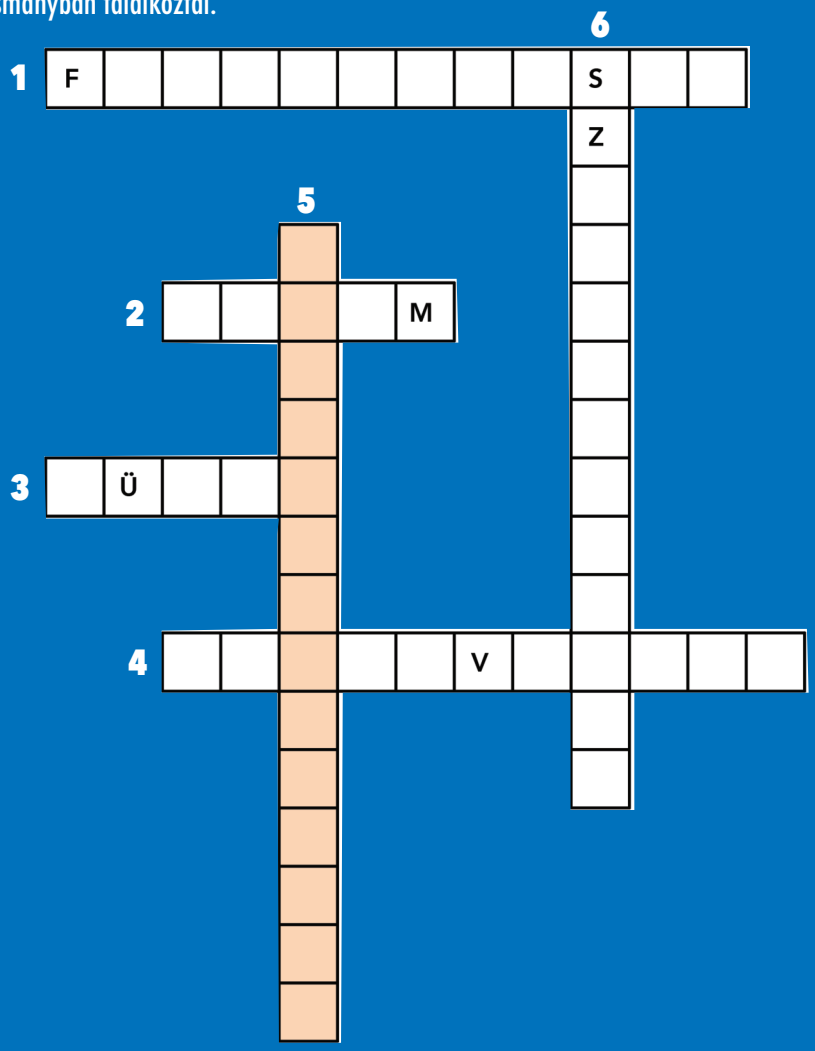
2.

3.

4.

5.

6.

Horváth Gyula bácsi beszámolója alapján állítsd időrendi sorrendbe a kosárkészítés folyamatának lépéseit!

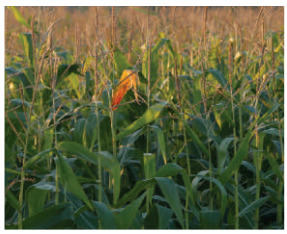
- ☐ Áztatás
- ☐ Szárítás
- ☐ Főzés
- ☐ Méret szerinti osztályozás

Igaz vagy hamis? Az igaz állítást jelöld I-vel, a hamisat H-val!

- **Hazánkban a kosarakat fűzfa- és pálmavesszőből készítik.** ☐
- **A kosarak készítéséhez bonyolult eszközöket használtak.** ☐
- **A vesszőt felhasználás előtt minden esetben áztatni kellett.** ☐
- **A vesszőt főzés után ki kellett szárítani, másképp megpenészesedett.** ☐
- **A kosarak a családok egyedüli pénzkereseti lehetőségét biztosították.** ☐

Kösd össze a szavakat a képekkel!

kukoricakóró ● kukoricacsuhé ● kukoricagóré ● kukoricacső ●

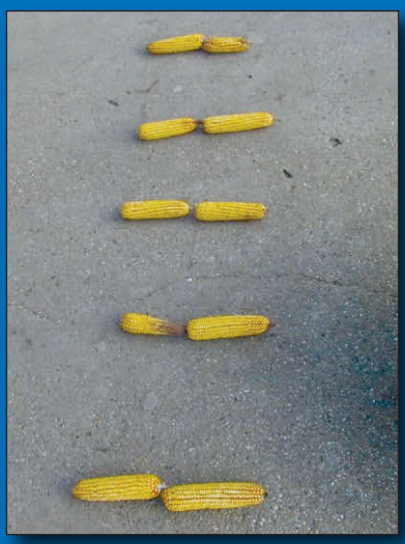

KUKORICAFOSZTÁS

Az ősz egyik legfontosabb mezőgazdasági munkája a kukorica betakarítása volt. A kukoricatörés két módját ismerték. Az első szerint a kukoricacsövet borítólevél nélkül törték le a szárról, más néven kóróról. Ehhez a munkához bontófát használtak. A másik módja Nagy Imre (1919-1978) elmondása szerint ez volt: ősszel törték a kukoricát, lovas kocsival, esetleg traktorral hazaszállították. Otthon lerakták az udvarra vagy a csűrbe (színbe). Összegyűlt a család, a szomszédok, és a kukoricacsöveket megfosztották a leveleiktől (csuhéjuktól). A szép csuhékat külön rakták a téli szatyorfonáshoz. Kukoricatuskóból ólat építettek, építőkocka híján. A lefosztott csöveket kukoricagórába vagy kasokba rakták száradni. Késő éjjelig is dolgoztak, amíg nem végeztek. A gyerekek füleltek, hallgatták a felnőttek, öregek meséit, katonatörténeteit. Később ezeket a munkákat fokozatosan géppel végzett munka váltotta fel.

LÉTRAJÁTÉK – Helyezzétek el a kukoricákat a képen látható módon! A kukoricák távolságát mindig a feladathoz kell igazítani. A létrapályán különböző mozgásformákat kell végrehajtanotok.

- A kisebbek lépegessenek át a kukoricák fölött!
- A nagyobbak megpróbálhatják ezt hátrafelé is megtenni.
- Páros lábon szökdeljetek végig!
- Aki tudja, próbálja meg egy lábon is!
- Haladjatok végig oldalazva lépegetve!
- Futás közben lépegessetek át a létrafokokon!
- Kombinálhatjátok a feladatot gyűjtögetéssel is: a pálya oldala mentén helyezzetek el különböző terméseket (gesztenye, dió, makk, toboz stb.). Egy-egy átugrásnál fel kell venni ezekből egyet – anélkül, hogy a helyzetéből elmozdulna – és tovább vinni. Aki öt ugrást teljesített, annak öt termést kell a célba juttatnia (ha ki nem esik a kezéből).
- Ha nagyon sok kukoricátok van, építsetek belőle egy ugróiskolát!

KÉZMŰVESKEDJ! Csutkababa készítése

A kukoricacsövet óvatosan bontsátok ki, hogy a csuhé ne szakadjon el! Morzsoljátok le a kukoricát! A kukoricacső lesz a baba teste. A csuhét nedvesítsétek be, két copfba fonjátok be, fonalból, rongyból kössetek maslit a végére! A baba ruháját textilből szabjátok ki: a szoknyát körből, a blúzt anyagsávokból tekerjétek, kötözzétek a babára! A kezeket is rongyból fonjátok! Jó munkát!

Értelmezd ezeket a régi magyar szólásokat, közmondásokat!

Az éhség jobb ízt ad az ételnek.

A szegény ember étele helyett is aluszik.

Kenyértörésre vitte a dolgot.

Kölcsönkenyér visszajár.

Egy falat sem megy le a torkán.

NÉPI ÉTELEK

Régen a környéken tavasztól őszig, amikor nehezebb munkát végeztek a mezőn, az asszonyok ebédet vittek ki a férfiaknak. Ebédre levest főztek és „másikfélét”, ahogy mifelénk mondani szokás. Amit főztek, az mindig idényjellegű volt. Soha nem dobtak ki ételt, ami megmaradt, azt megették vacsorára.

Mit gondolsz, régen miért főztek idényjellegű ételt a háziasszonyok?

Kösd össze a megfelelővel!

krumplikása **szalagosfánk** **papsipka**

Mit használtak dédszüleink cukor helyett édesítőként?

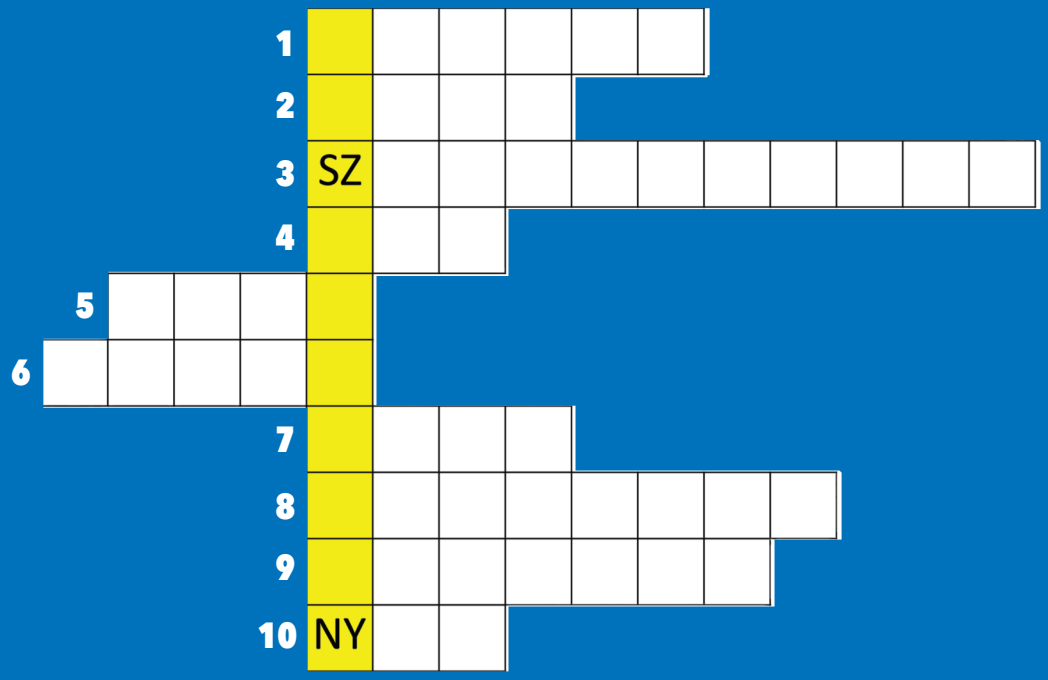

TUDTAD?

Répaegyelés, kapálás és egyéb kerti munkák idején nem sok idő jutott a főzésre, jól meg kellett gondolni, mit készítsenek az asszonyok a családnak. Ilyen étel volt Csicsón a prósza, a gyúrt pogácsa, lisztgombóc, paprikás krumpli, kukoricaganci és a lisztisterc. Ezekből lehetett ügyesen és kevés alapanyagból többféle ebédet is készíteni.

Vajon milyen ételt rejt a keresztrejtvény megfejtése?

Egy kis segítség: így nevezték a csicsói kulcsos kalácsot másként

1. Levesek mellé tálalt kis, kerek formájú étel. **2.** A lakosság gazdagabb rétege. **3.** Farsang idején készítik a háziasszonyok. **4.** Ételt szolgálnak fel benne. **5.** Finom, édes gyümölcs. Télen rédliben megsüthető. **6.** Levest eszünk a segítségével. **7.** A vacsora elfogyasztásának az ideje. **8.** Közkedvelt, túróval töltött kalács. **9.** A gyermekek kedvenc torkossága. **10.** A gabonaérés és az aratás évszaka.

NAGYI RECEPTJE

Gyakori étel a kukoricaganci: 10 dkg kukoricadarát kicsit beáztattak, majd egy liter sós, forrásban levő vízben 10-20 percig állandó keverés mellett főzték. Végül lefedték és állni hagyták, félrehúzva a tűztől. Ha a kása nem volt elég kemény a szaggatáshoz, nagyon kevés darát még főztek bele az asszonyok. A kacsasütő tepsi alját megzsírozták és a kukoricagancit olvasztott zsírba mártott kanállal a tepsibe szaggatták, túrót, tejfölt raktak rá, aztán jöhetett a következő sor ganci. A tetejére mindig elegendő túró, tejföl, no meg zsiradék került.

KÉSZÍTSD EL OTTHON!

TUDTAD?

Falunk is büszkélkedhet egy közismert íróval, költővel. Z. Németh István sajátos humorával gyermekversein, novelláin, regényein keresztül férkőzött be kicsik és nagy[3]ok szívébe.

Szüret

„Ki az, ki borról írni mer?
Ki az, ki bortitkok tudója?
Én vagyok. Jogom hát ím, primer:
hordóra tett le rég a gólya."

(Z. Németh István: Bort, bízvást, édességet c. vers, részlet)

Feladat!

Z. Németh István: Bort, bízvást, édességet c. versének részlete alapján írjátok le a bor fő alapanyagának a nevét, majd annak a népszokásnak a nevét, ami a legtöbb ember munkáját igényli az alapanyag bor felé induló útján!

Pótold a hiányzó betűket, és megtudhatod Z. Németh István köteteinek címét!

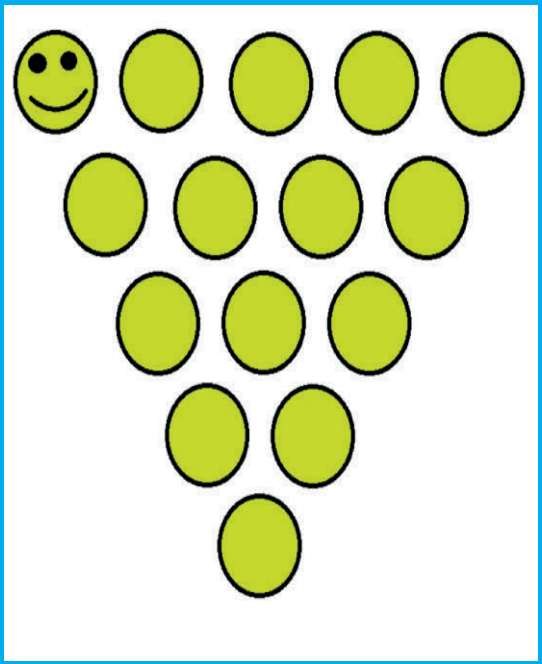
H□tr□ h□t, h□r□ h□ (gyermekversek)

□nt□c□tr□m (humoreszkek)

N□□m□ b□rk□j□ (novellák)

T□gr□sb□kf□nc (gyermekversek)

Rajzolj a szőlőszemeknek arcokat!

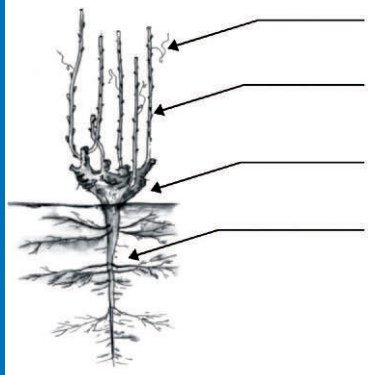

Kösd össze a pontokat a megfelelő sorrendben, majd fesd ki a képet!

A következő szöveg alapján nevezd meg az ábrán a szőlő egyes részeit!

A gyökérrendszer feladata a növény rögzítése, tápanyaggal és vízzel való ellátása, mélyen a földbe hatol. Tőkének nevezzük az elfásodott, megvastagodott, többéves hajtást. Vesszőnek nevezzük a fiatal, egyéves hajtásokat. A kacsok kapaszkodásra szolgálnak.

A szüret eszközei. A képek alá írd le a tárgyak nevét!

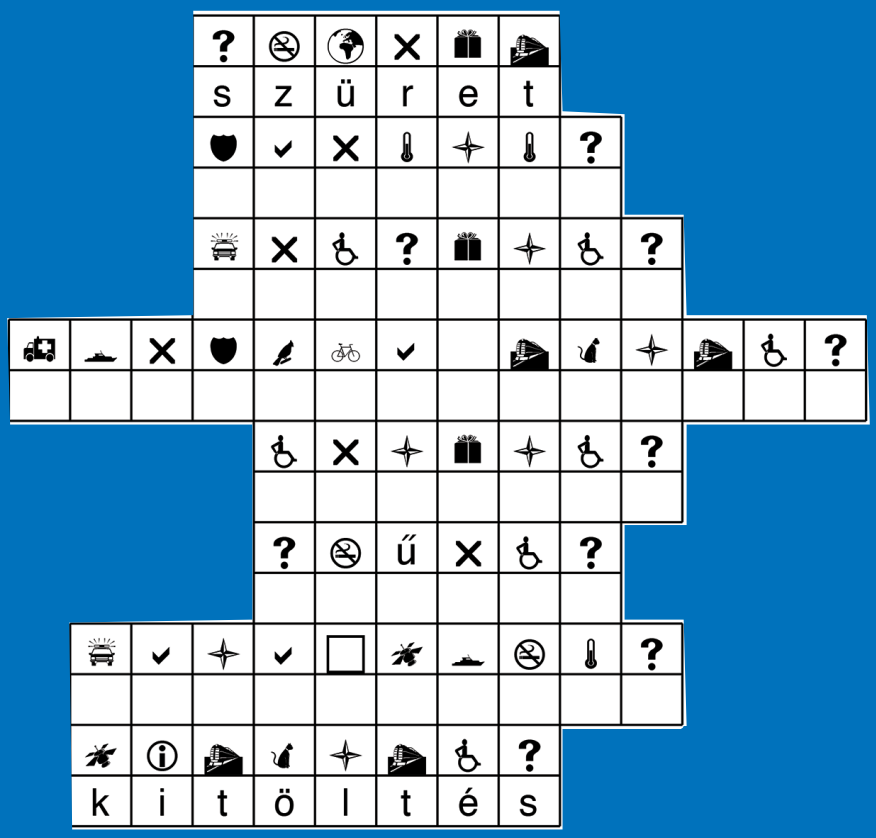

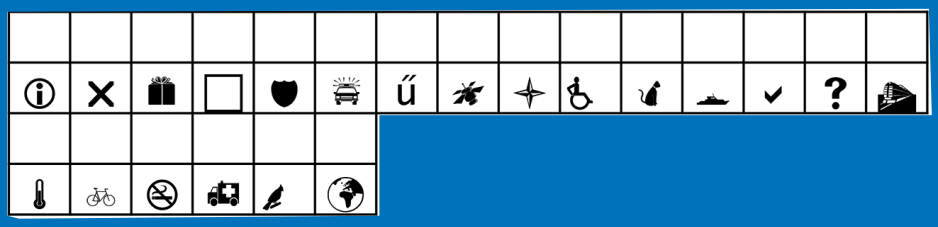

Kösd össze az egymáshoz tartozó fogalmakat!

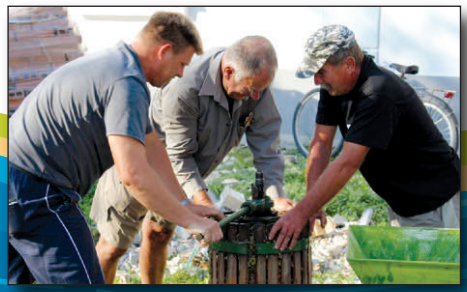
burcsák •	**• a szőlőtő levágott vesszője**
pilisznyes •	**• kipréselt szőlőlé**
must •	**• penészes**
törköly •	**• újbor**
venyige •	**• a szőlő szára, magja és héja,miután a levet kisajtolták belőle**

Hogyan lesz a megérett szőlőből bor? Fejtsd meg a kódolt üzenetet, segítségül megadtuk a szőlőkészítés kezdő- és végpontját!

TOLLFOSZTÁS

„A tollfosztással töltött estéknek különös varázsa volt. A sok beszélgetés, éneklés, az együtt töltött idő összekovácsolt bennünket. Nem volt olyan rokon, ismerős, szomszéd, akit ne ismertünk volna tökéletesen. Mindenki elmesélte nemcsak kedvenc történeteit, de fájdalmait, szomorú életeseményeit is. Lélekben közel kerültünk egymáshoz. Az együttérzés és a kölcsönös segítség a tollfosztáson kívül az élet minden területén megmutatkozott.

Legnagyobb élményem a tollfosztás befejezése volt. Édesanyám az utolsó esti összejövetelre különös módon készült. Finom süteményeket sütött, hogy együtt ünnepelhessük meg a munka befejezését. Ezt az ünneplést áldomásnak neveztük. Ilyenkor vidáman énekeltünk, és hálát adtunk.

A mai napig hálás vagyok ezekért az együtt töltött estékért. Ez a hagyomány sajnos már kihalt. Már nem találkozunk és beszélgetünk egymással annyit mint azokban az időkben. Ma sokszor csak az online térben találkozunk egymással. A ma embere szegényebbé vált szeretetben, összefogásban és az önzetlen segítségben.”

Androvics Adrianna visszaemlékezése, születési éve 1965

Válaszd ki a fenti szöveg fogalmazási fajtáját!

a. leírás **b. élménybeszámoló**

c. jellemzés **d. elbeszélés**

Nevezd meg, mire szolgált a megfosztott toll!

Milyen tollas állatok tollát nem fosztották?

Kösd össze az összeillő szókapcsolatokat a szöveg alapján!

rokonok, szomszédok •	**• online találkozás**
tollfosztás •	**• összekovácsolt bennünket**
a ma embere •	**• a munka befejezésének megünneplése**
áldomás •	**• segítettek a munkában**
hála •	**• egy régi hagyomány**
beszélgetés, éneklés •	**• köszönet a munka elvégzéséért**

Melyik szó nem összetett szó?

a). együttérzés

b). tollfosztás

c). sütemények

d). összetartozás

Keress a szövegből olyan szavakat, amelyekben hosszú mássalhangzó található!

Miben szegényebb a ma embere?

a). online kapcsolatok

b). szeretet, összefogá[6]s és önzetlen segítség

c). kölcsönös beszélgetések

Gondolkozz el azon, miben gazdag és miben szegény a mai ember! Írj 5-5 fogalmat!

Gazdag

Szegény

MUNKA-JÁTÉK-SZÓRAKOZÁS AZ ÉVSZAKOK TÜKRÉBEN

NYÁR

Péter–Pál napján, úgy mondják, megszakad a búza gyökere, megérett, kezdődhet az aratás. A kézi kaszával történő munkát az 1950-es évektől felváltotta a kombájn. A munka könnyebb lett, de a kombájnisták a naptól, a portól és a törektől szinte feketén mentek haza a nyitott kabin miatt. De a gyerekek így is bámulták a hatalmas gépeket, dicsőség volt, ha valamelyiküket felültették az ülésbe. Az aratás befejeztével aratóbált tartottak, ahol bemutatták az aratókoszorút is.

A learatott tarlón a szép napsütéses időben a falusiak megtömték az ágyba való szalmazsákot. A pufókra tömött szalmazsákon jobban esett az alvás, nem beszélve arról, hogy a nyár illatával töltötte be a szobát. A tarlón való járás viszont nem volt kellemes, mert a búza levágott szára nagyon szúrt.

A falusi élet egyik legfontosabb munkája, az aratás után augusztusban tartotta a katolikus egyház a búcsút. A gyerekek izgatottan lesték a szerda vagy csütörtök este megérkező menetet. Eleinte traktor, majd teherautó húzta a „bucsusok" kocsijait, akik összeszerelték a körhintát, a „ringispilt", a hullámvasutat, a hajóhintát. Megszólalt a zene, ez tudatta az emberekkel, hogy kezdődhet a szórakozás. A lövöldében a pontos célzás és a szerencse jutalma egy papír- rózsa volt. A családok vasárnapra vendégeket hívtak, vendégségbe mentek, de a lényeg az ebéd utáni családi „bucsubamenés" volt. A falu közepén levő utcákon kirakodóvásárt tartottak, ahol a gyerekek megvehették a „bucsufiát". Csicsói különlegesség volt, hogy a fiatalok hétfő este is tartottak bált.

Tudod-e, hogy mi a:

széna:

szalma:

ŐSZ

Az ősz nemcsak az iskolakezdést hozta, hanem a betakarítási munkákat is. A gyerekek természetesen ebből is kivették a részüket. A kukoricatörés viccesnek indult, hiszen a magas kukoricában szinte elvesztek az emberek. De ahogy elpárolgott a reggeli harmat a csövekről, a száradó levél összekarcolta a csupasz kart, néha az arcot is. A legszebb csuhéból szatyrot, sőt babát is készítettek. A kitört csöveket hazavitték, góréba tették száradni. Esténként nekiláttak a morzsolásnak. Amíg a felnőttek dolgoztak, a gyerekek a mag nélküli tuskókból malacólat építettek. Az iskolások unaloműző játékként a füzetekből kitépett lapokon lövöldözőst játszottak.

Kösd össze az ábrákat az elnevezésekkel!

Csuhébaba

Csuhétáska

Morzsoló

TUDTAD?

1938. ősze a csicsóiak számára is emlékezetes marad. Ebben az évben, november 2-án hozták meg az első bécsi döntést, amely visszajuttatta Magyarországnak a Felvidék Trianonban elcsatolt magyarlakta területeit. A visszaítélt területekre 1938. november 5. és 10. között vonult be a magyar honvédség. A csicsói ünneplők virágesővel fogadták őket. A korabeli fénykép az akkori zárda előtt készült, háttérben a református templommal.

TÉL

A régi telek sokkal keményebbek voltak. Szinte egész télen hullott a hó, nagyobb mínuszokat mértek, a gazdák mégis örültek, hiszen pusztultak a kártevők. Legjobban a gyerekek örültek, mert lehetett szánkózni, hógolyózni, hóembert építeni. A behavazott táj a szikrázó napsütésben pedig mesebeli szépségű volt.

December 6-án este a fiúk Mikulásnak, krampusznak öltöztek, így járkáltak a sötétedő faluban. Ostoraikkal pattogtattak, néha megkergették a riválisMikulás-társaságot. A felnőtt férfiak a rokonokat látogatták meg, ahol a kisgyerekeknek versért cserébe csokit adtak.

December 13-án, Luca napján éjjel „titokzatos", meszelővel és meszes vödörrel felszerelt emberek lopóztak az ismerősök házához. Ha a házbeliek nem voltak elég éberek, reggelre hatalmas LUCA felirat díszelgett az ablakukon, sőt még a kiskaput is leakasztották a helyéről.

Nézd meg, iskolánk tanulója, Simon hogyan pattogtatja az ostort:

A karácsony a családról, az örömről és a szeretetről szólt. Szalai Mariska néni mesélte:
„Karácsony délután édesapám szánkózni vitt minket, jól összefagytunk, azt mondta: Megyünk haza, mert már biztosan jött a Jézuska. Bizony, már ott állott a karácsonyfa az asztalon. Elénekeltük a Krisztus Jézus született éneket, és mivel édesapám és nagyanyám reformátusok voltak, tudtuk a Krisztus Urunknak áldott születését is."

Rajzold le a szöveg szereplőit!

Írj levelet a Jézuskának!

Írd le, hogy ünneplitek a karácsonyt! Milyen szokások vannak a ti családotokban?

TAVASZ

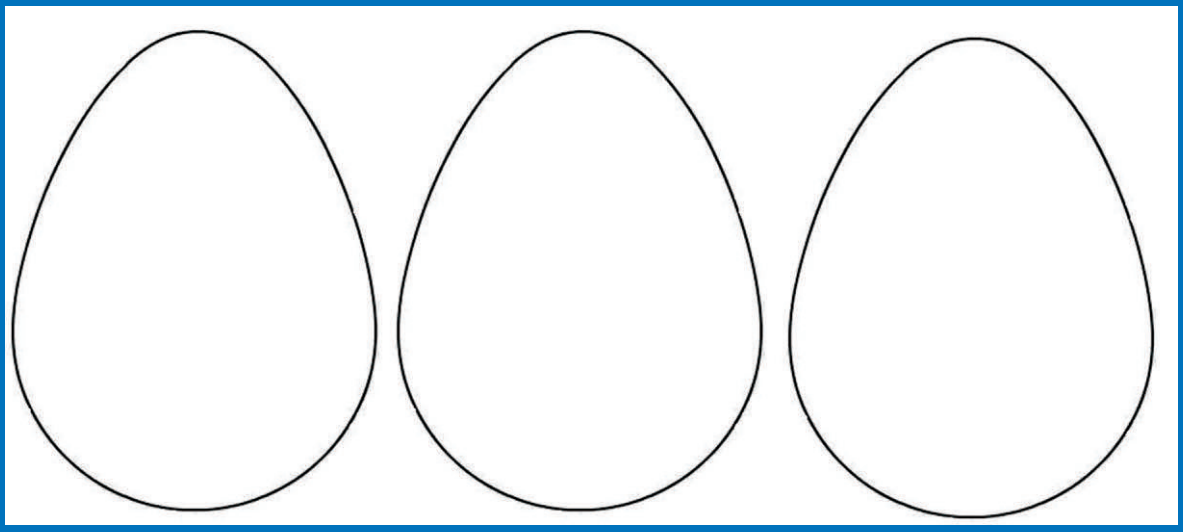
„A tojás húsvét táján nagyon fontos volt, hiszen az ügyes lányok csodaszép hímes tojást készítettek. De ennél izgalmasabb volt, mikor az anyuka, vagy a nagymama megültette a kotlóst. 28 napot múlva kíváncsian lesték a villany felé fordított tojásokat, hogy fiasak-e. A jó kotlós akár 15–20 kiscsibét vagy kiskacsát is ki tudott költeni. Nagy öröm volt, mikor a felpattanó tojásból kikukucskált egy-egy fejecske."

Szalai Vincéné Kovács Mariska visszaemlékezése, születési éve 1938

„Még Úrnapja – Krisztus szent testének és vérének ünnepe, Szentháromság ünnepét (pünkösd utáni vasárnap) követő csütörtök (nálunk a következő vasárnapon tartott főünnep) – volt ilyen nagy esemény. A templom körüli utcákba négy, zöld ágakból készült sátort állítottak fel lelkes fiatal legények, hívek. Mi, diáklányok előző nap rózsaszirmot gyűjtöttünk a kiskertek rózsabokrairól. Szívesen adták a nénik. Elöl mentünk, iskolás lánykák, a kedvesnővérek irányítottak bennünket, szórtuk a rózsaszirmokat kosárkáinkból az Oltáriszentség útján. ... Emlékszem, a körmenetben a nagylányok fehér zászlókkal, a legények piros színű zászlókkal vonultak énekelve."

Szalai Vincéné Kovács Mariska visszaemlékezése, születési éve 1938

Fess egy szép mintát a húsvéti tojásokra!

Gyűjts húsvéti locsolóverseket, jegyzetelj le ide párat!

7. ÁLLOMÁS: Kultúrház

Körülbelül 200 méter megtétele után érünk el a csicsói kultúrházba. Ebben az épületben emlékezünk nemzeti ünnepeinkre, az intézmény író-olvasó találkozók színhelye. A kultúrház bálok, koncertek helyszínéül is szolgál.

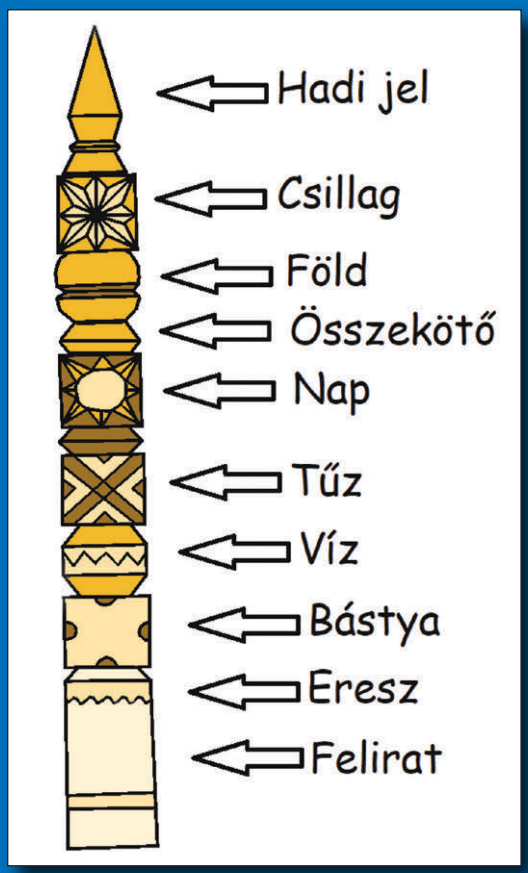

„Mondd a szemibe, hogy a fülibe ne menjen!"

id. Bödők Dénes

A csicsói kultúrház kertjében találsz egy kopjafát, amelyet Nagy Géza fafaragó alkotott. Válaszolj az ide tartozó kérdésekre!

a. Milyen emblémákat találsz a kopjafán?
b. Milyen feliratokat találsz rajta?
c. Derítsd ki, milyen alkalomból emelték a kopjafát!
d. A kopjafáknak saját szimbólumrendszere van. A kép alapján döntsd el, milyen szimbólumok találhatóak a kopjafánál!

Tervezz egy kopjafát a szimbólumok segítségével!

KÓRUSOK ÉS NÉPDALOK

„Három szólamba voltunk osztva. Nagyon szerettünk énekelni. Ez a dalösszeállítás a kedvencem volt. Otthon is el tudtuk énekelni, mert nővérem szopránt, húgom mezzoszopránt, én pedig altot énekeltem. Mindhárman tagjai voltunk az énekkarnak."

Nagy Amália visszaemlékezése az iskolai kórusról, születési éve 1959

Csoportosítsd nemük szerint, és rakd sorba a hangfajokat hangmagasságuk szerinti növekvő sorrendbe:
(szoprán, basszus, alt, tenor, mezzoszoprán, kontraalt, kontratenor, bariton)

Női hangosztályok:	Férfi hangosztályok:

TUDTAD?

Szomjas-Schiffert György (1910, Dunakeszi – 2004, Budapest) 1958-ban Csicsón és környékén gyűjtött népdalokat, balladákat, mendikákat, ivónótákat, gyermekjátékokat és sokféle más műfajú népdal hanganyagát. Itt a Csallóközben figyelt fel az utolsó óráit élő énekes órakiáltás szájhagyományozó dallamaira is. A csicsói gyüjtésekben is találunk ide tartozó dallamokat.

Éjfél után ütött egyet,
Már egy nappal éltünk többet.
Éjfél után egy az óra,
Dicsértessék Szűz Mária.
Éjfél után óra kettő,
Dicsértessék a Teremtő.
Éjfél után óra három,
Én a Szűz Máriát áldom.
Éjfél után három óra,
Dicsértessék Szűz Mária.

(Bódis József, 1958)

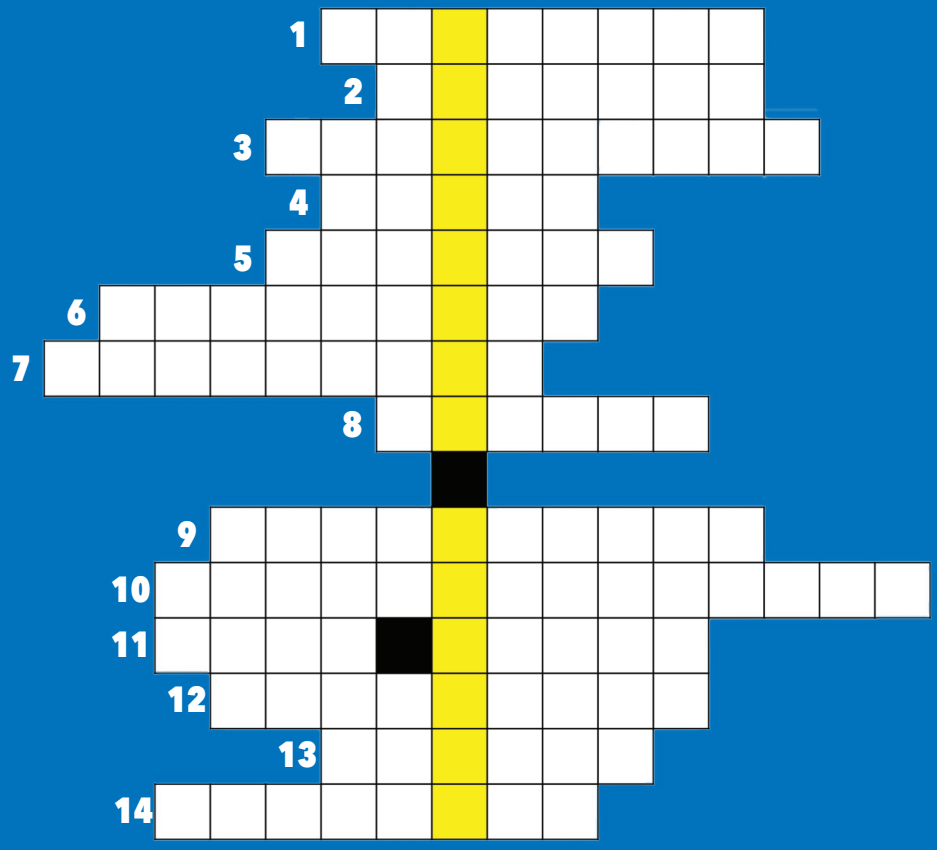
A Hungaricana gyűjtésében megtalálhatóak Szomjas-Schiffert György csicsói gyűjtései, beleértve ezt a dalt is →

Költs te is hasonló órakiáltó verseket a következő időpontokra!

Tizet ütött már az óra	
Tizenegy az órák száma	
Éjfélt ütött már az óra	
Éjfél után egy az óra	
Éjfél után óra kettő	

Fejtsd meg a keresztrejtvényt, megoldásként egy Csicsóhoz köthető neves személy nevét kapod meg!

Pár érdekesség róla, amelyek segíthetnek megoldani a feladatot:
Csicsón született 1948-ban. Főiskolai tanulmányait Nyitrán végezte, ahol alapiskolai tanító és ének-zene szakos végzettséget szerzett, később másoddiplomázott karvezetés, magyar nyelv és matematika szakon. 1971-ben házasság révén jutott a kelet-szlovákiai kerületbe, Mokcsamogyorós községbe. 1981-ben Pozsonyban kitüntetéssel végzett, mint Vass Lajos Erkel-díjas zeneszerző tanítványa. Végzettsége: Magyar kórusok dirigense. Elkötelezett híve a felvidéki kórusmuzsikának. Szakmai tapasztalatai alapján országos szintű népdalversenyek zsűritagjaként is szerepel. Nyugdíjba vonulásáig vezetett gyermekkórusokat. Megalakulásától tagja, szólamvezetője volt a Királyhelmecen működő Tőketerebesi Magyar Tanítók Kórusának. Nyolc évig énekelt Pozsonyban a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusában. 1995-től vezetője a Búzavirág Dalkör nevet viselő ökumenikus egyházi énekcsoportnak is Mokcsamogyoróson. 1997-től a nagykaposi Csemadok mellett működő Erdélyi János Vegyeskar karnagya és a nagykaposi magyar közösség életének meghatározó alakja. Ezen kívül rendszeresen tudósít a térségében történt eseményekről a Bodrogköz és Ung-vidék Régió magazinjában, valamint a Vasárnap családi magazinban. 2017-ben megkapta a Csemadok Közművelődési Díját, valamint Budapesten a Magyar Kultúra Lovagja címet.

A meghatározások:
1. Itt kapta meg a Magyar Kultúra Lovagja címet. | 2. Nyolc évig énekelt itt. | 3. A Búzavirág Dalkör az egész keresztény egyházhoz tartozó énekcsoport, másnéven.... | 4. Ennyi éven keresztül énekelt Pozsonyban. | 5. Az Erdélyi János Vegyeskarban ilyen tisztséget töltött be. | 6. Olyan négyszólamú kórusmű, amely két női (szoprán és alt) s két férfihangra (tenor és basszus hangra) van írva. | 7. E Kassától 72 km-re, délkeletre fekvő város magyar közösségének meghatározó alakja. | 8. Szülőfaluja. | 9. Másoddiplomáját karvezetésből, magyar nyelvből és egy harmadik szakból szerezte. Mi ez a szak? | 10. Erre a településre költözött 1971-ben. | 11. Ki a névadója annak a kórusnak, ahol nyolc évig énekelt? | 12. 1995-től vezetője ennek a dalkörnek. | 13. Főiskolai tanulmányait itt végezte. | 14. Ebbe a családi napilapba is rendszeresen tudósít.

ÉNEKKAR CSICSÓN

Csicsón régtől fogva működtek énekkarok, kórusok. Az egyik legrégebbi az 1930-as években működő Csicsói Református Énekkar volt. Később Wurcel Gábor tanító úr vezetésével működött a faluban iskolai énekkar, és vegyes kórus is. 2015-ben közös megemlékezést szervezett Kulcsod, Füss és Csicsó község az 1965-ös nagy dunai árvíz 50. évfordulójára. A megemlékezés alkalmából alakult meg a Gyöngykoszorú Népdalkör, ahol mindhárom falu képviseltette magát énekesekkel. Összesen 70-en énekeltek a Duna partján.

Énekkar Csicsón 1972-73

Válaszolj a kérdésekre!

a). Mit nevezünk kórusnak?

b). Milyen zenei stílust énekelhet egy kórus? Írj példákat!

c). Ki irányítja a kórust?

d). Mit jelent az „a capella" kifejezés?

e). Hány énekkar, kórus, népdalkör van megemlítve a szövegben? Sorold fel őket!

A következő két képen egy-egy zeneszerzőt találsz. Írd a képek mellé a megfelelő személyhez tartozó információkat, melyeket a felhőcskékben látsz!

Felhő 1:
Bartók Béla

Felhő 2:
A 20. század egyik legjelentősebb zeneszerzője, népdalgyűjtő, zongoraművész.

Felhő 3:
A szomszédos Nagymegyeren is gyűjtött népdalokat.

Felhő 5:
Szlovákiai magyar népzenekutató, karnagy, zeneszerző, zenepedagógus.

Felhő 4:
Ág Tibor

Felhő 6:
Csicsón 1965–1970 között gyűjtött népdalokat.

Név:

Foglalkozás:

Hol gyűjtött:

Név:

Foglalkozás:

Hol gyűjtött:

Húzd alá a megfelelő nevet a zárójelben!

A következő népdal is Bartók Béla – Ág Tibor csicsói gyűjtéséből való:

Bújj bújj zöld ág zöld levelecske

Csicsó, 1964
Komjáti Józsefné Speciár Mária, 1900

Sorolj fel legalább 3 népdalt!

ZENEKAROK

Csicsón régen muzsikus cigányok éltek – bandába verődve zenéltek. Volt köztük hegedűs, brácsás, bőgős, cimbalmos, klarinétos.

Az 1960-as évek után számos könnyűzenei formáció alakult meg Csicsón: The Lyon Boys , A ZT , Csikózenekar, Közmunkás, Főnix kórus, Waskakas, Grandioso.

A kép alapján írd le, milyen hangszerek voltak egy cigányzenekarban!

Az együtteseknek fontos kiegészítője a logó. Tervezz a fenti együtteseknek egyedi logókat!

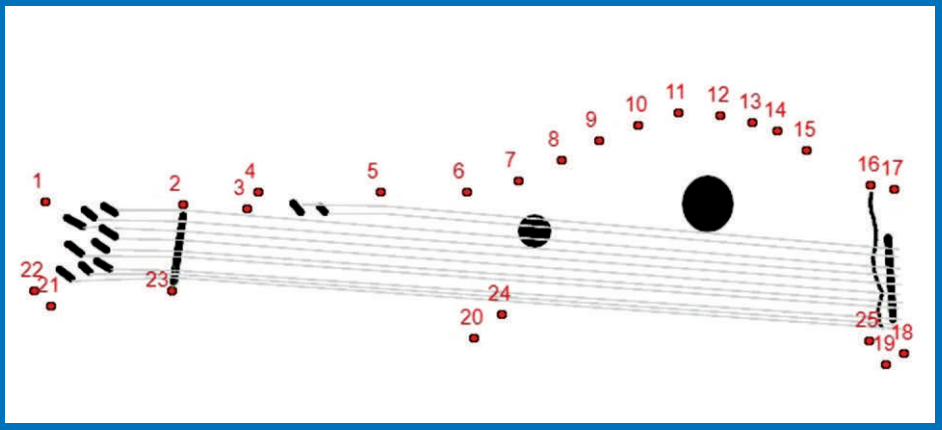

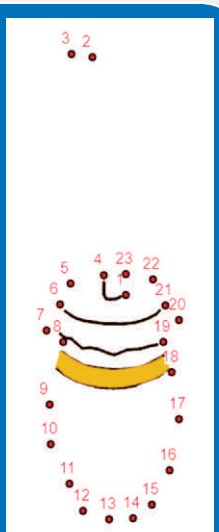
TUDTAD?

„Népszerűségében kevés népi hangszer vetekedhet a magyar asztali citerával. A XIX. század végén és a XX. század első felében a magyarlakta falvakban a legtöbb házban, családban akadt ilyen hangszer, vagy a hangszeren játszani tudó személy. Az asztali citera a családi muzsika megtestesítője volt ebben a korban, faßuhelyen. A rádió, televízió, hifitornyok előtti időben szinte az egyedüli hangszeres zenei szórakozás forrása volt az egyszerű falusi otthonokban.”

Borsi Ferenc: Magyar asztali citera

Kösd össze a pontokat, és megtudod, hogy néz ki egy citera és egy köcsögduda.

CITERAZENEKAR CSICSÓN

Csicsón az 1970-es évek elején alakult meg a citerazenekar. A helyi kultúrházban zajlottak a próbák. Alapvetően citerások alkották a zenekart, de köcsögdudával is kísérték a dalokat. Felléptek a faluban és a környező községekben is, mint pl. a kolozsnémai Csemadok-napokon. Kísértek énekeseket, táncosokat. Keresett zenekar volt, hiszen a környéken más citerás zenekar nem működött.

A repertoárjukban szerepeltek olyan népdalok, mint: „Piros alma, ne gurulj, ne gurulj”, „Mért nincs minden lánynak kút az udvarán”, „A nagy bécsi kaszárnyába”, „Amott legel, amott legel”, ill. „Debrecenben sütik a jó kenyeret”.

Androvics Adrianna cikke alapján - Csicsó öröksége, 2013. október 3.

Az alább felsorolt népi hangszereket nyolc irányban keresd meg az ábrán, és húzd át a megnevezésüket!

köcsögduda, cimbalom, tambura, doromb, citera, hegedű, brácsa, bőgő, szájharmonika, harmonika, pikula, síp, furulya, klarinét, kürt, trombita, cselló, kolomp, pergő, csengő, harang, kerepelő, koboz, tekerő, nyenyere, csimpolya, tülök, tárogató, flóta, kanál

P	S	P	I	K	U	L	A	Y	L	O	P	M	I	S	C
Í	Z	V	E	T	K	E	R	E	P	E	L	Ő	K	E	K
S	Á	T	T	A	R	E	T	I	C	E	B	A	O	R	A
N	J	T	Á	R	Á	G	A	T	Ó	S	A	L	B	K	N
A	H	A	K	I	N	O	M	R	A	H	E	T	O	E	Á
D	A	G	É	N	Ő	O	B	Y	D	A	E	L	Z	K	L
U	R	A	L	G	L	K	U	O	A	K	O	T	L	A	E
D	M	P	Ő	A	Ö	J	R	Á	E	M	R	T	T	Ó	R
G	O	B	B	L	R	O	A	R	P	Ü	A	I	H	A	E
Ö	N	M	Ü	J	M	T	Ő	A	K	E	B	A	F	T	Y
S	I	T	E	B	R	Á	C	S	A	M	R	L	E	Ó	N
C	K	Ű	D	E	G	E	H	J	O	A	T	G	E	L	E
Ö	A	Y	L	U	R	U	F	R	N	T	T	E	Ő	F	Y
K	L	A	R	I	N	É	T	G	Ő	G	N	E	S	C	N

A megmaradt betűket összeolvasva egy a csicsói citerazenekar által is játszott dal befejezését kapod meg:

Ez a kislány selyemágyát magasra...

TUDTAD?

Nagy Amália a falunkban élő igazi kincsvadász, aki Csicsó valamennyi értékét összegyűjtötte. Ennek a munkafüzetnek is a nagy részét az általa gyűjtött információk teszik ki. Köszönetképpen látogassatok el a honlapjára, és tudjatok meg még többet lakóhelyetekről!

8. ÁLLOMÁS:
Zárda és katolikus templom

Tovább haladva dél felé környezetünkből a katolikus templom és a zárda magasodik ki. Csicsót a zárdában élő szerzetesek és sajátos világuk is különlegessé teszi.

„Akinek kára van, bűne is van!"

Mező Róza néni

ZÁRDA

A római katolikus templom mellett található a falu egyik legszebb épülete a zárda, melyet 1889-ben Kálnoky Adél grófnő, Waldstein János gróf özvegye, Sabran-Pontevès francia herceg felesége építetett.

Az egykori apácakolostor a 20. század második felében, az új iskola felépítéséig az alapiskola 1. és 2. osztályának, valamint az óvodának adott otthont. A felújított épület napjainkban ferences szerzetesek otthonául szolgál.

Beszélgessetek el családtagjaitokkal, társaitokkal a zárdában folyó életről! Válaszoljatok az alábbi kérdésekre!

Kik éltek régen zárdában?

Milyen épület a kolostor?

Hol található a Csicsóhoz legközelebbi kolostor (apátság)?

Fogalmazd meg a „szerzetes” és az „apáca” szavak jelentését!

RÓMAI KATOLIKUS TEMPLOM

A Szűz Mária Mennybevételéről elnevezett római katolikus templomot a Zichyek építették 1673-ban. Mai, klasszicista stílusú formája a 18. században alakult ki. A templom homlokzatába tornyot építettek, melyen toronyóra mutatja az időt. Előtte egy terebélyes gesztenyefa áll.

Csicsón a szent búcsú augusztus 15-én van, mivel a Szűz Mária Mennybevétele római katolikus templomot Nagyboldogasszony tiszteletére szentelték fel. Az első világháború idején a templom két nagyharangját a fosztogatók elvitték, csak a kisharang maradt. Később közadakozásból pótolták az egyik nagyharangot.

A templom előkertjében Nepomuki Szent János kőszobra található.

Válaszolj az alábbi kérdésekre!

Mit jelent a „római katolikus" kifejezés?

Kik voltak a Zichyek? Mikor kerültek Csicsóra?

Mi jellemzi a klasszicista építészeti stílust? Nevezz meg legalább három, klasszicista jegyekkel rendelkező épületet Európában!

Jellemzők:

Épületek:

MISSZIÓS SZERZETESEK CSICSÓN

A falunkban működő egyházmegyei közösség minden tagja ferences szerzetes, a rendjükhöz tartozó Szent Maximilián Kolbe auschwitzi vértanú követője. (Emlékére viselnek a közösséghez tartozó testvérek szakállat.)

Ambrus atya, a rend vezetője Milánó környékéről érkezett. 34 éves, és szinte folyékonyan beszél magyarul. A szerzetest a komáromi Szent András-bazilikában szentelték pappá 2019 decemberében. A szerzetesek szeretnék, ha idővel az általuk irányított közösségek más-más indíttatásból is felkeresnék a templomot. Legyen szó karitászról vagy művelődési, oktatási eseményekről.

Munkájuk során a kolostorok és a plébániák mellett a komáromi kórház lelkészi és a Marianum iskolalelkészi szolgálatát is ellátják. Feladatuknak nem a hittérítést, inkább az újrakezdést, az újraevangelizációt tartják. Tisztában vannak vele, hogy Szlovákiában egy kisebb közösség, a magyarok között dolgoznak és élnek: ehhez igazodtak a nyelvhasználatukban is.

Nézd meg az Ambrus atyáról készült videót, és válaszolj a következő oldalon lévő kérdésekre!

Válaszolj a kérdésekre!

Mikor és hol szentelték őt pappá?

Honnan származik Ambrus atya?

Mit tartanak legfontosabb feladatuknak a szerzetesek?

Figyelmesen olvasd el a szerzetesek egy napját!

02.30: egy óra imádkozás • 05.45: ébresztő, imádság, elmélkedés, szentmise (olykor latinul) • 08.30: reggeli • délelőtt: munka, tanulás • ebéd előtt imádság • ebéd, utána 1 óra pihenő • délutáni tanulás, majd mise a templomban a híveknek • mise után vecsernye (zsolozsma és szentségimádás) a kolostorban • vacsora • kompletórium (aznapi utolsó rövid imádság, lelkiismeret-vizsgálat, a nap lezárása) • 21.30: lámpaoltás

Hallgasd meg az egyik imájukat:

Naponta hányszor imádkoznak a szerzetesek?

Találós kérdés:

Mezítlábas lakóim gyakran tisztogatnak,
miközben sűrűn imádkoznak.
Latin miséktől reggelente hangos vagyok,
esténként magyar imádságot hallatok.

Ki ide betér, szentelt vízzel keresztet vet,
és sok mást is a biblia írása szerint tesz.
Gyóntatófülkémben kegyelmet kérhetsz,
és azután tisztán, bűntelenül élhetsz.

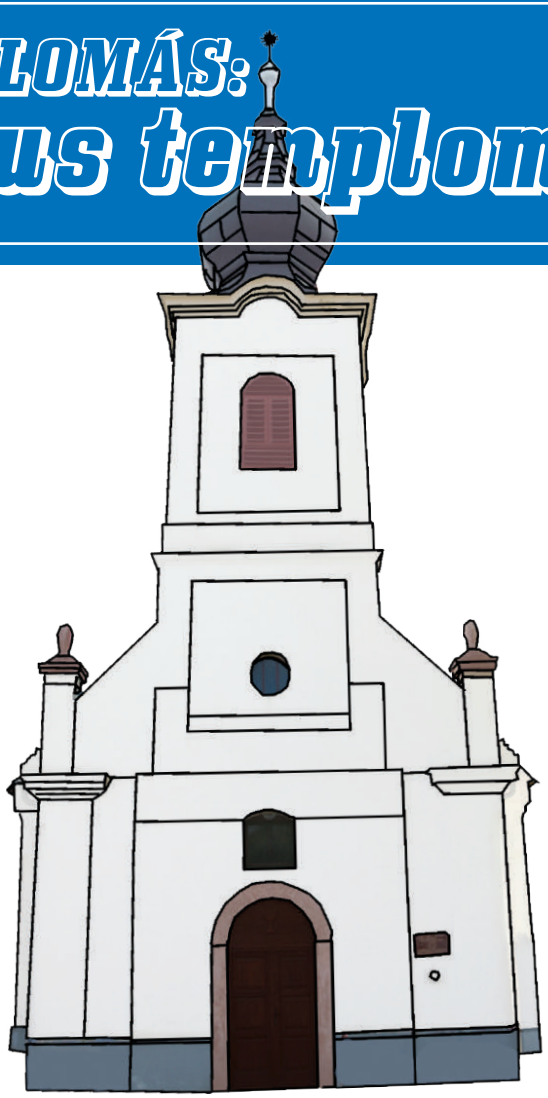
Órát hordok, de nincsen karom,
az ég felé tör a tornyom.
Lakhelye vagyok a harangnak,
amit délben kongatnak.

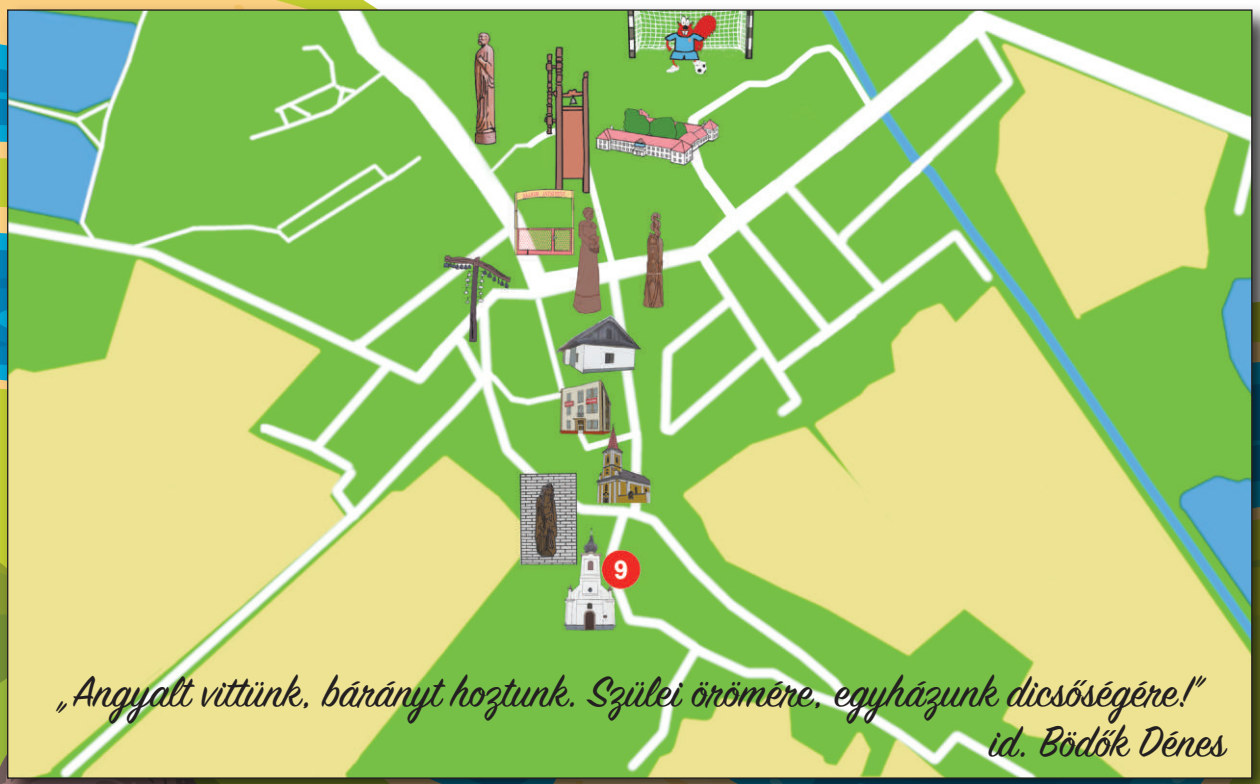
Papnak kezében rózsafüzér, kereszt,
válaszként a hívő imát ereszt.
te pedig hittel szívedben skandálod igémet,
dicsőítsd és istenítsd szent lelkemet.

Megfejtés:

9. ÁLLOMÁS: Református templom

A következő állomás a református templom, mely mellett a református iskola épülete található. Itt 47 évig zajlott az oktatás.

„Angyalt vittünk, bárányt hoztunk. Szülei örömére, egyházunk dicsőségére!"
id. Bödők Dénes

A csicsói református templom helyét a türelmi rendelet alapján 1784-ben gróf Zichy István földesúr jelölte ki, és a kijelölt területet hivatalos személyek jelenlétében a refor[2]mátus híveknek adományozta. A gróf donációs levelet is adott a területhez.

Találd ki! A feladatok kiszámításával a templomról tudsz meg információkat.
Add össze Szent István királyunk uralkodásának a kezdetét és a végét jelölő évszámokat, majd vonj ki belőle 250-et!

Végeredmény: ____ **Ekkor kezdődö[2]tt el a csicsói református templom építése.**

Az előző feladat végeredményéhez adj hozzá még 3-at!

Végeredmény: ____ **A református templom ünnepélyes felszentelésének éve.**

A templomban a szószék előt[9] áll az úrasztala, mely vörös márványból készült. A tábláján felirat olvasható. A felirat szótagjai összekeveredtek. Tedd helyes sorrendbe a szótagokat, s megtudhatod, hogy kinek az adakozásából készült a tábla!

„A CSO CSI I HITV. HELV. VEK HI ADA ZÁ KO SÁ KÉ BOL SZÜLT. 1873.”

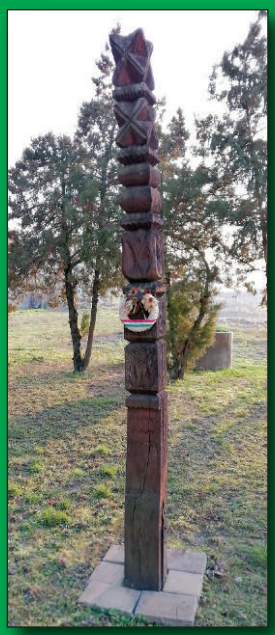
A parókia udvarán áll Károlyi Gáspár szobra, amely Nagy Géza csicsói fafaragó alkotása. A 2008-ban felavatott alkotás a Biblia éve alkalmából készült. Géza bácsi saját elmondása szerint Isten szándékából faragta a szobrot. Talapzatán nyitott könyvbe vésve szöveg olvasható. Figyeld meg a képet, majd írd le a szöveget a kép mellé!

KI VOLT KÁROLYI GÁSPÁR?

Károlyi Gáspár (1526-1591) református lelkipásztor volt, nevéhez fűződik a Biblia első teljes magyar nyelvű fordításának elkészítése (1590). Ez a könyv a legrégibb, fennmaradt (és ma is használt), teljes szövegű, magyar nyelvre lefordított Szentírás.

A református imaház udvarán megtalálható egy kopjafa is, továbbá a Kálvin János szobor. Mindkettő Nagy Géza alkotása.

Keressetek a családtagjaitok, ismerőseitek között olyan személyeket, akik a református iskola padjaiban tanultak! A személyek neveit jegyezzétek le!

REFORMÁTUS ISKOLA

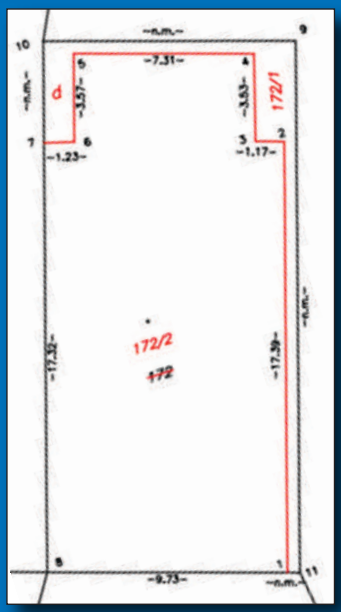
A református templom mellett találjuk az 1929-ben átadott református iskola épületét, amely napjainkban a református gyülekezet közösségi háza. Iskolaként két osztályos volt: az egyikbe a kisebbek jártak, az ötödikesek, a másikba 6-8. osztályosok. Volt olyan időszak, amikor a gyerekek felváltva, délelőtt és délután tanultak az iskolában.

A református iskola épülete jelenleg egyházi és kulturális események helyszíneként szolgál. Az iskolaudvar végében állt a már lebontott tanítólakás. Udvara, kertje is volt.

Az alábbi mérési rajzot Lévai Attila tiszteletes úr bocsátotta a rendelkezésünkre. A református templom bemérési rajzából kiolvasva megtudhatod a templom alapjának pontos méretét. Számítsd ki, hogy mekkora földterületre épült az 1788-ban átadott egyházi épület. A 2021/2022-es tanévben az iskolánk hatodik osztályos tanulói is végeztek méréseket. Ők a következő adatokat mérték: hossz 20 m, szélesség 9 m. Vajon jól mértek a kisdiákok? Méréssel győződjetek meg róla!

A tanulók a gondnok úrtól azt is megtudták, hogy a templom belmagassága 4,80 m, az előcsarnok belmagassága 2,40 m és a torony magassága 27 m.

A templom 8 x 15 x 30 cm méretű téglákból épült. A falak vastagsága 60 cm. Megközelítőleg hány darab téglára volt szükség a templom megépítéséhez?

PIHENŐ ÉVSZÁMOKKAL

Keresd meg az alábbi eseményekhez és építményekhez köthető évszámokat, majd rakd megfelelő sorrendbe a fennmaradt számjegyeket! Megfejtésként Csicsó első írásos emlékének évszámát kapod.

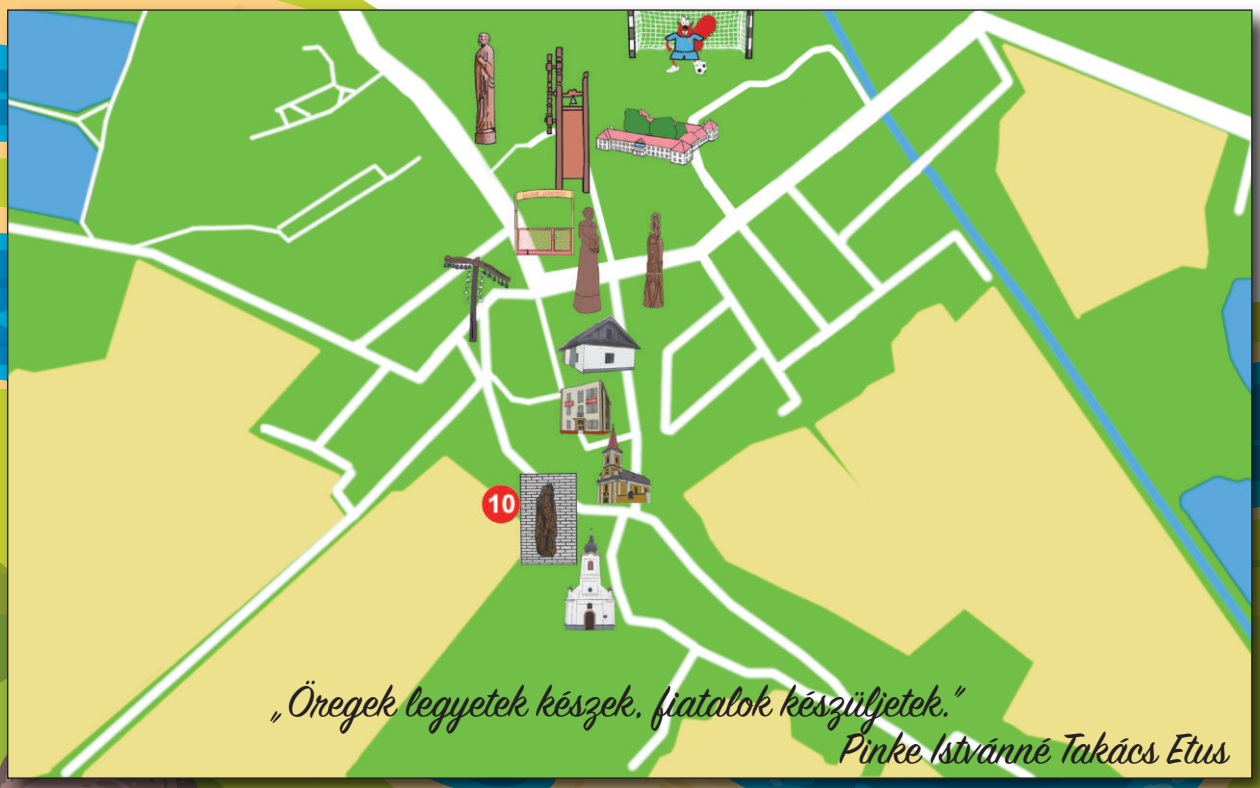
Római katolikus templom építése.
Dunai árvíz Csicsón.
Református templom torony nélkül.
Zichy kastély alapjainak lerakása.
A magyar iskolák újraindítása.
Apácakolostor építése.
Zichy kastély átadása.
A csicsói alapiskola új épületének átadása.

7	1	5	9	1	0
2	8	9	1	1	3
1	5	6	9	1	6
7	1	8	8	9	1
8	1	9	5	6	1
8	0	6	6	1	2

10. ÁLLOMÁS: Gáspár Sámuel nyughelye

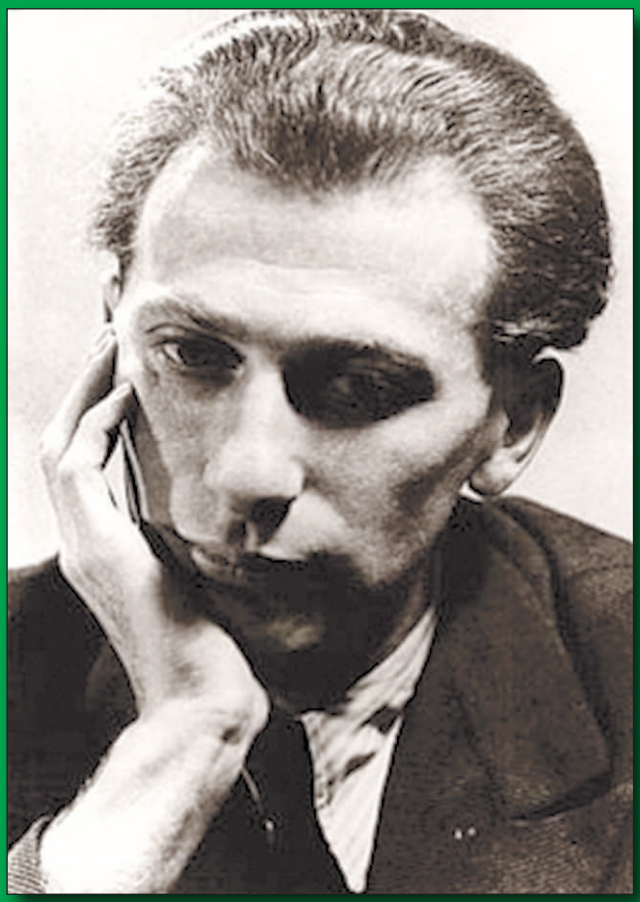
Néhány métert visszafelé haladva, keleti irányba kanyarodva érkezünk el a temetőhöz. Itt található iskolánk névadójának, Gáspár Sámuelnek a sírhelye is.

„Öregek legyetek készek, fiatalok készüljetek."
Pinke Istvánné Takács Etus

A II. VILÁGHÁBORÚ ÉS A HOLOKAUSZT BORZALMAI

„Radnóti menetoszlopa 1944. szeptember 17-én indult útnak gyalog Szerbiából, a bori táborból, s egyebek között Belgrádot, Zemunt (Zimony szigete), Pancsovát, Titelt, Újvidéket, Cservenkát, Mohácsot, Szentkirályszabadját érintve vonszolták magukat a munkaszolgálatosok Magyarország nyugati határa felé. (A versek keletkezési helyszínei ezt az útvonalat követik.) Az elcsigázott foglyok közül útközben többen a kísérő különítményes katonák kegyetlenkedéseinek estek áldozatul. Akik nem bírták az erőltetett menetet és összeestek, azokat lelőtték.

Október végére, november elejére Radnóti teljesen legyengült, s huszonegy testileg és lelkileg összetört társával együtt 1944. november 4-én lőtték tarkón a Győr közelében levő Abda község határában. A kivégzésnek híre ment a helyi lakosok között, ezért az ő bejelentésük nyomán 1946 júniusának végén feltárták a tömegsírt. Az exhumálás során Radnóti ruhájából számos dokumentum, fénykép és levél mellett egy 14,5 × 10 cm-es, harminclapos notesz is előkerült, benne a bori táborban és az erőltetett menet során írt tíz verssel. Ezt a föld alatti enyészetnek húsz hónapig kitett füzetet nevezzük bori notesznek."

Forrás: http://radnoti.mtak.hu/hu/04.htm

Olvasd el fent, a költő utolsó heteiről szóló szöveget, majd válaszolj a kérdésekre!

a) Hol halt meg Radnóti Miklós?

b) Idézd, hogy a szöveg szerint mit nevezünk bori notesznek!

Keresd meg a Radnóti Miklós születésének 100. évfordulójára készített honlapot, és nézd át a költő által írt levélrészleteket (http://radnoti.mtak.hu/hu/08.htm), majd válaszolj a kérdésekre! (Az oldalon rövid kivonatok olvashatók, ha az eredeti levél fölé állítod a kurzort.)

a) Idézd szó szerint, mit köszönt meg fe[4]leségének utolsó levelében!

b) Ki írta a Radnóti házaspárnak, hogy szentmiséibe foglalja őket mindennap?

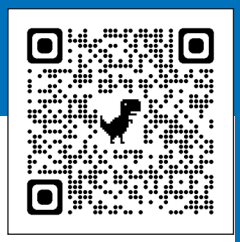
c) Mit határozott el a költő, mit tesz meg harmincegy[3]edik évének betöltése előtt?

Nézz utána a következő fogalmak jelentésének!

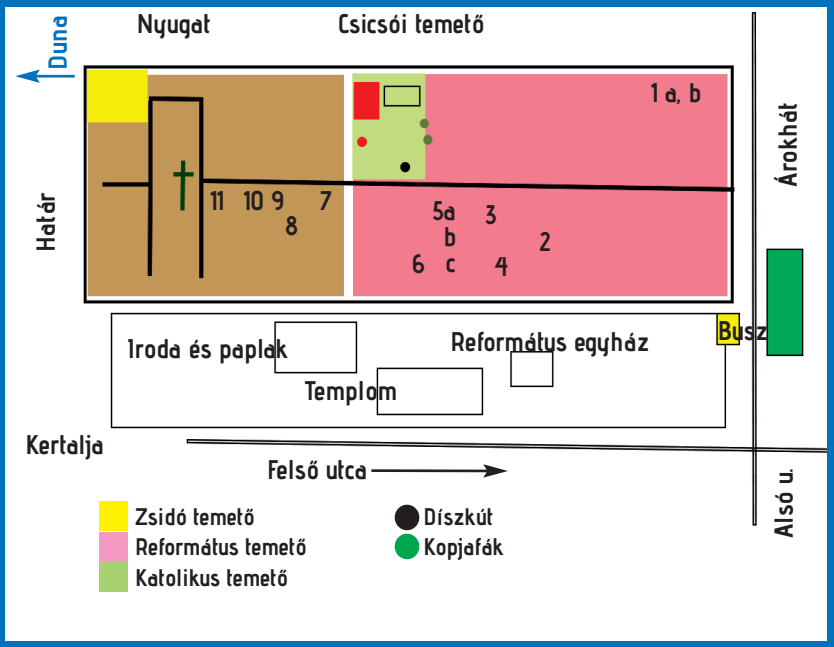
holokauszt	
gettó	
zsidótörvények	
munkaszolgálat	
koncentrációs táborok	

A holokauszt áldozatairól április 16-án emlékezünk meg. Járj utána, miért éppen ezen a napon van a megemlékezés!

Zsidó családok Csicsón is éltek. Nézz utána, ki volt Perl Sámuel, a Deutsch házaspár, Spielman Sándor és Fleischmanék! Segít a következő forrás →

Látogass el a csicsói temetőbe, s keresd meg a temető azon részét, amelyben zsidó sírhelyek vannak!
Jelöld ki, hogy a temető mely részében vannak a zsidó családok sírjai! Válassz ki három nevet a következő listából! Tudj meg róluk három dolgot, majd a térkép alapján keresd meg a sírjukat! Tiszteleted jeléül helyezz el sírjukon egy-egy követ! (Zsidó hagyomány szerint virág helyett kő kerül a sírokra: mi a zsidó hagyomány oka? Nézz utána!)

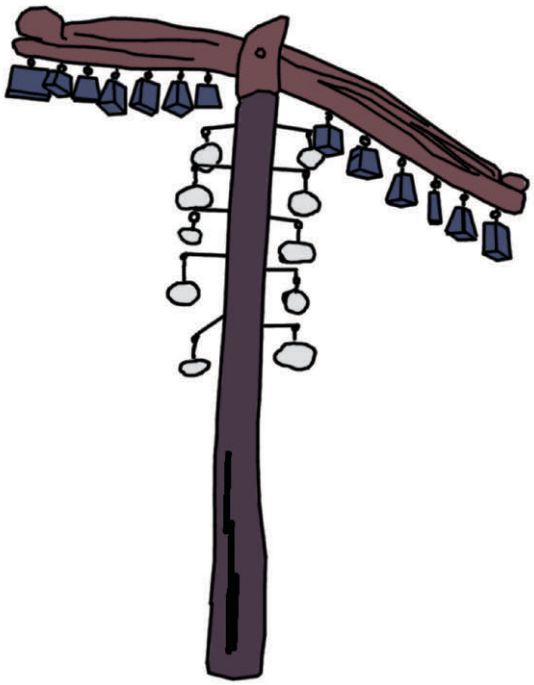

1 a Gáspár József ref. kántortanító (1840–1879)
b Gáspár Sámuel ref. kántortanító (1879–1896)
a Csicsói Magyar Tannyelvű Alapiskola névadója
2. Csukás István tanító (1912–1918)
3. Kiss Pál ref. lelkész (1873–1918)
4. Csepi Mihály ref. lelkész (1838–1866)
5 a Dr. Bartha Zoltán fogorvos (1963–1984)
b Bartha Ferenc ref. lelkész (1801–1810)
c Püspöki János ref. lelkész (1793–1801)
6. Kúr Géza ref. lelkész (1919–1944)
7. Dr. Snoha Stefán körzeti orvos (1955–1979)
8. Minauf Johanna Mária, apácafőnöknő
9. Szőke Kázmér esperes- plébános, dékán (1907–1927)
10. Csáktornyai Antal esperes-plébános, tanfelügyelő (1853–1890)
11. Hrotkó Sándor római katolikus kántortanító (1903–1945)

Nézd meg azt az emlékművet, mely az I. és a II. világháborús hősöknek állít emléket! Zsidó családok neveit is megtalálod rajta.

11. ÁLLOMÁS:
„Magyarnak maradni” emlékpark és az Attila-szoborpark

Az aszfaltutak által szegélyezett parkban található a „Magyarnak maradni” millenniumi emlékmű, amely három kőtáblából áll. Az emlékpark része a Szélhárfa 13 kolomppal és 13 kővel. A kopjafák, a bajuszt formáló oszlop is ezen emlékpark része.

TUDTAD?

A „Magyarnak maradni” millenniumi emlékmű, amelyet 1997-ben adtak át, három kőtáblából áll.

Az első tábla felirata „ČIČOV CSICSÓ SYSOU 1172 1997 825” Csicsó 825 éves fennállásának állít emléket.

A második tábla felirata „MAGYARNAK MARADNI 896–1996” a millecentenáriumról emlékezik meg. A harmadik táblára Csicsó történelmi címere van vésve.

SZÉLHÁRFA – SZÉLHARANG

A Szélhárfa című kompozíció Nagy Géza, csicsói fafaragó alkotása, amelyet 2005. október 7-én adtak át. Az aradi vértanúk kivégzésének 156. évfordulójára rendezett emlékesten került leleplezésre az 1848–49-es magyar szabadságharcban részt vevő 14 csicsói magyar honvéd tiszteletére felállított Szélhárfa. A Szélhárfa oszlopára van felróva a 14 honvéd neve.

A 13 kolomp és a 13 kő az aradi vértanúkat jelképezi.

Az emlékparkban találhatók még kopjafák és egy nagykereszt, melyet Kisbajcs testvérközség ajándékozott a falunak.

Rajzolj egy saját tervezésű kopjafát!

Feljegyezték a magyar honvédek neveit, de sajnos az idők folyamán a lap betűi kifakultak. Egészítsétek ki a neveket! Segít az emlékoszlop.

A _ _ _ _ i I _ _ _ _ n, B _ _ _ _ h F _ _ _ _ c, B _ _ _ _ i J _ _ _ s,

B _ _ _ a J _ _ _ s, D _ _ _ i J _ _ _ s, D _ _ _ _ _ _ s D _ _ _ _ l,

F _ _ _ _ _ s J _ _ _ _ f, F _ _ _ a I _ _ _ _ n, L _ _ _ _ s J _ _ _ _ f,

N _ _ y G _ _ _ _ _ y, R _ _ _ i J _ _ _ _ f, S _ _ _ _ _ i J _ _ _ _ f,

S _ _ ó Z _ _ _ _ _ _ d, S _ _ _ ó G _ _ _ r

Utazzunk együtt! Melyik országba utazunk, ha Aradra megyünk? Melyik országban található Kisbajcs település? Keresd meg a térképen! Jelöld meg Csicsót is!

Arad – _____ **Kisbajcs –** _____

Válaszolj az alábbi kérdésekre!

Mit jelképez a 13 kolomp és a 13 kő a Szélhárfán a „Magyarnak maradni" emlékparkban?

Mit jelent számodra a „magyarnak maradni" kifejezés?

Magyarázd meg a „millennium" és a „centenárium" kifejezések jelentését! Foglald őket mondatba!

Miért jelentősek az alábbi évszámok, amelyeket a millenniumi emlékműven is olvashatunk a „Magyarnak maradni" emlékparkban? Írd le az évszámokat római számokkal is!

1172 –

1997 –

825 –

ATTILA-SZOBORPARK

Az Attila-szoborpark, amely Nagy Géza fafaragó művész tulajdonában van, a „Magyarnak maradni" emlékpark mellett található. Az alábbi alkotásokkal találkozhatunk itt:

Attila hun fejedelem szobra – Az alkotás Frech Ottó (Budapest) és Nagy Géza (Csicsó) munkája, kemény japán kőrisfából készült, és a 2005-ös felavatása óta már többször is impregnálták. A szobor talapzatán egy tábla található a következő felirattal:

ATILLA: ISTEN OSTORA, VILÁG PÖRÖJE
ATILLA: FLAGELLUM DEI, MALLEUS ORBIS

ÁRPÁD FEJEDELEM SZOBRA

A szobrot Ornik Srečko, szlovéniai fafaragó faragta.
Árpád fejedelem volt a magyarok fejedelme a honfoglalás idején, melynek során a magyarok Etelközből a Kárpát-medencébe települtek.

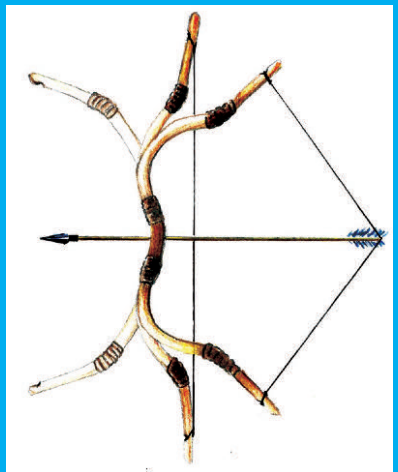
Ki volt Attila, és mi a jelentősége a magyar történelemben?

Miért nevezték Attilát Isten ostorának?

Milyen nyelven íródott az „ATILLA: FLAGELLUM DEI, MALLEUS ORBIS" felirat?

Feljegyzések szerint a hunok, az avarok és a magyarok rendelkeztek a legjobb fegyverrel, a fé[5]lelmetes visszacsapó íjjal. A magyar visszacsapó íj 25 kg feszítőerejű fegyver, amely egy 50 gramm tömegű kovácsoltvas hegyű vesszőt 200-250 méterre repít. Készítsd el a visszacsapó íj ceruzarajzát!

Nevezd meg azokat az eszközöket, amelyekkel harcolhatott egy hun harcos!

Sorold fel a harcos öltözékének részeit!

Rajzold meg a hun harcos ikertestvérét!

GRÓF SZÉCHENYI ISTVÁN SZOBRA

(faragta Ornik Srečko, Szlovénia)

Gróf Széchenyi István Csicsó kegyurának, egy nagymegyeri születésű grófnak, Waldstein Jánosnak nagyon jó barátja volt. Így köthető a „legnagyobb magyar", Széchenyi István Csicsóhoz. Az Attila-szoborparkban megtalálható szoborhoz tartozó, a világot jelképező betongömb, adomány.

Nevezz meg öt dolgot a kép segítségével, amit Széchenyi Istvánnak köszönhetünk!

1.

2.

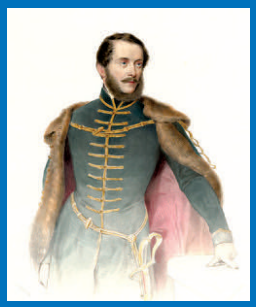
3.

4.

5.

SZÉCHENYI ISTVÁN KORTÁRSAI

Állapítsd meg, hogy kiket ábrázolnak az alábbi képek!

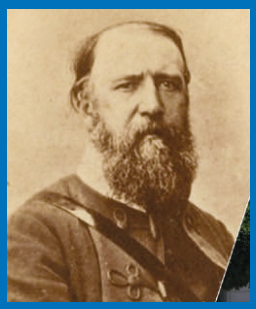

_ o _ _ u _ _ _ a _ o _

Segítségedre lehet a következő nóta

_ e á _ _ e _ e _ _

_ _ a _ _ a _ _ ö _ _ _

Hallgasd meg, és írd le, ki zenésítette meg az alábbi indulót!

GRÓF BATTHYÁNY LAJOS SZOBRA

(faragta Marošek Franjo, Szlovéniai)

A németújvári gróf Batthyány Lajos (1807–1849), 1848 szimbolikus alakja, aki kiemelt helyet foglal el az 1848-49. évi, első népképviseleti országgyűlés mártírjainak sorában. Magyarország első alkotmányos miniszterelnöke volt.

Kossuth Lajos a reformkor nagy alakjai közé tartozik. Egészítsd ki kortársai nevét a jellemzőik alapján!

„a legnagyobb magyar” Sz _ _ _ _ _ _ i I _ _ _ _ n

„az árvízi hajós” W _ _ _ _ _ _ _ _ _ i M _ _ _ _ s

„a haza bölcse” D _ _ k F _ _ _ _ c

TRIANONI EMLÉKTÁBLA

Az Atilla-szoborparkban található még egy betonból készült lap, melyre Nagy-Magyarország térképe van rávésve. Az alkotója trianoni emléktáblának nevezte el. A táblán meg van jelölve falunk, Csicsó. A felirat on 1920. VI. 4. – 2004. XII. 5. olvasható.

Figyeld meg alaposan a fenti képet, majd egészítsd ki a táblázatot!

emléktábla neve:	
az esemény dátuma, melyre emlékeztet:	
az emléktábla felállításának dátuma:	
Csicsó 1920-ig ennek az országnak volt a része:	

A történelmi Magyarország feldarabolása a trianoni békeszerződés alapján
Jelöld ki megközelítőleg községünk helyét a térképen!

Keresd a párját! Hol élnek ma?

Erdélyi magyarok •	**• Szlovákia**
Felvidéki magyarok •	**• Ukrajna**
Vajdasági magyarok •	**• Románia**
Kárpátaljai magyarok •	**• Szerbia**

További, Magyarországgal határos országokban is élnek magyar nemzetiségű lakosok. Mely országok területén élnek ők?

Mikor és hol írták alá a trianoni békeszerződést? Készíts rövid beszámolót a békeszerződés lényegéről!

12. ÁLLOMÁS:
Lion és Hami nádas

A települést elhagyva a környék egyik legszebb természetvédelmi területéhez, a Csicsói holtághoz – avagy a helyiek által Lionnak vagy Szakajtásnak nevezett részhez – kétféle módon juthatunk el. A halastavak mellett, a földúton haladva kissé kényelmetlenebb az út, azonban a Duna felé, a töltésre vezető aszfaltos úton már kényelmesebben is eljuthatunk e természetvédelmi területhez.

„Úgy élnek, mint a galambok: hol az egyik röpül ki a dúcból, hol a másik."
id. Bödők Dénes

Lion-tó – Szakajtás – Csicsói dunai holtág

Egészítsd ki a hiányzó részeket !

A csicsói holtágat _ _ _ _ *(évszám – egy évvel az árvíz előtt)* augusztus 21-én nyilvánították védetté. A holtágat a helyiek Lionnak, vagy S _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ k nevezik. A rezervátum fő részét egy változó alakú tó képezi, amelybe északnyugat felől a Csiliz-csatorna torkollik. A Dunából a víz a föld alatt átszivárog, és néhol mély forrásokból tör föl a holtágba. A víz mélys[9]ége általában _ , _ *(szám – a következő betűkből rakható ki: é, é, é, é, s, t, f, h)* m. Az egész rezervátum területe _ 35 *(szám – a számjegyek összege)* ha. A vízben és a víz körül _ _ _ *(szám – h_r_m, _t, n_ll_)* értékes növényfaj él. Megtalálható itt f _ zf _, ny _ r, k _ r _ s, sz _ l, _ p _ rf _, _ ö _ _ _ , _ k _ c, _ g _ r, _ ió, g _ l _ g _ ny _, _ o _ _ a, kánya-bangófa, veresgyűrű, som és fagyal, valamint a szeder, a komló, a borostyán, az iszalag. A tó partját nád-, gyékény- és sásfajok szegélyezik. A rucaöröm, a nyári tőzike, a f _ h _ r t _ nd _ rr _ zs _, a s _ rg _ t _ v _ r _ zs _, a tündérfátyol a védett növények közé tartoznak. Az állatok közül _ _ _ (szám – _e_ _ő, ö_, ö_) gerinctelen és 1 _ 5 (szám – a számjegyek összege 14) gerinces faj él itt. A Lion környékén fészke[12]l a nagyon óvatos és félénk f _ k _ t _ g _ ly _ is, amely szintén védett állat.

Hogyan kapcsolódik egymáshoz a három kép? Megtudhatjuk a következő leírásból:

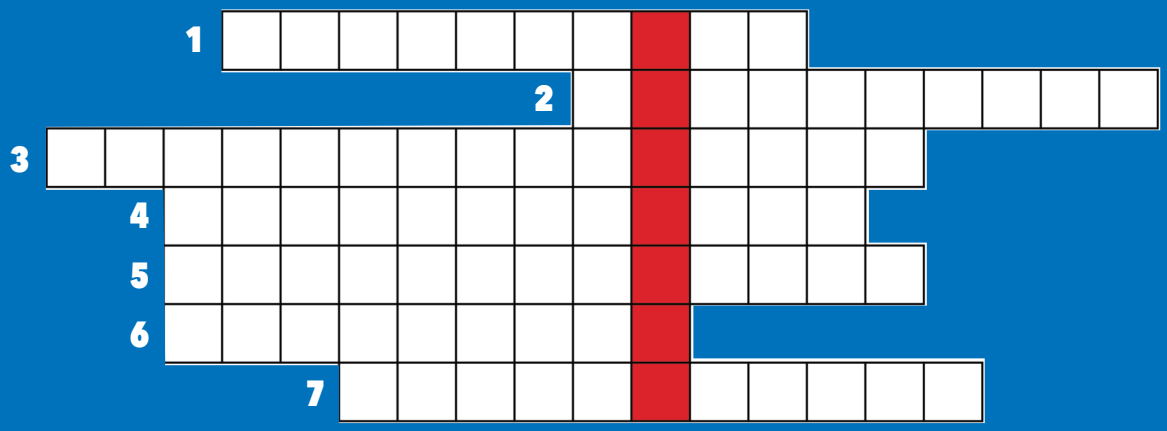
Lion Viktor a 20. század elején a budapesti Pick szalámigyárban tanította a magyar munkásokat szalámikészítésre, itt ismerkedett meg a csicsói Kucsera Margittal, akivel házasságot kötöttek. Csicsóra költöztek. A Szakajtás mellett szőlőtermesztéssel foglalkoztak, itt éltek jómódban egy még ma is álló tornácos, palatetős házban. Lion Viktor 1945-ben, 82 éves korában halt meg. Ezért hívják újabban, kb. az 1980-as évektől a csicsói holtágat, a Szakajtást Lion-tónak is.

A keresztrejtvény megfejtésével egy a Lionban élő halfaj nevét kapjátok. Jó munkát!

1. Az ártéri erdők lágyszárú aljnövényzetét alkotja.
2. Vízpartok környékén élő fekete madár, halakkal is táplálkozik.
3. A Hami nádas védett rágcsálója.
4. Növény, melynek viaszos levelei és sárga virágai a víz felszínén úsznak.
5. Őshonos halfaj, ívóhelye a csicsói holtág.
6. A holtágban leggyakrabban előforduló hüllő.
7. A Hami nádasban jellegzetes fészket építő madár.

Iskolánk volt diákjai prezentációt készítettek a Lionról. A videó segítségével könnyebben meg tudod oldani az alábbi feladatokat. Egészítsd ki az alábbi szöveg hiányzó részeit!

A Duna folyó a .....-ből ered és a ..... torkollik. Csicsó határában a folyó .....-ben átszakította a gátat, és ..... okozott. A Csicsói holtág ..... alakú, jelenlegi jellegét ..... határozta meg. A p[5]arti növényzetet ....., ..., ... alkotja. Jelentős vízi növény a védett ....., melynek ..... fehér színűek, és a part mentén elterjedt a ..... , melynek sárga virágai vannak. Megfigyelhető a holtág térségében a ....., ..., ..., melyek a madarak osztályába tartoznak.

Legjelentősebb hüllő a védett ..... . Az ártéri erdők a ..... . A kúszónövényekből álló fátyoltársulást alkotják a ..... .

HAMI NÁDAS

A Hami nádas a községtől nyugatra elterülő, mocsár jellegű terület. Otthont nyújt a jégkorszakból megmaradt patkányfejű pocoknak és az ugyancsak értékes függő cinegének. Él még itt hód, nutria és borz is. A Hami nádas szomszédságában található területek: a hamszél, a kőrises-égeres kiserdő, Cigány Sanyi földje, Külső rét és Belső rét, valamint a Parlag, mely vaddisznók, őzek, szarvasok, rókák búvóhelyeként és otthonaként szolgál. A területet a Hami kanális szeli át, amelyet benő a vízi növényzet, s melynek partján nyárfák és fűzfák p[11]alálhatók. Itt fészkel a Csicsó egyik kuriózumának számító fekete gólya is. További megfigyelhető madárfajok: fácán, tőkés réce, hattyú, vonulás idején pedig a vadliba.

A következő állításokhoz párosítsd a fenti szövegben szereplő emlősök vagy madarak valamelyikét!

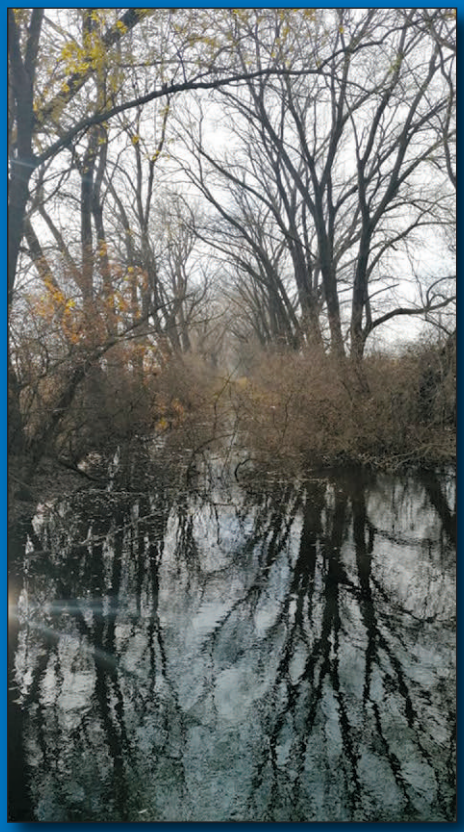
Ez a rágcsáló a fészkét elsősorban zsombékos, nádas területen építi, melynek elhelyezkedése függ a területet borító víz magasságától, de a földfelszínhez közel található.

Ez a madár kizárólag vízpartok mentén álló fűzfák ágvilláiban építi fel – pontosabban szövi meg – lelógó zacskóra emlékeztető fészkét, melynek az alján csőszerű bejárat van.

Ez a madár gázlómadár, fontos számára a háborítatlanság, az ember jelenlétét nem szereti, a fészkét akkor is elhagyja, ha a közelben kivágják a fákat. Afrikában telel át, majd márciusban érkezik vissza Európába.

Ez az emlős párosujjú patás, színezete a csaknem feketétől a barnásvörösig és a homokszínűig változik, előszeretettel dagonyázik. Családi közösségekben, csapatokban jár, ezt kondának nevezzük.

Ez a rágcsáló 20–35 kilogramm, lapos, pikkelyes farka van, kiválóan úszik. Farkával kormányoz, úszóhártyás lábaival pedig előre löki magát a vízben.

Ez az emlős a párosujjú patások közé tartozik, hímjét bikának, nőstényét tehénnek, kicsinyét pedig borjúnak nevezzük. A bika legfeltűnőbb jellegzetessége az agancsa.

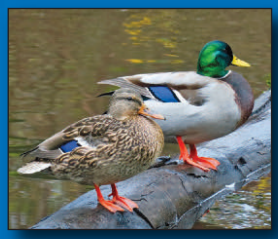
Ez egy vízi madár, a gácsér csőre zöldessárga, feje fémesen csillogó zöld, nyakán fehér gallér van. A tojó kültakarója tipikus rejtőszínezet, amely azt a célt szolgálja, hogy a fészkén ülő madarat elrejtse ellenségei szeme elől. Az állomány egy része áttelel, másik része vonuló. Vadászható vízivad.

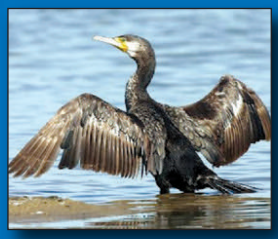
Ez egy ragadozó, szőrzete igen jellegzetes mintázatú, hasa fekete, háta viszont ezüstszürke. Szőréből korábban tarisznyát és egyéb használati eszközöket, például ecseteket gyártottak. Kisütött zsírját csizmakenőcsként használták.

Egészítsd ki a táblázatot a megfigyeléseid alapján!

Fa	Kocsányos tölgy	Fűzfa	Rezgő nyár	Vadgesztenye
Alakja				
Kérge				
Levele				
Termése				
Virágja				
Hol található ilyen fa ?				

A vízpartok közelében sokféle madár él, akik sok[13]szor már maguk sem tudják, hogy kicsodák. Segíts kitalálni a nevüket, majd párosítsd a megfelelő képhez!

Küsz méreg Góc nagy kas Cső értéke Órának toka Fehér ló agy

Eke elfagy tó Ad is nyal rák ös tyúk TB tyúka Kúti vyíz

A LION MADARAI

A falu határában található Lion madártani szempontból különösen jelentős természetvédelmi terület: 107 madárfaj él itt. Ezek főleg vízimadarak: gémek, kócsagok, vöcskök, cankók, szárcsák, godák, vadrécék, rétihéják, kontyosrécék, bölömbikák, függőcinkék. Megfigyelhető itt több védett madárfaj megjelenése is. Közülük talán a legjelentősebb a rétisas és a fekete gólya. Mindkettő fokozottan védett, és csak a háborítatlan, öreg erdőkben fészkelnek, ahol a közelben halban gazdag vizek találhatók. Fő táplálékuk a hal.

A rétisas egész évben a területen van, míg a fekete gólya vonuló. A rétisas szárnyfesztávolsága elérheti a 2,5 métert. Nyáron főleg halakkal, télen dögökkel táplálkozik. A kifejlett madarak feje és faroktollai fehérek. Jellemző rá a pótfészek építése, ami annyit jelent, hogy egy territóriumon belül két fészket is épít vész esetére. Szlovákiában mindössze néhány rétisas pár fészkel.

A fekete gólya a rokonával a fehér gólyával ellentétben kerüli az emberlakta területeket. Nagyon félénk madár, ritkán kerül szem elé. Fészkét vizes területeket övező erdők mélyére építi magas, öreg fákra. Színe fekete, tollazata ibolyás zöld fényű, a hasi rész fehér. Szárnyfesztávolsága 2 méter. Mindkét madárra a legnagyobb fenyegetést a fakitermelés jelenti.

Mi a közös a fenti madarakban, miért költenek a Lionnál?

Az olvasottak alapján döntsd el az egyes állításokról, hogy igaz vagy hamis! A helyes választ X-el jelöld!

Állítások	Igaz	Hamis
A réti sas vonuló, míg a fekete gólya állandó madár.		
A kifejlett rétisas feje és faroktollai fehérek.		
Jellemző rá a pótfészek építése.		
Nagyon sok rétisas pár fészkel Szlovákiában.		
A fekete gólya kedveli az ember közelségét.		
Fészkét vizes területeket övező erdők mélyére építi.		
A fekete gólya szárnyfesztávolsága 2,5 méter.		

Énekeld el a **Gólya, gólya gilice** c. dalt! Ha ügyes vagy, az interneten is megtudod keresni. Mit jelent a gilice szó? (A helyes választ keretezd be!)

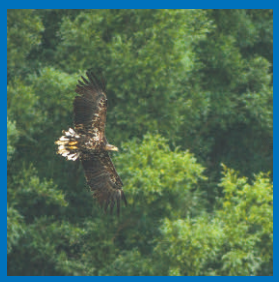
törött lábú gólya **kisebb madár** **gerlice régies alakja** **ragadozó madár**

Ha elénekelted a dalt, akkor az osztálytársaiddal játsszátok el a **Viszi gólya a fiát** c. játékot!
Hárman vesznek részt a játékban. Ketten a csuklójuknál összefogják a kezüket, a harmadik ráül. Sétálva mondogatják: „Viszi gólya a fiát, elejtette papucsát!" A végszóra a két játékos elengedi egymás kezét, és helyet cserélnek a „leejtett" játékossal.

Készíts egy rajzot a dalról!

Kösd össze a megfelelővel!

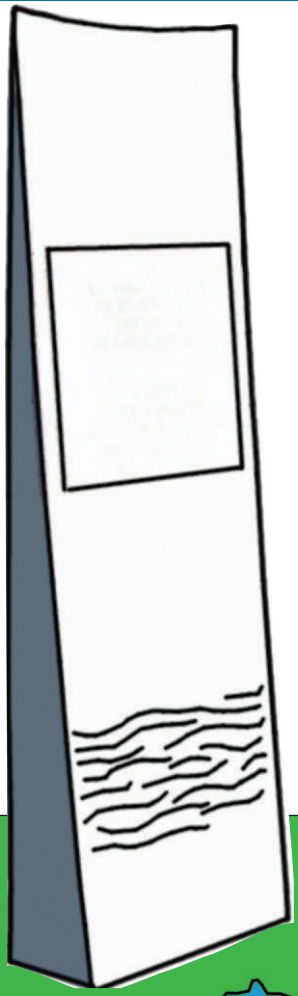
1. a rétisas vadászik
2. a fekete gólya halászat közben
3. a rétisas fészkelőhelye
4. a rétisas nagy kócsagokra vadászik

Fotó: Bugyi Attila

13. ÁLLOMÁS:
Árvízi emlékmű

Tovább haladva a töltésen egy újabb emlékműhöz érkezünk, mely az 1965-ös dunai nagy árvíznek állít emléket. Miután átszakadt a gát, a bezúduló víz útját kövekkel megrakott uszályok elsüllyesztésével próbálták eltorlaszolni.

„De kár, hogy ez a nagy sár nem szilvalekvár!"

Lejegyezte Nagy Amália

Mi van a fejezet kezdetén található emlékműre írva? Írd bele/mellé a magyar szöveget!

AZ 1965-ÖS ÁRVÍZ

Nem csupán az emberi kéz alkot értékeket, hanem a természet is. Hatalmas kincs a víz – a patakok, folyók, tavak –, hiszen víz nélkül nem lenne élet Földünkön. Nem véletlen, hogy őseink általában a víz közelében hozták létre településeiket. Itt értékes a termőföld, a hegyek, az erdők, a változatos állat- és növényvilág is.

Nézz meg korabeli felvételeket az árvízről!

A te lakóhelyeden vagy a környéken milyen patak, tó vagy folyó található?

„Ha a fák wifijeleket sugároznának, annyi fát ültetnénk, hogy valószínűleg megmentenénk a bolygót... Kár, hogy csak oxigént állítanak elő, amit belélegzünk..." – Vitasd meg osztálytársaiddal, mire figyelmeztet ez az idézet! Egyetértesz vele, vagy más a véleményed?

Gyűjts össze olyan népdalokat, amelyekben folyó-, állat- vagy növénynevek szerepelnek! Válassz egyet közülük, és énekeld el az osztálytársaidnak, vagy énekeljétek el együtt!

Amikor a víz az úr! – Olvasd el az alábbi részletet, majd válaszolj a kérdésekre!

„A múlt század hatvanas éveiben éppen a nagyszüleink háza k[4]özelében vezető szakasz messze földön a cseresznyefákról volt híres. A gyümölcsfák termései valóban kiválóak voltak – édesek és ropogósak. Az Állami Közúti Igazgatóság minden évben megbízta nagyapánkat a cseresznyefák őrzésével. Fel is volt fegyverkezve rendesen – síppal és bottal. Feladatát azonban sosem végezte következetesen, ezért a cseresznyeimádók körében rendkívüli népszerűségnek örvendett.

1965. június elején a cseresznyefák másokat is magukhoz vonzottak. Az egyik este egy helikopter jelent meg a fák felett, amely valószínleg felderítő úton volt, és a közeli mezőn szállt le. A falu összes suhanca eszeveszetten futott, hogy közelről vehesse szemügyre az addig még soha nem látott gépet. Amikor odaértünk, a pilóták már a közeli fákon a cseresznyét majszolták. A helikopter akkoriban óriási élménynek számított. Másnap is mindenki erről beszélt.

Amint lefeküdtünk, már dörömböltek is az ajtón, hogy azonnal öltözzünk fel és csomagoljunk össze, mert nemsokára itt az autóbusz, amely elvisz bennünket. A fárasztó éjszakai utazás után egyáltalán nem tudtam tájékozódni. Rettenetesen álmos voltam. Beléptünk egy nagy csarnokba, ahol a csupasz padlón kívül nem volt semmi. Másnap kiderült, hogy a szomszédos Érsekújvári járásba tartozó Bánkeszi községben vagyunk,és néhány napra a helyi művelődési ház vált otthonunkká.

A következő éjszakát már matracokon tölthettük. Legkisebb húgom csak kétéves volt, a fiatalabb unokatestvéreim is hasonló korban lehettek, sőt még egy csecsemőnk is volt. Végül aztán mégiscsak elköltöztünk ebből a r[3]ögtönzött evakuációs központból a rokonainkhoz egy másik faluba.

A gyermekes családok helyzetének megkönnyítésére az iskolások részérenyári táborokat szerveztek. Kilencéves Dušan öcsémmel, hétéves Valika húgommal és elválaszthatatlan unokatestvérünkkel, Belo „haverunkkal" eljutottunk egészen a dél-csehországi Tábor városba, ahol a helyi ipari középiskola kollégiumában voltunk elszállásolva. Három hetet töltöttünk ott, ottlétünket a helyiek a lehető legnagyobb mértékben igyekeztek érdekesebbé tenni. Nekem leginkább a prágai út ragadt meg az emlékezetemben, főleg a vár, a napszemüveges várőrség és az őrségcserét kísérő katonai parádé.

Amikor augusztus elején hazafelé tartottunk, elképedve láttuk, milyen pusztítást hagyott maga után a dunai árvíz. Mindenhol az iszap és az elégetett állatmaradványok erős szagát lehetett érezni, a házak többségéből csak egy halom agyag maradt hátra."

Gyermekkori emlékek a nagy árvízről

a) Mivel bízta meg az Állami Közúti Igazgatóság az emlékező nagyapját?

b) Kik dézsmáltak a csere[9]sznyéből? Milyen géppel jöttek?

c) Magyarázd meg az evakuáció fogalmát!

d) Melyik járás melyik falujába vitték a történet szereplőit?

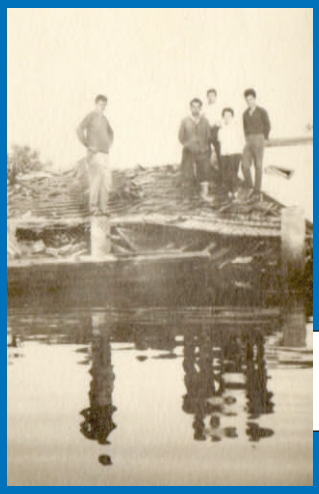
e) Milyen élményekkel lettek gazdagabbak a nyári t[3]ábor résztvevői?

f) Írd le, milyen volt a táj a víz levonulása után!

Rakd sorrendbe a képeket az események lefolyása szerint!

Újságíró vagy. Járj utána, hogyan zajlottak a Csallóközben az 1965-ös árvíz eseményei! Írj a témáról egy rövid riportot!

14. ÁLLOMÁS: Hippokratész szobra

A falu központjába visszatérve egy kis kitérőt teszünk Hippokratész szobrához. Az egész alakos szobor Nagy Géza és Frech Ottó fafaragók alkotása, akik a faluban élő mindenkori gyógyítók előtt tisztelegtek ezzel az alkotással. Hippokratész nemcsak a medicina, de a tágabb értelemben vett tudomány képviselője is volt.

„Messze van a bécsi vár, mégis ide látszik."

Lejegyezte Nagy Amália

KI VOLT HIPPOKRATÉSZ?

Kószi Hippokratész (Kr. e. 460 – Kr. e. 377) ókori görög orvos volt. Őt tartják az orvostudomány megalapítójának. Tőle eredeztethető az egyik legősibb orvosi eskü (hippokratészi eskü).

Az eredeti hippokratészi eskü (szövegrészlet):

„Esküszöm a gyógyító Apollónra… és valamennyi istenre és istennőre, akiket ezennel tanúkul hívok, hogy minden erőmmel és tehetségemmel megtartom következő kötelességeimet: tanáromat akitől e tudományt tanultam, úgy fogom tisztelni, mint szüleimet, vagyonomat megosztom vele, s ha rászorul, tartozásomat lerovom; […] Tehetségemhez és tudásomhoz mérten fogom megszabni a betegek életmódját az ő javukra, és mindent elhárítok, ami ártana nekik. Senkinek sem adok halálos mérget, akkor sem, ha kérik, és erre vonatkozólag még tanácsot sem adok. Hasonlóképpen nem segítek hozzá egyetlen asszonyt sem magzata elhajtásához. Tisztán és szentül megőrzöm életemet és tudományomat. Minden házba a beteg javára lépek be, s őrizkedni fogok minden szándékos károkozástól. Amit kezelés közben látok vagy hallok, nem fogom kifecsegni, hanem titokként megőrzöm. Ha ezt az eskümet megtartom és nem szegem meg: örvendhessek életem fogytáig tudományomnak s az életnek, de ha esküszegő leszek, történjék ennek ellenkezője.”

Forrás: Jellinek Harry (szerk.), Egészségügyi ABC

A fénykép az orvosi rendelő előtt készült az 1970-es években

Életed folyamán esküdtél már valamire? Írd le, mi volt az esküd tárgya! Betartottad?

Mi a különbség a saját esküd és a fent leírt orvosi eskü között?

Gyűjtsd ki a főbb pontokat, kulcsszavakat az eskü szövegéből!

Mit jelentenek a következő kifejezések? Összeegyeztethetőek ezek a fogalmak az eskü szövegével?

eutanázia

abortusz

TUDTAD?

Bödők Zsigmond asztrofizikus, csillagá[4]sz, tudománytörténész apai ágon Csicsóról származik, és az 1980-as, 1990-es években csillagász táborokat is szervezett, vezetett a csicsói gyerekeknek.

Két évtizeden keresztül számos tudományos-ismeretterjesztő és tudománytörténeti publikáció szerzője volt. A szlovákiai magyar könyvkiadás legsikeresebb könyvsorozatát, a Magyar Talentumot írta és szerkesztette Magyar feltalálók címen.

Két csillagvizsgáló is a nevét viseli (Bólyon és Sárréten). Hosszan tartó, súlyos betegség után 53 éves korában hunyt el, a nagyabonyi temetőben nyugszik. Síremlékén olvasható:

„Az ég fényeit már megmértem,
Most a Föld setétjét mérem."

Bödők Zsigmond elsőként gyűjtötte össze és jegyezte le a csillagos éghez kötődő magyar népi elnevezéseket, történeteket, meséket, érdekességeket, először a Harmatlegelő című könyvében, majd egy nagy formátumú képeskönyvben, a Magyarok égi képeskönyvében. Könyvet írt az 1999. évi teljes napfogyatkozásról Az ezredvég napfogyatkozása címmel.

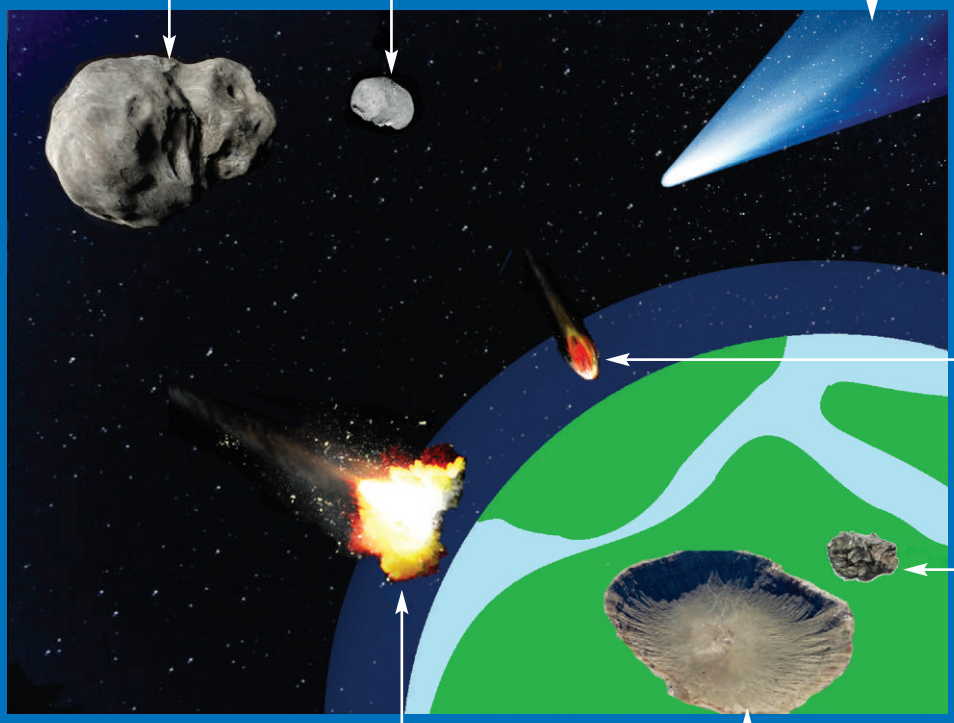
Párosítsd az égitestek népi elnevezéseit a tudományos elnevezésekkel!

Fiastyúk •	**• Tejút**
Esthajnalcsillag •	**• Nagy Medve (Ursa Major) csillagkép fényesebb része**
Göncölszekér •	**• Vénusz bolygó**
Hadak útj[3]a •	**• Plejádok (Messier 45) nyílthalmaz**

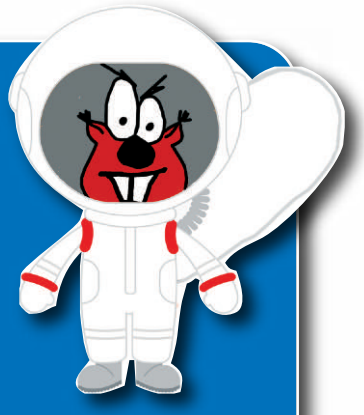
Sorold fel naprendszerünk bolygóit!

Írd be a következő fogalmakat az ábra megfelelő helyére!

üstökös – olyan égitest, amely egy csillag körül kering, általában elnyújtott pályán – a csillagához közeledve kómája és csóvája fejlődik
aszteroida – 1 méternél nagyobb kőzettest a világűrben
meteorid – a világűrben száguldó test, mérete a mikrontól az 1 méterig
meteorit – erős fényt kibocsátó meteorid a légkörben
bolida – nagyméretű, felrobbanó hanghatással járó tűzgömb
meteorit – olyan a világűrből érkező test, amely anyaga nem ég teljesen zuhanáskor és felszínt érnek darabjai
kráter – olyan felszíni képződmény, amely kozmikus anyagok becsapódásakor jön létre

Fejezd ki űrhajós szakkifejezéssel!

Űrrepülést végrehajtó személy: A_ _ _ _ _ _ _ _ _ _

Félgömb alakú építmény, amelyben színházszerűen, vetítéssel egybekötött csillagászati ismeretterjesztő előadásokat tartanak: P_ _ _ _ _ _ _ _ _

Naprendszerünkön kívül lévő bolygó: E_ _ _ _ _ _ _ _ _ _

Olyan égitest, amelynek akkora a tömegvonzása, hogy még a fény sem tud távozni róla:

F_ _ _ _ _ _ _ _ _ Ly_ _ _ _

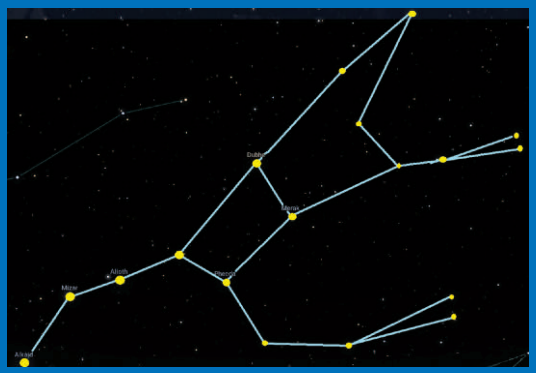
A csillag életciklusának végén lévő hatalmas robbanás: Sz_ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _

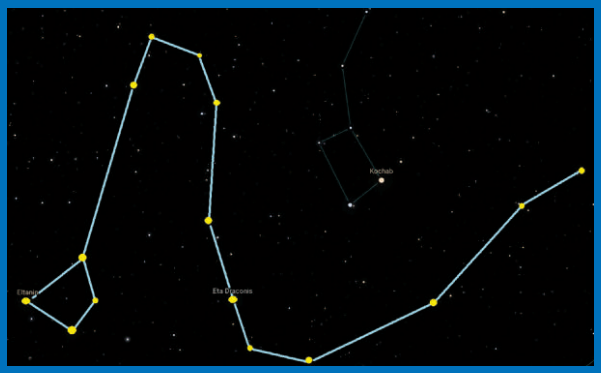
Felismered az égbolt csillagképeit?

15. ÁLLOMÁS:
Balassi játszótér

Az utolsó csicsói állomáshoz érkeztünk, a Balassi játszótérhez. A játszótér az iskola mellett található.

„Süt a Kati, mesze' is. Ha akar, há', szapúll is."

Lejegyezte Nagy Amália

TUDTAD?

Régen nem voltak hintákkal „telepakolt” játszóterek. A gyerekek a szüleik vagy saját maguk által készített játékokkal játszottak. Sok időt töltöttek együtt, énekeltek, táncoltak.

A 20. század első felében a fiúk kedvelt játéka a katonáskodás volt. Nagyon szerettek katonásdit játszani, menetelni, bodzapuskát készíteni és csúzlival lövöldözni. Ismerjünk meg egy ilyen játékot! Az egyik ilyen katonás játék volt, a **Király, király adj katonát...** Így játszották a fiúk ezt a játékot →

Nagyon izgalmas játék volt a **pitykűzés (pitykövezés)**. Leginkább fiúk játszották sok színes, kb. 1 cm átmérőjű agyaggolyóval. Először megtisztították azt a helyet, ahol játszani akartak. Az elsimított kör közepén egy tenyérnyi gödröt vájtak a cipő sarkával. A fiúk kezdéskor azonos számú golyót adtak be a játékba. Egyikük marokra fogta az összeset, egy mozdulattal a megtisztított helyre szórta. A gyerekek meghatározott sorrend[4]ben, egymás után próbálkoztak a golyók bepöckölésével a gödörbe. Ha az egyik játékos betalált, guríthatott tovább, vagy kimarkolta az addig begurított golyókat. Ha elvétette, a következő guríthatott. A játék akkor ért véget, ha a földről elfogyott az összes golyó.

Ha jól „megtörjük a sót”, nemcsak ellazulnak a hátizmaink, de jókat lehet nevetni a gyakorlat közben. Igazi erőpróba a kakasviadal nevű játék is. Próbáljátok ki mindkét játékot! (Hasonló testalkatú párt keressetek magatoknak!)

Válaszolj az alábbi kérdésekre!

Honnét an kapta nevét a játszótér?

Hány darab hinta található a játszótéren?

Pityu, Laci, Sanyi és Karcsi pityköveztek. Mind a négyen különböző távolságból pöckölték be a golyókat, a legügyesebb az a fiú volt, akinek ez a legtávolabbról sikerült. Melyik fiú volt a legügyesebb? Karikázd be!

Pityu 1 m 3 cm **Laci 96 cm 20 mm** **Sanyi 1010 mm** **Karcsi 9 dm 26 cm**

BEÜLTETTEM KISKERTEMET...

Nézzétek meg a következő táncot!

A virágok közül húzd alá kékkel a vízi-, zölddel az erdei növényt, pirossal keretezd be a mérgező virágot és sárgával a gyógynövényt!

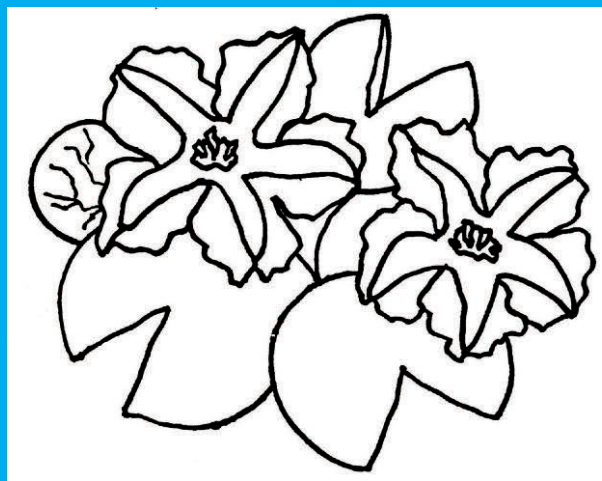
gyöngyvirág **pimpimpálé** **tátika** **rezeda** **rucaöröm**

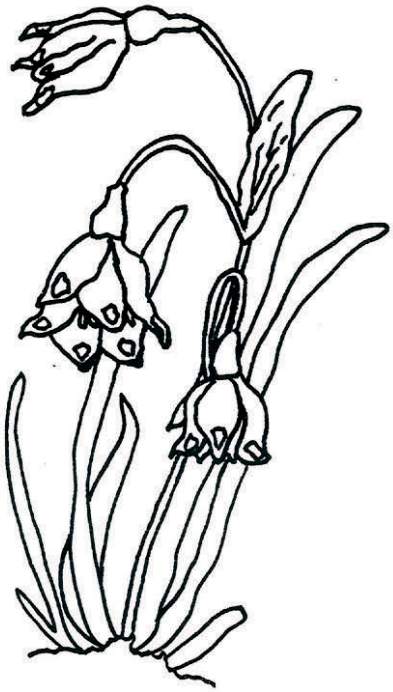
Alkoss az összekevert növényneveket növények neveit, majd kösd őket a meghatározásokhoz!

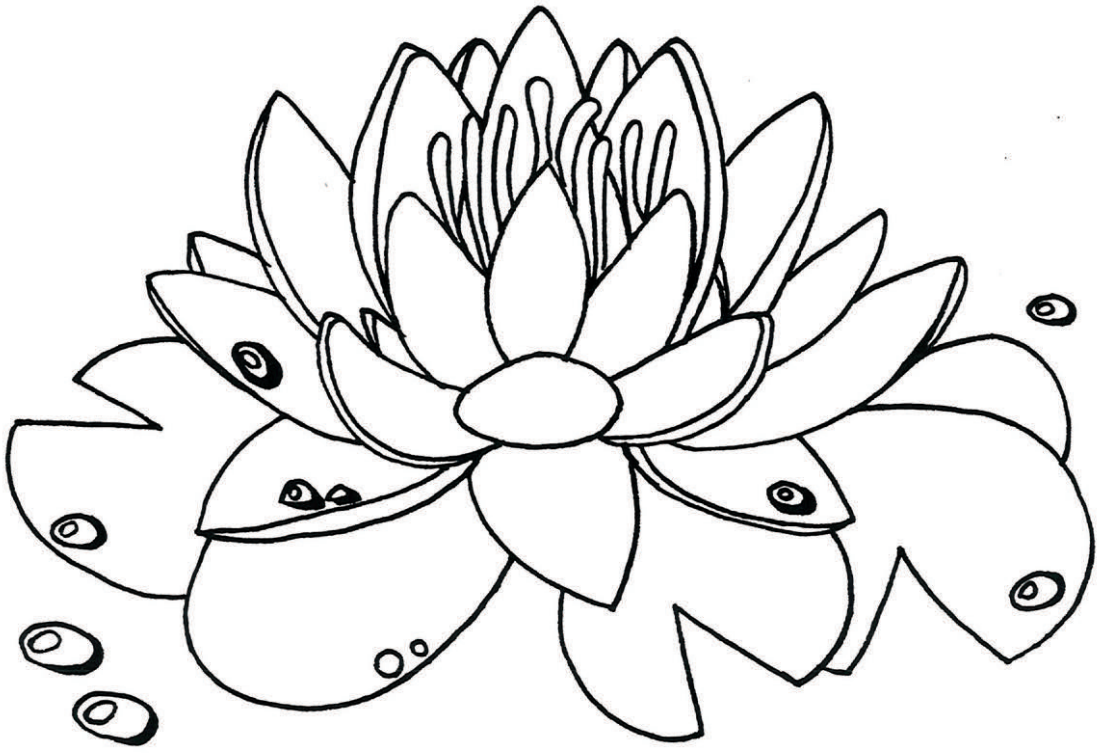
lyomsu		**kúszónövény**
lagisza		**gyógynövény**
botyánros		**erdei gyümölcs**
dersze		**ehető a termése**

Nemcsak a csicsói kis kertekben nyílt sok szép virág, a Duna mellett erdőkben, de főleg a Szakajtás / Lion-tó körül is nagyon sok védett növény található. Színezd ki a következő virágokat!

fehér tündérrózsa, tündérfátyol, nyári tőzike

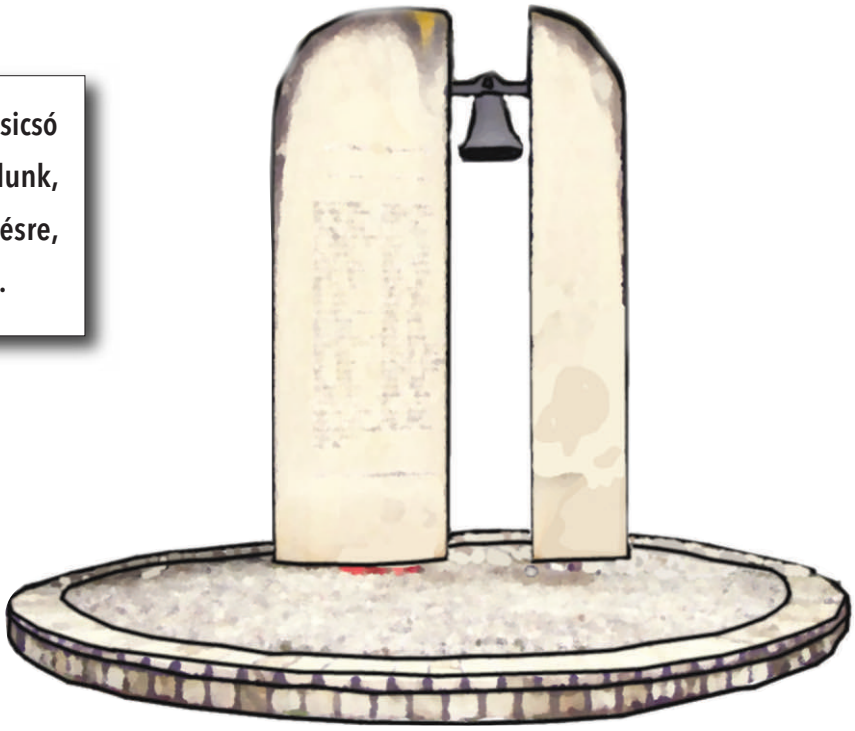

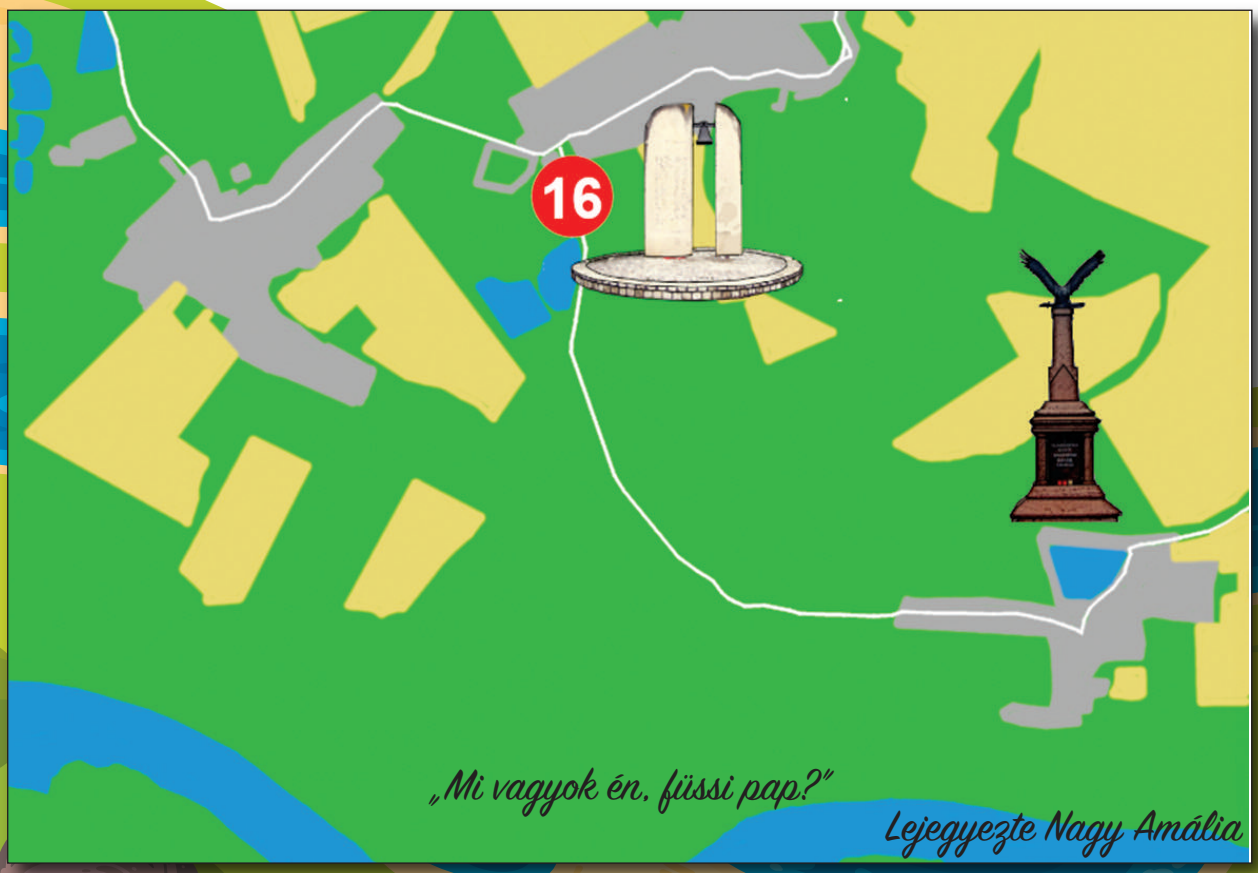

16. ÁLLOMÁS: Komáromfüss

Ha a Fő úton haladva Csicsó keleti kijárata felé indulunk, a szomszédos településre, Komáromfüssre jutunk.

„Mi vagyok én, füssi pap?"

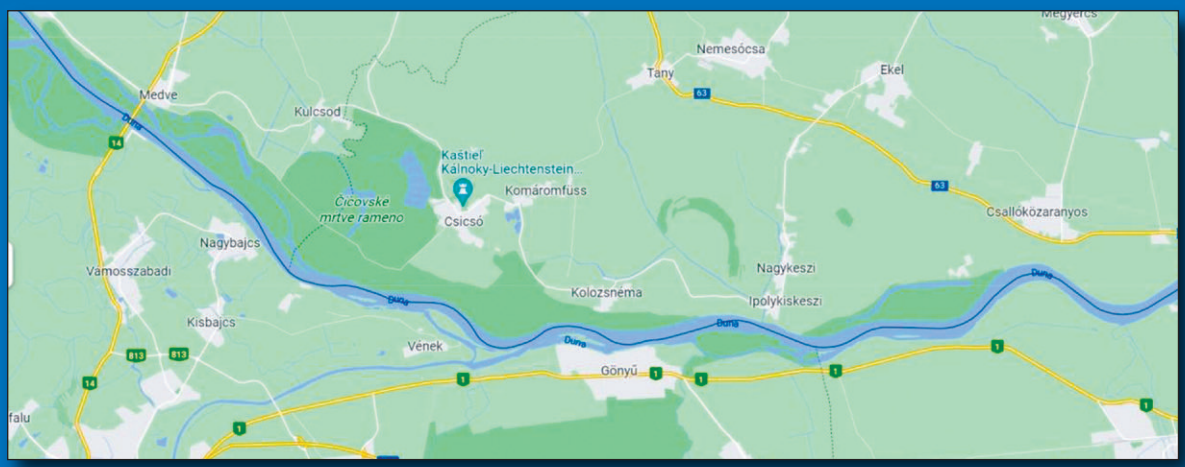
Lejegyezte Nagy Amália

KOMÁROMFÜSS ELHELYEZKEDÉSE

Komáromfüss /Trávnik/ község Szlovákiában, a Nyitrai kerület Komáromi járásában található. Általában csak Füss néven emlegetik. Alsó-Csallóközben, a történelmi Komárom vármegye területén fekszik.

Egészítsd ki betűkkel a hiányzó részeket, hogy megkapd Füss szomszédos településeinek a nevét! Segítségül használd a térképet, és a következő állomásnál található szélrózsát!

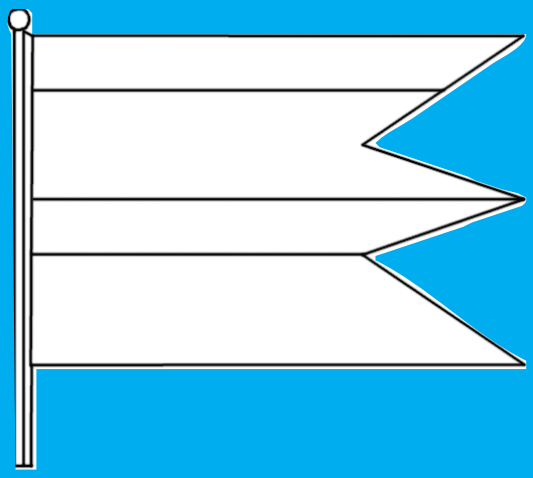

A _ _ _ _ _ _ _ _ r tartozik hozzá. N_ _ _ _ _ _ _ _ rtől 13 km-re délkeletre, K _ _ _ _ _ m-tól 28 km-re nyugatra található. Keletről K _ _ _ _ _ _ _ a, nyugatról C _ _ _ _ ó, északról T _ _ y, délről V_ _ _ k és G _ _ _ ű községek határolják.

Színezd ki Komáromfüss címerét!

Színezd ki Komáromfüss zászlaját!

KOMÁROMFÜSS TÖRTÉNELME

A történelmi források a települést 1216-ban említik először Fys néven. A középkorban a bencés rend birtoka volt. Egykor két faluból, Kis- és Nagyfüssből állt. A 17. században portyázó törökök mindkét falut elpusztították. A falu sokat szenvedett az árvizektől, 1867-ben pedig teljesen leégett egy nagy tűzvészben. Ekkor a településnek 571 lakosa volt.

Keresd meg az interneten, a Szlovák Statisztikai Hivatal honlapján (www.scitanie.sk) Komáromfüss lakosságának számát, és írd le! Hasonlítsd össze az 1867-es adattal, majd számold ki, hogy azóta mennyivel nőtt vagy csökkent a falu lakosságának száma!

A falu lakossága 2021-ben . _____

A falu lakossága 1867-ben . _____

A falu lakossága 154 év alatt _____ **nőtt / csökkent.**

Meddig tartott a törökök hódoltság a Kárpát-medencében?

50 év **100 év** **150 év**

Ki volt az a szultán, aki ostrom alá vette a Magyar Királyságot?

Sz_ _ _ _ _ _ n

Hogyan képzeled őt el? Rajzold le!

A török sereg ellen harcoló magyar huszár. Nevezd meg, és írd a kép mellé a huszár ruházatának egyes darabjait (dolmány, csákó, mente, szablya, csizma, kardöv, paszományos nadrág)!

Írd a képek mellé, hogy melyik a magyar és a török egyenruhában lévő katona!

KOMÁROMFÜSS NEVEZETESSÉGEI

A bencések temploma eredetileg a 14. században épült, de 1665-ben a törökök lerombolták. 1762-ben új templomot emeltek (Szent Benedeknek szentelték), melyet a 19. század első felében klasszicista stílusban átalakítottak. Itt élt és alkotott, itt van eltemetve Szeder Fábián János bencés író, néprajzkutató, nyelvtudós. Síremléke a füssi temetőben található.

TUDTAD?
A templom mellett áll az egykori kolostor 18. századi klasszicista épülete, melyet a helyiek kastélynak neveznek.

Állapítsd meg, melyik állítás igaz vagy hamis! Karikázd be a helyes választ!

Komáromfüss az Alsó-Csallóközben helyezkedik el.	**igaz**	**hamis**
Vének és Gönyű Füsstől északra találhatóak.	**igaz**	**hamis**
A települést először Fys néven említik 1216-ban.	**igaz**	**hamis**
A bencések templomát Szent Benedeknek szentelték.	**igaz**	**hamis**

Ki volt Szeder Fábián János? Válaszd ki a helyes választ!

a. **bencés író, tanító, néprajzkutató**

b. **bencés író, tudós, bíró**

c. **bencés író, néprajzkutató, nyelvtudós**

A helyiek mit neveznek ma kastélynak? A helyes választ írd le! A leírt szó betűiből rakj össze egy másik értelmes szót, azaz anagrammát!

ISMERKEDJÜNK MEG TÁBOR ÁRPÁD FESTŐVEL ÉS GRAFIKUSSAL!

Tábor Árpád Füssön él feleségével és lányával. Főállásban fizikai munkát végez, szabadidejében hódol grafikusi és festői szenvedélyének. A rajz az élete része, amióta az eszét tudja. Már kisgyermekként szeretett rajzolni, állatokat, embereket, különböző mezőgazdasági gépeket örökített meg. Realista festőnek tartja magát. Szeret portrékat rajzolni. Szerinte a legnagyobb kihívás az emberi szemet élethűen lerajzolni. A legszívesebben ceruzarajzokat és olajfestményeket készít. Az olajfestmények általában tájképek. Rajzolni autodidakta módon tanult. A múltból Leonardo da Vinci munkái ihlették, a jelen művészei közül egy fiatal angol művész, Kelvin Okafor rajztechnikája áll hozzá a legközelebb. Napjainkban egy sorozatot készít hajléktalan emberekről, célja egyre sokoldalúbb portrékat rajzolni.

TUDTAD?

A portrérajzolás és -festés nagy jelentőséggel bírt abban a korban, amikor még nem létezett a fényképezőgép. Régen csupán a gazdag, híres, előkelő emberek tudták megfizetni a portrékészítés akkor még igencsak borsos árát. A kézzel készült portrérajznak ma is komoly értéket tulajdonítanak, mivel egyszeri, megismételhetetlen alkotás.

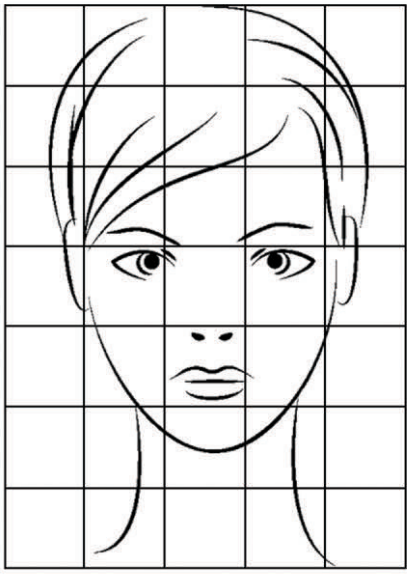

Másold át a lány arcát lépésről lépésre, kockáról kockára!

Karikázd be az igaz állításokat!

a. Az emberi szemet a legnehezebb megrajzolni.

b. Tábor Árpád számára Kelvin Okafor rajztechnikája a követendő példa.

c. A Füssön élő grafikus nem tanulta a festést, saját magát képezte.

d. Az olajfestményei általában portrék.

e. Tábor Árpád az impresszionista festészetet képviseli.

Írd le az alábbi kifejezések rokonértelmű szavait! Dolgozz a szöveggel!

a) képmás

b) hobbi

c) önmagát képezi

17. ÁLLOMÁS: Kolozsnéma

A túrát déli irányba folytatjuk tovább a Fő úton haladva, így eljutunk az utolsó állomásunkra, Kolozsnémára.

„A veszőccsíg, a veszőccsíg! (legyintett) De a kőccsíg, a kőccsíg!"
Kolozsnémai asszony a lakodalmas előkészületekről

Kiknek állít emléket a Kolozsnéma főterén található emlékmű?

KOLOZSNÉMA ELHELYEZKEDÉSE

Kolozsnéma község a Nyitrai kerület Komáromi járásában terül el, az Alsó Csallóközben, Gönyűvel szemben, a Duna bal partján. Érinti a Duna töltésén haladó Duna menti nemzetközi kerékpárút is. Testvértelepülése Gönyű.

Rakd megfelelő sorrendbe az alábbi helységnevek betűit,, hogy megkapd Kolozsnéma szomszédos településeinek neveit, majd írd le azokat!

Senemcsaó –

Agysziken –

Nyűgö –

Nyta –

Icscsó –

Elek –

Szikesikolypi –

Soksüfmámor –

Tejszángyannos –

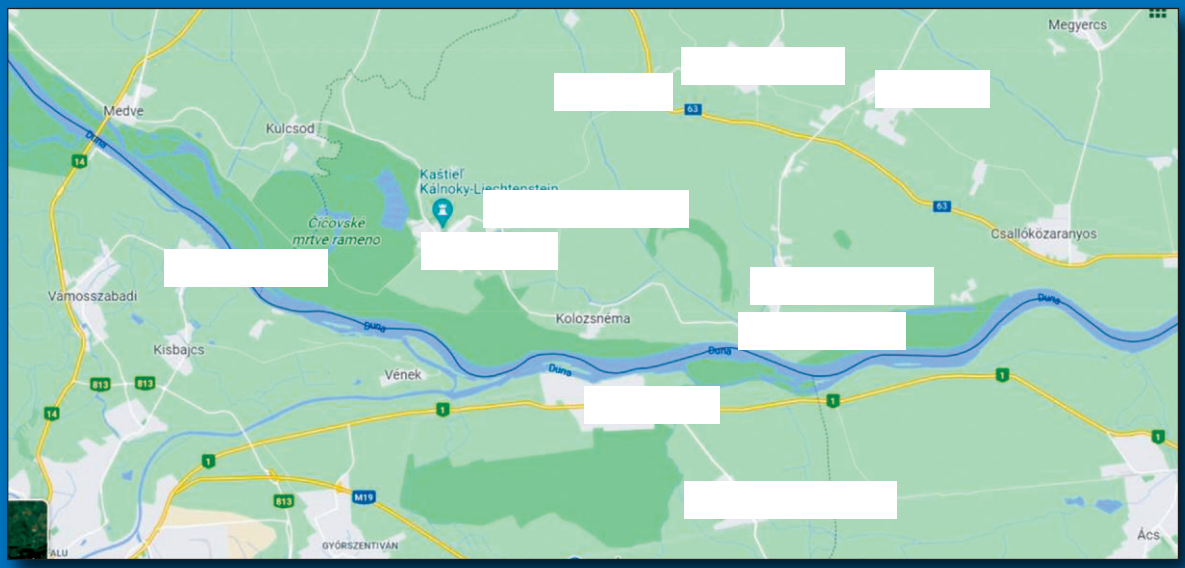
Csajgyban –

Jelöld be a szélrózsa irányait a zárójelekben található rövidítésekkel!

Észak (É),
Északkelet (ÉK),
Kelet (K),
Délkelet (DK),
Dél (D),
Délnyugat (DNY),
Nyugat (NY),
Északnyugat (ÉNY).

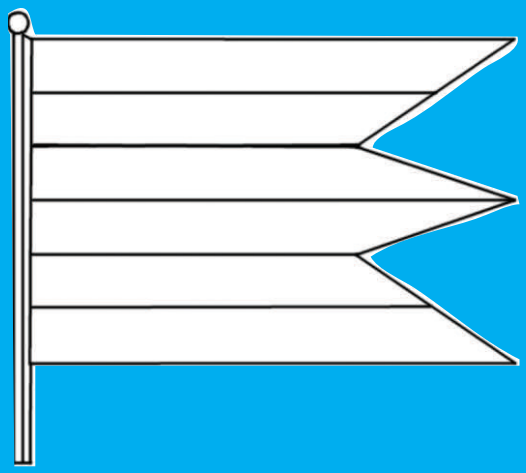

Írd a megfelelő helyre az előző oldalon található települések neveit!

Színezd ki Kolozsnéma címerét és zászlaját!

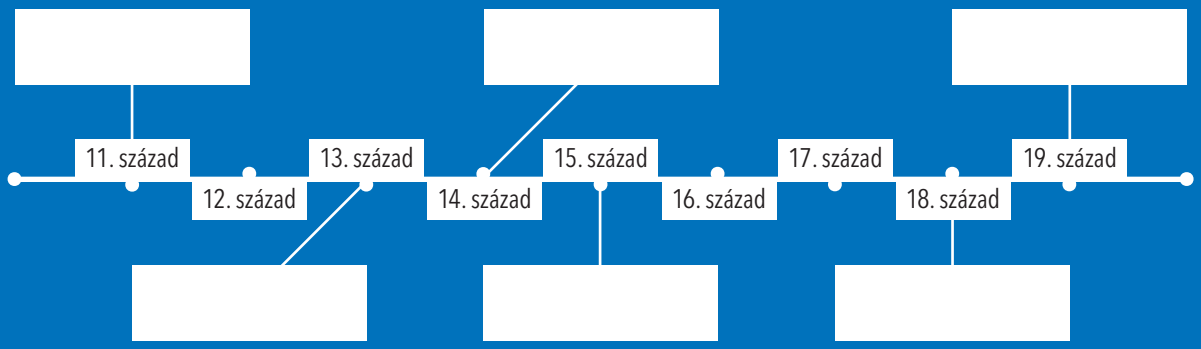

KOLOZSNÉMA TÖRTÉNELME

A történelmi források Kolozsnémát 1168-ban említik először Villa Nema néven. A 12. században a komáromi vár tartozéka volt, a 13–14. században a gróf Cseszneky család birtoka volt, majd 1435-ben Némai Kolos Jeromos kapta királyi adományként. 1522-ben az oklevelekben Egyházasnéma néven szerepel. A falu református anyaegyháza az 1530-as évek elején jött létre. A 16. század végén, Kolozsnémai Kolos János halála után unokaöccsei, a Hathalmy testvérek kapták örökül a hátrahagyott irtokokat Kolozsnémán, Nagykeszin, Kiskeszin, Ekelen és Andrásházán. A 16. századi törökdúlás után a falu a Lengyel család birtoka lett.

A Kolozsnéma történelme című szövegben keresd meg azoknak a nemesi családoknak a nevét, akik birtokolták a települést! Írd le őket ide időrendi sorrendben!

Ki uralkodott 1435-ben, amikor megkapta Némai Kolos Jeromos ezt a területet? Jelöld az idővonalon!

I. Béla (11. század), IV. László (13. század), Nagy Lajos (14. század), Luxemburgi Zsigmond (15. század), Mária Terézia (18. század), Ferenc József (19. század)

Az 1848–1849-es szabadságharc idején Kolozsnéma mellett ütköztek meg a császári osztrák csapatok a magyar csapatokkal. Írd le címszavakban azokat a fogalmakat, melyek a szabadságharccal kapcsolatban jutnak eszedbe (személyek nevei, helyszínek, követelések stb.)!

TUDTAD?

Kolozsnéma a trianoni békeszerződésig Komárom vármegye Csallóközi járásához tartozott. A falu lakói sokáig halászattal és aranymosással foglalkoztak. Határában ma is jelentős kavicsbányászat folyik. A községnek két vízimalma volt. Itt állt a Duna egyik fontos kikötője is.

Régebben a kemény telek hatására olyan összefüggő jégréteg alakult ki a Dunán, hogy a falubeliek át tudtak rajta kelni, még a szekereket is elbírta. Azonban jobb volt elővigyázatosnak lenni, ezért a szekerekre keresztben létrákat rögzítettek. Ha be is szakadt a jég a szekér alatt, nem süllyedt el teljesen, hiszen a hosszú létrák a jég felszínén tartották.

ARANYMOSÁS

A huszadik század második felében, nem messze Kolozsnémától, Csallóközaranyoson élt egy aranymosó, Zsemlovics Imrének hívták, aki már mai, tehát modern eszközökkel mosta az aranyat az Öreg-Dunából. Ő mondta el a csallóközi arany felfedezésének történetét: „Egy molnárlegény Ácsra járt át a Dunán Aranyosról egy szép leányhoz. Egyszer éjjel visszafelé jövet nagy vihar támadt a Duna felett, a csónakja is fölborult, és a vihar a kalapját is a vízbe sodorta. A kalapot szépen kitisztította, kimosta, s észrevette, hogy a lavór fenekén valami sárga csillog. Ebből tudta meg, hogy a Duna vize aranyat is tartalmaz.”

Marczell Béla: Csallóközi néphagyományok

Az aranyászat falusi viszonyok között szerény megélhetést biztosított. Az aranymosók évi jövedelme a rendszeresen foglalkoztatott napszámosokéval, szegényparaszti szintű alkalmazottakéval volt azonos. Az aranyász-felszerelés egyszerű, házi készítésű volt. Legfontosabb része a mosópad volt, amely enyhén ferde síkban állt. Felületére haránt irányú rovátkolást vésték, vagy posztóval, gyapjúkendővel borították. Az asztal legmagasabb pontjára helyezték az aranytartalmú kavicsos homokot, erre vizet mertek, amely kimosta a hordalék finomabb szemcséit, így az aranyat is. A mosópad rovátkáiban vagy a ráterített posztó szálaiban a finom, apró, de nagy fajsúlyú aranyszemcsék visszamaradtak, leülepedtek, fennakadtak. Ha kellő mennyiségű érc gyűlt össze, az asztalt vagy a felületét borító posztót megfelelő edénybe mosták, majd az ebben felgyülemlő ércport speciális kézi teknőben a szennyező anyagoktól tovább tisztították, mosták.

Mire használják az aranyat? Rajzolj le három felhasználási területet!

Arany: sárga nemesfém, vegyjele: Au, latin neve: Aurum.
Nagyon ellenálló fém, savakban sem oldódik, kivéve a kristályvizet.

KOLOZSNÉMA LAKOSSÁGA

A község lakossága a 2011-es népszámlálás adatai alapján 520 fő. Anyanyelvi megoszlás szerint 489 magyar ajkú és 24 szlovák anyanyelvű él a településen. Kolozsnéma lakosai többségében katolikusok, de egy kb. 100 fős református közösség is van a faluban.

Tippeld meg, hogy mennyien laknak a faluban jelenleg (ez az adat a 2021-es népszámlálás eredményéből ellenőrizhető)!

A temetődomb már a 13. században is létezett. Az emberek valamiért szándékosan megemelték a temetkezésre kijelölt területet. Próbáld meg kitalálni vagy kérdezd meg szüleidet, hogy vajon mi volt neki az oka, majd írd le a választ!

Rajzold le a kolozsnémai temetődombot a két templommal!

TUDTAD?

A kolozsnémai temető Csallóköz egyetlen olyan temetődombja, melyet a 13. századtól egészen a napjainkig használnak.

Ezen a dombon található a katolikus és a református templom is. A katolikus templomot az 1800-as években építették, míg a református templom jóval korábban, az 1300-as években épült. Érdekesség, hogy eredetileg katolikus templomnak készült, de 1350-től a falu református közösségét szolgálta. A református templom félkör alakú, boltíves részei nem jellemzőek sem a katolikus, sem a református templomokra. Ebből arra következtetnek, hogy a templom ezen részét a török megszállás idején alakították ki, hogy a tör[4]ököknek is imaházul szolgálhasson.

ÉRDEKESSÉG A KOLOZSNÉMAI GASZTRONÓMIÁBÓL

Istenke billéje (angyalbögyörő, krumplinudli)

Alapanyagok: krumpli és liszt

Elkészítése: A krumplit sós vízben megfőzzük, majd áttörjük. Miután kihűlt, adunk hozzá lisztet, majd a masszából kis nudlikat sodrunk a két tenyerünk között. Az elkészült nudlikat sós vízben kifőzzük. A nudlik akkor vannak készen, ha feljönnek a víz tetejére. A leszűrt nudlikat cukros mákkal, porcukorral megszórva tálaljuk. Kolozsnémán leginkább cukrozott m[5]ákkal vagy pirított zsemlemorzsával, illetve savanyú uborkával fogyasztják.

Készítsd el te is ezt a finomságot! Jó étvágyat hozzá!

Betyárkodjunk

Rózsa Sándor járt a környéken. Ki volt Rózsa Sándor? Kutass az interneten, egészítsd ki a hiányos szöveget, és megtudhatod!

Rózsa Sándor a _____ **tanyavilágban született 1813-ban. Első bűntettét** _____ **évesen követte el, két tehén ellopásáért került a szegedi börtönbe. Szökése után** _____ **lett. Hatvan kitudódott bűnesete ismert, legalább 30 embert megölt. 10000 forint** _____ **tűztek ki a fejére. Komája feladta, Kufstein várában raboskodott. Kiszabadulása után bandájával postakocsikat rabolt ki. 1869-ben elfogták, életfogytiglani fegyházra ítélték. 1878-ban a** _____ **börtönben halt meg.**

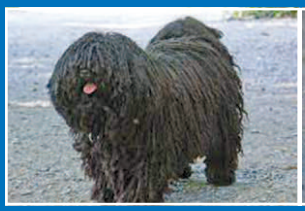
Nagyon sokszor a fiatal pásztorokból lettek a betyárok. Melyik állatra vigyáztak, kösd össze a pásztort az állatcsoportokkal!

juhász •	• ménes
kanász •	• konda
csikós •	• csorda
gulyás •	• nyáj

Mit jelent a következő szólás?

Se széna, se szalma.

Melyik állatot látod a képen? Keretezd be a kakukktojást! (szürkemarha, mangalica, rackajuh, puli)

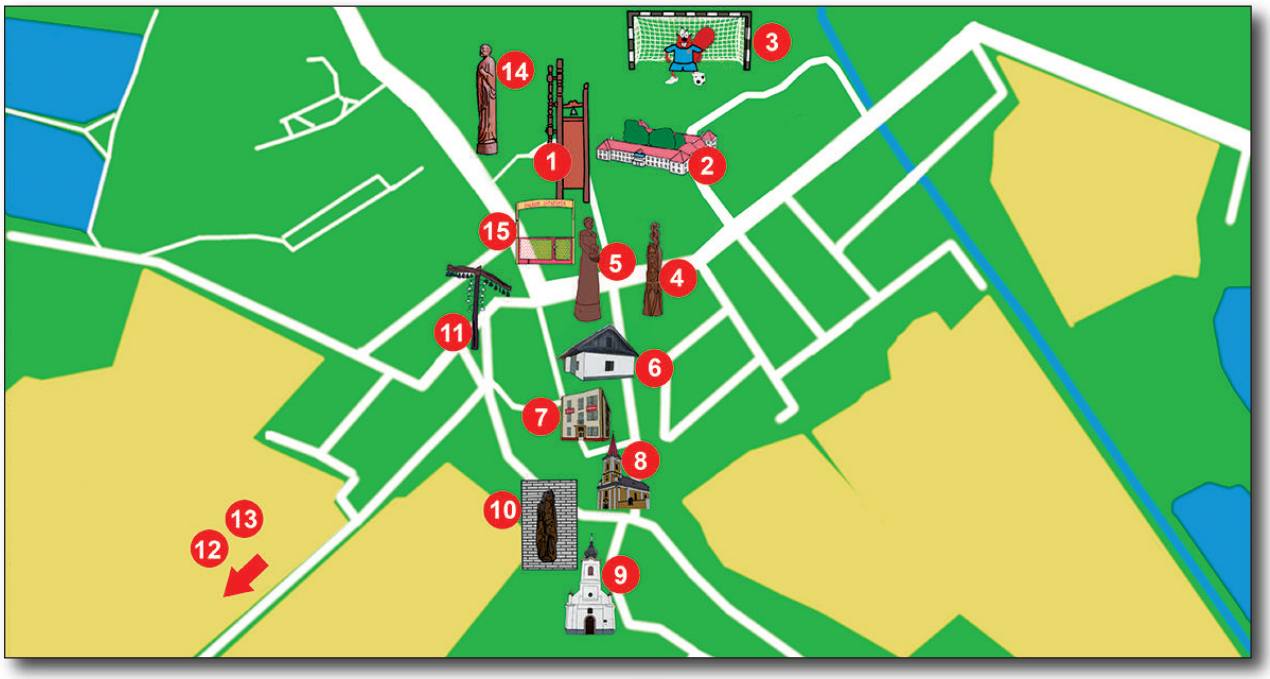

Miért választottad?

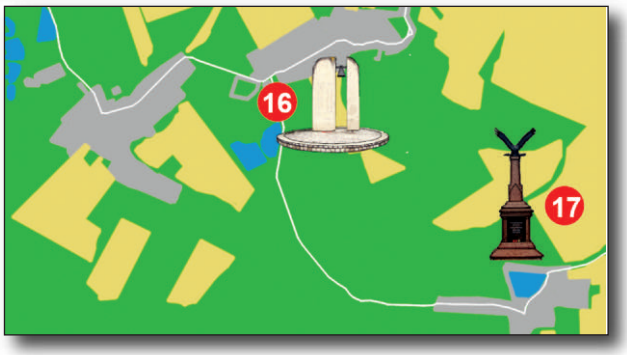

Visszatekintő

Írd le a bebarangolt állomások elnevezéseit a térkép alapján!

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.
17.

Mindegyik fejezetben elrejtettünk egy-egy szó betűit, melyek magenta színnel vannak kiemelve. Ezeket a betűket a jobb felső index alapján sorba rakhatjátok, és így olvashatóvá válik a túra végi magvas gondolat. Kísérjen Benneteket az életutatokon! (A számok az állomásokat, a vonalak pedig a betűk helyét jelölik.)

1. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

2. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

3. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

4. __ __ __ __ __ __ __

5. __ __ __ __ __ __ __

6. __ __ ____ __ __ __ ____ __ __ __

7. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

8. ____ __ __ __ __ __ __ __

9. __ __ __ __ __ __ __ __ __!

10. __ __ ____ __ __ __ __

11. __ __ ____ __ __ __

12. __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __ __

13. __ __ __ __ __ __ __ __ __!

14. __ __ __ __ __ __ __

15. __ __ __ __ __ __

16. __ __ __ __ __ __ __ __ __!

17. __ __ __ __ __!

Az egyes állomásokon találsz egy-egy, a helyiek által használt vagy kitalált mondást. Másold le valamennyit az állomásokat jelölő számok mellé! Próbáld meg megfejteni a jelentésüket! A feladat végén megtalálod a megfejtéseket, összekeverve. Írd a keretbe a szólásokhoz tartozó jelentések helyes betűjeleit! Sok sikert!

1.		
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		
8.		
9.		
10.		
11.		
12.		
13.		
14.		
15.		
16.		
17.		

a. Magad intézd a dolgaid, ne közvetítő segítségével! | b. Nagyon buta. | c. Nagyra van, pedig nincs mire. | d. Kilátszik az alsóneműje. | e. Nagy sárra mondták. | f. A keresztelőből hazaért keresztanya szavai ezek. | g. Nagyon szegény. | h. Nem érdekli. | i. A házastársak hol egyike, hol másika költözik a szülőkhöz. | j. Honnan tudjam? Fogalmam sincs. | k. Jöttök ti még Csicsóra... majd kaptok. | l. A jelenlétében mondd el a véleményed! | m. Kétszer kell fáradozni (ki kell javítani). | n. Ártatlant vádol meg a bűne miatt. | o. Reakció arra a kérdésre, hogy miért vesződött a lakodalmas sütéssel-főzéssel? | p. Az elmúlás mindenkit utolér. | q. Arra mondták, aki mindenbe belekapott, de főleg pletykálkodott.

Karikázd be a helyes megoldást! (Mindig csak egy helyes megoldás van.)

1. Ki volt Gáspár Sámuel?

a. orvos b. asztalos c. kántortanító d. mérnök

2. Mikor született Gáspár Sámuel?

a. 1948 b. 1448 c. 1848 d. 1984

3. Mikor vette fel az iskola a Gáspár Sámuel nevet?

a. 2005 b. 2000 c. 2007 d. 2002

4. Milyen hosszú a csicsói holtág körüli tanösvény?

a. 3 km b. 9 km c. 4 km d. 6 km

Melyik állítás igaz? (Egy, kettő vagy akár három állítás is igaz lehet.)

5. Gáspár Sámuel

a) nem járt főiskolára
b) részt vett a szabadságharcban
c) támogatta az árvízvédelmi rendszer kiépítését
d) édesapja gátőr volt

6. A Gáspár Sámuel emlékszoba

a) az iskola földszintjén található
b) az iskola emeletén található
c) az iskola pincéjében található
d) nem található az iskolában

7. A csicsói holtágat másnéven úgy hívják, hogy

a) Szakajtás
b) Csilizköz
c) Kis-Duna

8. A csicsói holtágban előforduló lápi póc

a) vízicsiga
b) hal
c) mocsári béka
d) nádiposzáta

9. Jelöld, hogy az állítás igaz vagy hamis! Karikázd be a megfelelőt!

a. A 15. században létezett Alsó- és Felsőcsicsó.	igaz	hamis
b. A 18. században pestisjárvány pusztított Csicsón.	igaz	hamis
c. Csicsón pusztított egy árvíz és egy tűzvész is az 1800-as években.	igaz	hamis
d. Csicsó település részei Kécs és Keresztmajor.	igaz	hamis
e. A csicsói holtág átlagos mélysége 1m.	igaz	hamis
f. Az 1965-ös árvízkor elsüllyesztett uszályok védték a holtágat.	igaz	hamis
g. Szlovákia legnagyobb ivóvízkészlete a Csallóközben található.	igaz	hamis
h. Komáromfüss a középkorban a bencés rend tulajdona volt.	igaz	hamis
i. Kolozsnéma lakosai többségében reformátusok.	igaz	hamis

10. Rakd párba és írd le azokat a szavakat, melyek ugyanazt jelentik!

kukoricafosztás, csűr, kas, szín, szár, törökbúza, tengerihántás, kukorica, kóró, kukoricagóré

	=	
	=	
	=	
	=	
	=	

11. A disznótor alkalmával sok finomság kerül az asztalra.
Állítsatok össze egy kóstolótálat 5 ideillő szó felhasználásával!!

12. Melyik hagyományos, földeken történő munkához kapcsolhatók a következő szavak?

kéve, kasza, marokszedés

13. Hol születtek a következő nevezetes személyek? Írd le a személyek nevei mellé a születési helyüket! (Ógyalla, Ógyalla, Hetény, Komárom, Komárom, Csallóközaranyos)

Kóczán Mór – atléta, lelkész	
Konkoly-Thege Miklós – csillagász	
Tarczy Lajos – természettudós	
Jókai Mór – író	
Feszty Árpád – festőművész	
Selye János – orvos, kémikus	

14. A következő rajzokat volt tanítványunk, Németh Annamária készítette. Állapítsd meg, hogy mit ábrázolnak! Segítség: Szélhárfa, Batthyány Lajos, Szent István felajánlja az országot Szűz Máriának, Széchenyi István, a legnagyobb magyar, Attila hun fejedelem, Szűz Mária karján a kisdeddel, Tanítók emléktáblája az iskola udvarán, Kálnoky-Zichy kastély, „Magyarnak maradni” park, Hét vezér szoborpark, Gáspár Sámuel Alapiskola épülete

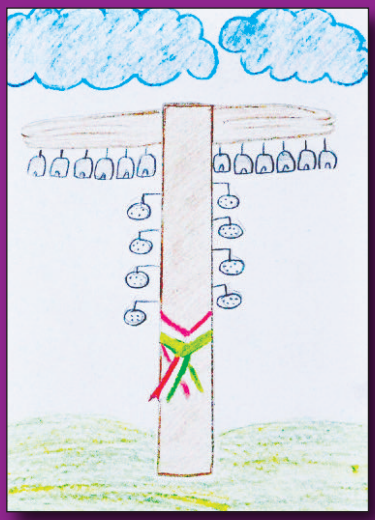

GÁSPÁR SÁMUEL ALAPISKOLA ÉS ÓVODA

ČIČOV
CSICSÓ
SYSOU
MAGYARUL MARADNI
-1996

Kincskeresés két keréken
Helytörténeti munkafüzet
Kiadja a Gáspár Sámuel Alapiskola és Óvoda, Csicsó, 2022
Első kiadás

Projektvezető:
Rancsó Andea

Szakmai tanácsadó:
Bödők Károly

Korrektúra:
Bíró Huszár Ágnes

Borítóterv és nyomdai előkészítés: Angyal Sándor

Szerzők:
Bodó Ágnes, Buglos Bödők Terézia, Fábián Viola,
Fábik Mónika, Győri Andrea, Győri Benedek Katalin, Komjáty Judit,
Mészáros Lajos, Molnár Gábor, Nagy Edit, Púzsér Márta

Nyomta: XXXXXXX nyomda, XXXXXXXX
ISBN XXX-XX-XXXXX-XX-X

Helyismereti munkafüzettel és olvasókönyvvel gazdagodik a felvidéki magyar iskolák könyvgyűjteménye. Köszönhető ez az időközben elhunyt Huszár László tevékenységének is, aki a felvidéki értéktár adattárát szerette volna beépíteni az oktatásba. Olyan kiadványok megjelentetését preferálta, melyek létrejöttéhez az anyagi támogatások mellett szükség volt a pedagógusok szívvel-lélekkel végzett munkájára, az otthonuk, szülőföldjük iránt érzett szeretetteljes hozzáállásra. Ezt az érzést, tudást, ezt a lelkületet adják tovább most a csicsóiak a *Kincskeresés két keréken* című munkafüzet feladatai által is, melynek célja a település és környéke történelmi, természeti érdekességeinek megismertetése. Keljünk hát útra mi is – képzeletbeli kerékpárunkon – és ismerjük meg Csicsót, Komáromfüsst és Kolozsnémát!

Rancsó Andrea

